

Sørlandskirken -
et bidrag til konfesjonskunnskap

Peter Haltorp

Veileder: professor Helje Kringlebotn Sødal

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, 2013

Fakultet for humaniora og pedagogikk

Institutt for religion, filosofi og historie

Forord

Jeg hadde ingen anelse om at jeg skulle skrive om min egen menighet når jeg begynte på masterstudiet i religion, etikk og samfunn høsten 2011. Våren 2012 hadde jeg tenkt å skrive om religiøs musikk. Etter en samtale med professor Pål Repstad fikk jeg et hint om at menigheten jeg er medlem av ville vært et spennende valg for en masteroppgave.

Det har vært et stort privilegium å være student på UiA. At jeg nå er i mål med to års studier er vemodig. Dette har vært en spennende reise jeg aldri ville vært foruten.

Arbeidet med masteroppgaven har også bydd på utfordringer. Det var vanskeligere enn jeg hadde trodd å se det som har vært en så stor og viktig del av livet mitt i et fugleperspektiv og i et utenfra-perspektiv. Det jeg har vært helt forskånet fra, er motivasjonsproblemer eller perioder med ”skrivetørke”. Prosessen har utelukkende vært preget av arbeidsglede og iver.

Jeg vil takke Pål Repstad som ga meg tro på at det gikk an å skrive om min egen menighet. Jeg vil takke informantene for at de tok seg tid til å la seg intervju og for nyttig og verdifull informasjon. Takk også til Fylkesmannens kontor i Aust-Agder for tilgang til arkivet og til Agderposten for sitt strålende nettarkiv.

Takk også til mamma, Liv Haltorp, for alle avisutklippene og Walther Dønnestad for lån av dokumenter.

Tusen takk til min kjære kone, Vanja, for tålmodighet, forståelse og oppmuntringer når veldig mange helger og kvelder de siste to årene har dreid seg om studier.

Hjertelig tusen takk til min veileder, professor Helje Kringlebotn Sødal, som stadig har hjulpet meg tilbake på rett kurs.

Peter Haltorp

Fevik, 30. april 2013

Innholdsfortegnelse

Forord	2
1.0 Innledning.....	5
1.1 Problemstilling og forskerspørsmål	5
1.2 Relevans; hvorfor denne oppgaven er av betydning	6
1.3 Faglig og teoretisk plassering.....	7
1.4 Emisk og etisk perspektiv	11
1.5 Oppgavens struktur	12
2.0 Metode	13
2.1 Historisk metode	13
2.2 Kilder.....	14
2.3 Intervju	16
2.4 Refleksjoner rundt intervjuene og forskningsetikk	18
2.5 Metode og analyse av intervjuene	20
3.0 Sørlandskirkens historie	21
3.1 Kjell Haltorps bakgrunn	21
3.2 Noen betraktninger rundt Haltorps etablering i Arendal.....	25
3.3 Menighetens utvikling gjennom 4 epoker	27
3.3.1 Epoke 1: 1981-1985 Fra husfellesskap til Granehallen	27
3.3.2 Epoke 2: 1985 -1988 Fremgang i møbelfabrikken.....	32
3.3.3 Epoke 3: 1989-2002 Brudd og gjenoppbygging	36
3.3.4 Epoke 4: 2002-2013 Nytt brudd og restart	44
4.0 Sørlandskirkens organisering	53
4.1 Bibelsk rollemodell – Antiokia	54
4.2 Menighetens organisasjon og ledelse	55
4.3 Lederskap i trosbevegelsen	64
4.4 Karismatisk lederskap	65
4.5 Visjonært lederskap.....	67
4.6 Råmunddals lederskapsmodell	68
4.7 Spiritualistisk og teknokratisk lederskap.....	71
5.0 Læren.....	72
5.1 Menighetens vedtekter	76

5.2 Kort plassering i forhold til pinsekarismatisk læretradisjon (jf kap 3).....	77
5.2.1 Ekklesiologi.....	79
5.2.2 Trosbevegelsen.....	82
5.2.3 The Kansas City Prophets (KCP).....	86
5.2.4 Toronto-bevegelsen.....	88
5.2.5 Church Growth Movement (CGM)/Church Growth.....	90
6. Religiøs praksis med hovedvekt på helbredelse og lovsang.....	93
6.1 Bønn.....	93
6.2 Nattverd.....	96
6.3 Nådegaver.....	97
6.4 Evangelisering.....	100
6.5 Lovsang.....	103
6.5.1 Sørlandskirkens lovsang.....	108
7.0 Konklusjon/sammenfatning.....	114
Litteraturliste:.....	119
Informanter:.....	122
Intervjuguide:.....	123
Vedlegg:.....	124

1.0 Innledning

Jeg har vært med i Sørlandskirken siden den startet på tidlig 80-tallet. Jeg er sønnen til grunnleggeren av menigheten, Kjell Haltorp, og kjenner menigheten¹ svært godt fra innsiden. Jeg har vært på hundrevis av samlinger og møter i en uavbrutt linje.

Det har vært vanskelig for meg å se mange av endringene som har skjedd i menigheten. For meg har mye som har skjedd i menigheten virket lite og ubetydelig, men det har vist seg at disse små endringene er blitt til store steg og til nye retninger.

Grunnen til at jeg ønsker å skrive om denne menigheten er sammensatt:

- Jeg ønsker å utforme et kirkehistorisk dokument fra en dynamisk menighet på Sørlandet
- Det er ingen som har gjort et større studium av menigheten tidligere
- Viktige informanter er i siste fase av livet

Jeg tror det er viktig å kjenne sin historie. Mange menighetsmedlemmer vet svært lite om den. *”But I do believe that the past plays an important, often unarticulated role in creating the present-day realities of religious institutions”*.² Det er historien som kan beskrive hvorfor menigheten er slik den er i dag. Jeg synes den bør fortelles.

1.1 Problemstilling og forskerspørsmål

Temabeskrivelse og mål

Oppgaven er en konfesjonsstudie av en menighet i Arendal som har eksistert i omlag 30 år. Menigheten hadde en eksplosiv vekst på midten av 80-tallet og kunne ha flere hundre besøkende på søndagsgudstjenestene. Menigheten har hatt noen oppturer og nedturer, men teller i dag rundt 400 medlemmer. Den har drevet utstrakt radiovirksomhet i en årrekke, startet menigheter i andre byer på Sørlandet og i flere land. Menigheten har arrangert konferanser og festivaler som har samlet flere tusen mennesker. Det forelå opprinnelig ingen planer om å starte en ny menighet i Arendal, og den fungerte i begynnelsen som et løst

¹ I oppgaven brukes ”menighet” og ”kirke” som synonymer. Ordene er oversatt fra det greske ordet ekklesia. I 1930-oversettelsen av Bibelen brukes ”menighet” og i 78/85-oversettelsen brukes ”kirke” for ”eklesia”.

² Margaret Bendroth, Executive Director, Congregational Library, Boston:
<http://www.uuhs.org/images/pdfs/CHBendrothEssay.pdf> (sjekket 15. april 2013).

felleskap. Nå er den blitt en etablert og klarere definert menighet i det norske kirkelandskapet, og kan kategoriseres som en frittstående karismatisk menighet.

Oppgaven hører inn under konfesjonskunnskapen som er en historisk disiplin. Oppgaven er derfor av en deskriptiv og forklarende karakter. Konfesjonskunnskapen befatter seg blant annet med lærepunkter, historie og religiøs praksis. Den har som mål å beskrive hovedtrekkene i menighetens utvikling, samt forsøke å analysere og tolke hvordan og hvorfor denne utviklingen har foregått - i samsvar med fagtradisjonene i konfesjonskunnskap (Sødal, Austad, Leer-Salvesen, & Oftestad, 2002, p. 12). Ut fra dette blir problemstillingen min: *Hva karakteriserer Sørlandskirken historisk, organisatorisk, læremessig, og hva kjennetegner dens religiøse praksis?* Jeg vil legge særlig vekt på utvikling innenfor disse fire områdene og forsøke å analysere og forklare dem.

Jeg vil antyde

- a) årsaksforklaringer; grunnen til at ting skjedde og
- b) motivforklaringer; hvilke ønsker, hensikter og motiv ligger bak hendelser og handlinger?

Oppgaven min skal gi en diakron fremstilling av kirken.

1.2 Relevans; hvorfor denne oppgaven er av betydning

Menigheten har vært med å prege kirkelivet på Sørlandet og er ofte blitt omtalt av den lokale pressen og NRK Sørlandet. Mange mennesker har blitt berørt av menigheten, og den er fremdeles aktiv og pulserende. I 2013 ble det startet en avdeling av menigheten i Grimstad og i 2012 en avdeling i Kristiansand, og menigheten har ikke tenkt å stoppe der; flere nye menigheter langs sørlandskysten er under planlegging.

Menigheten har kun hatt to pastorer i sin 30-årige historie. Begge disse er profilerte navn innenfor karismatiske miljøer. Begge har deltatt på store konferanser og stevner, ikke bare i Norge, men i flere steder i verden. Det gjør at det er relevant å skrive noe faglig om menigheten hvor de begge har spilt en sentral rolle.

Historikerens ideal kan være å definere det menneskelige samfunnet og menneskenes virksomhet i fortida – i all dens bredde. Men det er ikke alt i dette ”samfunnet” eller ”virksomheten” som er av samfunnsmessig betydning (Kjenstadli, 1999, s. 30-31). Jeg mener

å kunne argumentere for at Sørlandskirken har en samfunnsmessig betydning både historisk og for nåtiden. Menigheten har eksistert i over 30 år, den er i dag på over 400 medlemmer. Menigheten har startet avdelinger i Grimstad og Kristiansand og er et forbilde for flere frimenigheter i Norge. Menigheten berører hundrevis av voksne, barn og unge gjennom sine ukentlige arrangementer.

Oppgaven vil kunne ha betydning for de som tilhører menigheten. De skal kunne kjenne seg igjen i det jeg skriver, og de vil kunne se sin egen sammenheng beskrevet i en helhetlig framstilling. Oppgaven vil også kunne ha allmenn interesse og gi leserne muligheter til å orientere seg og sammenligne. Fremstillingen kan også ha interesse for fagfolk som gjør komparative studier av konfesjoner, men kan også ha interesse innen fagfelt som teologi, religionspsykologi, religionshistorie og religionssosiologi. *”De kristne trostradisjoner har vært med å forme kultur, samfunn og enkeltmennesker i betydelig grad. Konfesjonskunnskapen er med på å gi sentral kulturkunnskap og allmenndannelse”* (Sødal et al., 2002, p. 21).

Ingen har skrevet en konfesjonsstudie av menigheten før – det mente jeg var på tide.

1.3 Faglig og teoretisk plassering

Konfesjonskunnskap

Oppgaven kan plasseres innenfor en historisk, deskriptiv tradisjon. I *Lexikon für Theologie und Kirche* beskrives konfesjonskunnskapen som en teologisk disiplin som prøver å gi en helhetlig framstilling av kristne kirker og fellesskap. Den skal beskrive, sammenligne og bedømme og ta for seg de historiske, systematiske, fenomenologisk, sosiologiske og økumeniske perspektiver (Buchberger, Höfer, & Rahner, 1961, p. 238). Konfesjonskunnskap blir definert som læren om kirkesamfunnene. *”Konfesjonskunnskapen skal ikke vurdere hva for kyrkjesamfunn som er ”best”. Konfesjonskunnskapen skal skildre”* (Myhre, Pettersen, & Østnor, 1990, p. 122). I følge teolog Einar Molland har det vært uenighet om konfesjonskunnskapen er en historisk eller en systematisk teologisk disiplin. Jeg har en historisk tilnærming til oppgaven og ser på konfesjonskunnskap som samtidskirkehistorie. *”En historiker vil bestemme dens oppgave slik: konfesjonskunnskapen vil beskrive de eksisterende kirkesamfunn og sekter i kristenheten i dag og prøve å forstå hvordan deres egenart har utviklet seg historisk”* (E. Molland, 1961, p. 13). Konfesjonskunnskapen dreier

seg også om ”..utbredelse, organisering, trosutøvelse og fromhetsliv i trostradisjonene, og om å avdekke den historiske bakgrunnen for særtrekkene deres” (Sødal et al., 2002, p. 8). Den vektlegger nåtiden i motsetning til kristendomshistorien som har tyngdepunktet i fortiden, men må likevel prosessere historien for å forstå samtidshistorien.

Konfesjonskunnskapen skal ”..gi en deskriptiv fremstilling av kristne trostradisjoner, den forsøker å behandle trostradisjonene likt..”, og ”..den prøver å ivareta selvforståelsen deres” (Sødal et al., 2002, p. 12). Den er ikke objektiv eller nøytral, men forsøker å tilstrebe saklighet. Alle sidene ved kirkesamfunnene lar seg ikke beskrive, men vektlegger ofte lære og praksis. Det kan føre til at det kan være vanskelig å finne spenningene og mangfoldet i trosoppfatninger, religiøs praksis og livsførsel.

Konfesjonskunnskapen oppsto etter reformasjonen for å sette et ”konkurrerende” trossamfunn i et dårligere lys (Wisløff, 1988, p. 9). Ofte har det vært et Luthersk perspektiv på historieskrivingen. Det vil si; det er lutheranere som ofte har skrevet om andre trossamfunn noe som ikke alltid har gitt et balansert bilde av det som skulle beskrives. Konfesjonskunnskapen har i det senere fått en tradisjon som inkluderer både et innenfra og et utenfra perspektiv. Av de mest betydningsfulle bidragene til konfesjonskunnskapen i Norge har det vært forskjellige tilnærminger i forhold til ståsted og perspektiv:

1. *Kristne kirker og trossamfunn* (Haraldsø & Borgen, 1993) er forfattet fra et innenfra perspektiv. Forfatterne skriver om sitt eget trossamfunn.
2. Carl Fredrik Wisløff skriver som lutheraner om ulike trossamfunn i *Kristne trossamfunn* (Wisløff, 1988).
3. Helje K. Sødal ønsket at fagpersoner innen religionskunnskap skulle skrive om et annet trossamfunn enn sitt eget i *Det Kristne Norge: innføring i konfesjonskunnskap* (Sødal et al., 2002).
4. Mollands *Konfesjonskunnskap: Kristenhetens trobekjennelser og kirkesamfunn* (Einar Molland, 1961), hvor 1. utgave kom i 1953, regnes fortsatt som et betydelig og viktig verk innen konfesjonskunnskap. Molland mente at konfesjonskunnskapen burde være deskriptiv, historisk forklarende, analytisk, komparativ og dermed også vurderende (ibid. p. 11). Han deler kirkesamfunnene opp i fire: organisering, lære, ethos og mythos. Molland var selv lutheraner.

Jeg slutter meg til tradisjonen til Molland og Sødal når det gjelder tematisk betoning og metodisk fremlegging. Dette har vært bestemmende for oppgavens forskningsdesign. Jeg har også med mine egne erfaringer i skriveingen, noe som gir dette et emisk perspektiv. Det gir

fordeler og ulemper, noe jeg vil forklare nærmere i dette kapitlet. Mitt innenfra perspektiv gjør at jeg også får en tilnærming til Haraldsø og Borgens arbeid.

Historiesyn

Hva styrer historien; Gud, strukturene eller individene? Det historisk materialistiske og Marx' klassekamp eller den filosofiske idealisme, hvor ens egen bevissthet er i normgivende? Det er mange ulike syn på hva historie er, og hvordan en bør fortolke den. Selve ordet historie kommer fra gresk og betyr å skaffe seg kunnskaper gjennom undersøkelser. Jeg tolker "historie" som et samspill der sterke, kreative individer former historien, men som selv også blir formet av sine omgivelser og samfunnsmessige strukturer. Historikerens ideal kan være å beskrive det menneskelige samfunnet og menneskenes virksomhet i fortida – i all dens bredde. Men det er ikke alt i dette "samfunnet" eller "virksomheten" som er av samfunnsmessig betydning (Kjeldstadli, 1999, pp. 30-31). Men jeg mener å kunne argumentere for at Sørlandskirken har en samfunnsmessig betydning både historisk og for nåtiden (jmf. pkt 1.2).

Teoretisk perspektiv

Vitenskapsteoretisk kan min masteroppgave knyttes til hermeneutikken. Hermeneutikk handler blant annet om å bearbeide mine egne fordommer og forforståelse. Jeg vil bruke Gadamer's hermeneutiske tilnærming, fordi den kan hjelpe meg i fortolkningsarbeidet. Utgangspunktet for enhver forståelse er vår forforståelse. Hva vi har opplevd før, er avgjørende for hvordan vi kan forstå noe nå. Gadamer utviklet prinsippet om den hermeneutiske sirkelen som illustrerer at hvis vi skal forstå en tekst, må en forstå helheten, men for å forstå helheten må en også forstå de enkelte delene – forforståelse og forståelse forutsetter hverandre. Dette forteller noe om at vi stadig er i dialog med fortiden. Vår virkelighetsforståelse er historisk betinget. Spørsmålet til Gadamer er hva tolkningen av teksten gjør med vår egen virkelighetsforståelse når vi tar den på alvor og lar den utfordre oss. Dette må være en viktig del av min bevissthet gjennom hele skrivearbeidet. Jeg tolker mer enn tekst i denne oppgaven, men mener også at Gadamer's syn på tekst også kan knyttes til intervjuene. I den situasjonen gjelder det også å blant annet tolke språk (mer om intervju i pkt 2.2). Jeg har en sterk forforståelse av saken. Jeg har opplevd menigheten på nært hold siden

starten, har tolket det som jeg har opplevd og trukket slutninger ut i fra min forståelseshorisont. Jeg har vært klar over at jeg har måttet utfordre min egen forståelse av menigheten uten at jeg nødvendigvis trenger å kvitte meg med denne forståelsen, men snarere justere den. Det har vært avgjørende for å kunne gjøre dette studiet, spesielt fordi dette angår mennesker jeg har nær relasjon til. Vår forståelse har i følge Gadamer sitt opphav i forforståelsen. Med egen bevissthet om dette kan fordommene åpne opp for ny forståelse. Gadamer vektlegger at det er ”saken selv” som må opptre på sine egne premisser – så langt det er mulig. Når det gjelder ”saken selv”, i dette tilfellet *Sørlandskirken*, må jeg være bevisst min egen innsikt om forforståelse og fordommer (Gadamer, 2004, pp. 102-103)

I intervjusituasjonen vil jeg også måtte tolke det nonverbale som for eksempel kroppsspråk, nøling, kremt, ansiktsuttrykk m.m. For Aristoteles var hermeneutikk et møte med eksistensen gjennom språket, og han vektla den intuitive intelligensen like mye som den vitenskapelige kunnskap (Nilsson, 2007, p. 266).

Historikere er opptatt av å se etter kontinuitet og brudd, noe som er avgjørende for å kunne kategorisere og periodisere hendelser, personer og kilder (Fossum, 2010, p. 12). Jeg har dannet meg bilder og oppfatninger av menigheten gjennom nær kontakt med den gjennom hele dens levetid. Mennesker og hendelser har jeg plassert i min forståelseshorisont og kategorisert dem. Det har vært viktig at jeg vært villig til å sette min oppfatning av menigheten på spill og at min forståelse av den har kunnet endres. Ut i fra min forståelse av menigheten har jeg valgt å dele dens historie i fire epoker:

Epoke 1: 1981-1985 Fra husfellesskap til Granehallen

Epoke 2: 1985-1988 Fremgang i møbelfabrikken

Epoke 3: 1988-2002 Brudd og gjenoppbygging

Epoke 4: 2002-2013 Nytt brudd og restart

Begrunnelsen og dokumentasjonen for denne inndelingen vil bli omtalt ved introduksjonen av hver epoke.

1.4 Emisk og etisk perspektiv

Med emisk perspektiv mener jeg å forsøke å beskrive deltagerens synsvinkel og synspunkt på en slik måte som gjør at de kan kjenne seg igjen i den og oppfatter den som riktig (Postholm, 2010, p. 34). ”Emisk” vil være å forsøke å se saken gjennom deres øyne. Deltagerens stemme og perspektiv er derfor sentralt. Den viktigste delen av det emiske perspektivet er de syv kvalitative intervjuene jeg har utført og at mitt eget innenfra perspektiv. Disse må ses sammen med det etiske perspektivet, forskerperspektivet, hvor jeg skriver med utgangspunkt i deltagerens perspektiv samtidig som jeg bringer inn det analytiske og kritiske (ibid.). Her har jeg selvsagt en ekstra utfordring fordi jeg er så tett på menigheten.

Da menigheten startet, var jeg 14 år. Jeg er sønn av menighetsplanteren og pastor Kjell Haltorp. Jeg har, eller har hatt, posisjoner som søndagsskolelærer, konfirmantleder, musikkleder, cellegruppeleder/smågruppeleder, sivilarbeider, radiovert, tv-kåsør og musiker. Er det mulig å være så tett innpå ”selve saken” og likevel kunne skrive en vitenskapelig oppgave? Jeg vil argumentere for min posisjon som forsker. Problematikken med et innenfra og personlig kjennskap til forskerområdet må diskuteres i lys av vitenskapsteorien. Det er ulike syn på hvorvidt det er holdbart å ha en slik nær relasjon til kildene og temaet og samtidig kunne si noe objektivt deskriptivt. Samtidig var det ikke umulig å argumentere for fordelene med å ha en slik tilnærming på forskerområdet heller. Sosiologprofessor Michael Hornsby-Smith har forsket på sitt eget kirkesamfunn (katolisismen) i en årrekke og diskutere ”insider research” og dets mange fordeler (Hornsby-Smith, 2002, pp. 133-146). Han trekker fram tre omstendigheter som har gitt han disse fordelene. For det første er menneskene en skal skrive om trygge på at forskeren, i dette tilfelle, Hornsby-Smith, ikke er ondsinnet, men har forståelse og sympati for menneskene og konfesjonen. Dernest er det enklere å få snakket med eller intervju de personene en ønsker. En har en sosial tilgang til informanter som er unik. De vil gjerne uttrykke sin mening ”slik det virkelig var”. Sist så har en ”insider” en enorm fordel i og med at han kjenner kirkesamfunnets kultur, utvikling og religiøse praksis i den transformerte posisjonen de selv forstår seg som, nemlig som ”Guds folk”. Hornsby-Smith understreker også utfordringene og svakhetene med denne kjennskapen, men mener fordelene er flere: ”...the outsider can indeed achieve a sufficient measure of confidence in a strange setting to map and interpret what is going on. But the insider has a distinct edge when it comes to explaining what is going on and what it means” (Hornsby-Smith, 2002, p. 139). Mange er nok uenige i denne resonneringen. Idealet om maksimal nærhet har sine svakheter. En kan bli ”fanget inn” i et feilaktig virkelighetsbilde og ikke greie å anvende det i et

fugleperspektiv. Forskeren kan miste evnen til kritisk distanse og mangle den analytiske og den nødvendigheten avstanden til det som studeres. Professor i religionshistorie Russell McCutcheons kritiserer innenfrarollen, og mener en mister perspektiv og klarsynthet (McCutcheons, 1999). Samtidig kan det virke som om mange forskere er enige i at det er både fordeler og ulemper med et innenfraperspektiv og et utenfraperspektiv. Det ene er nødvendigvis ikke noe bedre enn det andre. Det avgjørende er å være bevisst og åpen overfor egen subjektivitet. Repstad skriver at det ikke trenger å være snakk om enten nærhet eller distanse, men om en evne til bevege seg mellom de to idealene. Nærheten er nødvendig for å kunne forstå den undersøktes virkelighet, mens avstanden er nødvendig for å evne og sette denne forståelsen inn i et videre perspektiv (Repstad, 2007).

1.5 Oppgavens struktur

De to første kapitlene gir en oversikt over teorier og metodevalg for å kunne besvare problemstillingen på en sakssvarende måte. I kapittel tre beskrives menighetens historie med en firedelt epokeinndeling. Epokeinndelingen er nyttig når jeg skal analysere kontinuitet og brudd. Kirkens organisering og ledelsesstruktur omtales i kapittel fire. Jeg påstår menigheten har hatt påvirkning fra både trosbevegelsen og pinsebevegelsen når det gjelder syn på lederskap og ledelse. I kapittel fem "Læren" gis det en kort beskrivelse av penekostal teologi og likheter til denne. Menighetens særpreg læremessig tilkjenner seg først og fremst i synet på ekklesiologien. Læren blir også knyttet opp mot ulike bevegelser og fenomener de siste tiårene med fokus på trosbevegelsen og *Church Growth*. I kapitlet om religiøs praksis blir bønn, nattverd, nådegaver, evangelisering og lovsang presentert. Vektleggingen er blitt lagt på lovsang fordi menigheten har hatt flere profilerte musikere og sangere. I kapittel syv kommer jeg med mine egne konklusjoner og betraktninger til oppgaven.

2.0 Metode

2.1 Historisk metode

For å besvare problemstillingen bruker jeg altså både litteraturstudier og intervjuer. Jeg vil beskrive og analysere disse og sette dem inn i konfesjonskunnskapen hvor historie, lære, religiøs praksis og organisasjon blir vektlagt.

Mitt prosjekt har vært annerledes enn mange andre konfesjonsstudier som tradisjonelt bygger på skriftlige kilder. Fordi menigheten er såpass ung, og fordi kildene i dette tilfellet var noe begrenset, har jeg måttet gjøre feltarbeid. Dette førte til at mitt forskningsdesign ble noe annerledes enn de fleste andre konfesjonsstudier. Med design menes mitt overordnende valg av teori og metode, det vil si en overordnet plan for prosjektet.

I historieforskningen er det viktig å undersøke prosesser og handlingsrekker over tid, hvor fokuset i utgangspunktet handler om kontinuitet og brudd. Historisk forskning skal rekonstruere fortida ved hjelp av kilder og omforme denne til meningsfulle bilder av hvordan det var eller kan ha vært. Det vil alltid bli en tillagt mening i den historiske fortellingen; nemlig fortolkningen av historien (Kjeldstadli, 1999, pp. 209-210). En viktig del av oppgaven min omhandlet derfor tolking av tekster. Tekst bruker jeg her i vid betydning og omfatter alle mine kilder til kunnskap. Alle tekstanalytiske metoder er hermeneutiske metoder. Når jeg skal tolke tekster, intervjuer eller avisutklipp vil dette bli hermeneutiske overveielser (ibid. p. 124). Den hermeneutiske sirkel, som er utgangspunktet i min forståelse av kildene, vil bli en kontinuerlig samtale mellom meg som forsker og kildene, og mellom empiri og teori. Historie er en empirisk vitenskap og handler om hendelser som har funnet sted. For å finne ut hva som har skjedd har jeg brukt kvalitativ metode for å forsøke og å tolke ut i fra et dybdeperspektiv.

Komparasjon er vanlig i historisk metode og derfor i konfesjonskunnskapen. ”*Sammenligning kan få frem viktige forskjeller og særtrekk, og derfor er komparasjon noen ganger nødvendig*” (Sødal et al., 2002, p. 12). I oppgaven er det naturlig å sammenligne menigheten med pentekostal teologi og pinsebevegelsen. De fleste som var med å starte menigheten har sine røtter derfra. I organiseringen og læren er komparasjonen tydeligst. Det er også naturlig å se på nyere strømninger og bevegelser som har påvirket menighetene, men her er likhetene tydeligere enn forskjellene, og komparasjonen får ikke en apologetisk form som ofte har vært tilfelle i konfesjonskunnskapen (Ibid).

2.2 Kilder

Når det gjelder forskningsfront kan denne oppgaven plasseres innen forskningen om karismatiske menigheter. Det har blitt gjort ulike studier på de fleste karismatiske miljøer med en viss størrelse i USA, men også i Norge. Det har likevel vært vanskelig å finne tilsvarende oppgaver som dette innen konfesjonskunnskapen.

For å kunne gjøre en historisk studie, må det finnes tilstrekkelige kilder. Til skriving av historien til *Sørlandskirken* mener jeg å ha skaffet meg kilder som er tilfredsstillende for å svare på problemstillingen min. I dette arbeidet har det vært viktig å finne fram til troverdige kilder. For å finne troverdig litteratur må en ta i bruk kildekritikk. Kildekritikk handler om kildens sannhetsgehalt, men også om finne de nødvendige data og kontrollen av disse (Dahl, 1973, p. 48).

Primærkilder blir ofte definert som den eldste bevarte kilden til en hendelse, og den kilden som ligger nærmest denne i tid. Sekundærkilder er kilder som gjengir opplysninger fra en eller flere primærkilder og tolker denne eller disse (Dalland, 2000, p. 261). Jeg har også benyttet indirekte kilder i forskningslitteraturen. Dette er litteratur om for eksempel pinsevennenes historie og trosbevegelsens historie som menigheten har slektskap til. Jeg har intervjuet syv personer som er en viktig del av mitt kildemateriale.

Primærkilder

a) Dokumenter fra menigheten

Menigheten har egen web-side (sorlandskirken.no). Den inneholder en kort presentasjon av menighetens virkegrener, aktiviteter og podcaster og beskriver menighetens aktiviteter og virkegrener nå.

Jeg har hatt tilgang til medlemsregisteret fra første føring i 1994 og fram til i dag. Dette vil kunne vise svingninger i medlemstall og forklare perioder med både vekst og brudd. Regnskapstall har jeg også hatt innsyn i, og disse kan ses i lys av svingninger i medlemstall og satsingsområder.

Kirken har nedskrevne vedtekter. Disse beskriver menighetens teologiske ståsted og formål. Vedtektene foreligger i to utgaver og dette indikerer endringer. Det er også utarbeidet en egen

”visjon” med egen ”visjonsmanual” som utdyper menighetens kortsiktige og langsiktige drømmer og mål. Visjonsmanualen er publisert som et profesjonelt magasin som også foreligger i en forenklet utgave. Dette kan regnes som normative kilder fordi de inneholder noe man ønsker å oppnå eller mener noe skal være.

Jeg har fått tak i de fleste utgitte, interne menighetsbladene til Sørlandskirken. De er med å beskrive menigheten, men det er kun publisert et fåtall slike blader. Slike ”innenfrakilder” kan fortelle hvilke aktiviteter og temaer som var viktige for menigheten i det aktuelle tidsrommet, og ville vært en betydningsfull kilde hvis det hadde foreligget flere utgaver. Menighetens menighetsblader inneholder en liten andakt, oversikt over bursdager (menighetsmedlemmer med ”runde” tall) kampanjer, møter og andre arrangementer i menigheten.

b) Intervjuer

Jeg har intervjuet syv personer som har, eller som har hatt, nær tilknytning til menigheten. Det vil være personer som har vært sentrale i en eller flere av de fire epokene jeg har definert under ”teoretisk perspektiv”. Intervjuene er lydfestet. Refleksjon og overveielser angående intervjuene kommer i neste kapittel.

Sekundærkilder:

c) Media

Det finnes en webadresse hvor deler av menighetens historie er skissert (<http://evangeliekirken-arendal.no/>). Denne kilden kan virke tendensiøs, og jeg vil diskutere dette nærmere i oppgaven.

Agderposten, Vårt Land, Fedrelandsvennen, Dagen, og nå nedlagte *Magazinet*, har kommentert og skrevet ganske mye om kirken i årenes løp. Jeg har hatt tilgang til et 100-talls artikler fra disse avisene. *Agderposten* har et tyvetalls artikler om menigheten de siste ti årene på nettstedet agderposten.no. I tillegg har avisen et nettarkiv hvor en kan gå tilbake flere titalls år og finne artikler ved hjelp av søkeord.

En svakhet med denne type kilder er at avisene ofte har valgt ut artikler og tematikk for å selge flere aviser, og at de kan bli et talerør for meninger de ulike journalistene og redaktørene

definerer. Disse kildene forteller om hendelser som har skjedd, men beskriver også hva redaksjonen så på som viktig og relevant.

d) Bøker

I biografien om grunnleggeren og pastoren i menighetens første 20 år, Kjell Haltorp (Sørensen 2011), blir deler av *Sørlandskirkens* historie skissert, men gjengis litt fragmentert og lite analyserende. Annet er kanskje ikke å vente siden dette ikke er en bok om Sørlandskirken, men den kommenterer både høydepunkter og endringer i menigheten mens Kjell Haltorp var pastor der. Boka er ikke skrevet av en faghistoriker, og jeg har derfor brukt denne kilden med visse forbehold. Forbeholdet dreier seg om enkelte vurderinger som bør settes opp mot andre kilder. Det er kun Haltorps stemme som blir hørt i fremstillingene. Boka har heller ikke kildehenvisninger.

2.3 Intervju

Intervjuene utgjør en sentral metode i undersøkelsen min. Det har derfor vært viktig å tenke igjennom intervjusituasjonen og analyseringen av intervjuene.

Holdbarheten i kvalitative metoder blir grundig drøftet av professor Ole Riis i *Kvalitet i kvalitative studier* (Riis, 2011, pp. 341-370). Riis mener at et kvalitativt intervju skal skille seg ut fra hverdagslige samtaler. En trenger refleksjon og analyseverktøy i rollen som intervjuer. I mitt tilfelle hadde jeg spørsmål som var gjennomarbeidet på forhånd, og som jeg har brukt når jeg senere har analysert resultatene. Gode intervjuferdigheter krever praksis og refleksjon. Intervjueren skal prøve å få informanten til å beskrive sin oppfattelse av historien ut fra egne premisser, og unngå ”akademisk projeksjon” – hvor intervjuer antar at intervjupersonen har sammenfallende meninger og oppfatninger med seg selv. Den kvalitative undersøkelsens ståsted bestemmer hva som er viktig, hva som er etisk, og fullstendigheten og nøyaktigheten av resultatene (Rubin & Rubin, 1995, pp. 12-16). ”Akademisk projeksjon” har vært en utfordring i min intervjusituasjon. Når jeg har hørt på intervjuene har jeg hatt en tendens til å gi min akklamasjon til de opplysningene som ble gitt som var sammenfallende med min oppfattelse og mening om saken. Intervjuene mine er spredt over et tidsrom på mer enn et halvt år, og jeg hørte tidlig igjennom intervjuene, og mener jeg ble mer bevisst dette i de senere intervjuene.

Min tilnærming til intervjuene føyer seg inn i en tradisjon av fortolkning hvor jeg forsøker å oppfatte og forstå ”..*handlingene i deres sosiale og historiske kontekst*” (Postholm, 2010, p. 75). Formålet med intervjuene var å få dypere kjennskap til historien, organisasjonsutviklingen, læren og den religiøse praksis. Noe av målet var også å kunne analysere intervjuobjektens svar opp mot de kildene jeg allerede hadde funnet, for så å skrive en så sakssvarende fremstilling av menigheten som mulig. Siden jeg kjente alle intervjuobjektene i mer eller mindre grad, var det ekstra viktig å være tydelig på hva jeg ville med intervjuet og presisere min rolle i det hele. For at jeg lettere kunne gå inn i forskerens rolle, valgte jeg et halvstrukturert intervju. Med denne intervjuformen var min involvering relativt svak i utgangspunktet – noe som jeg mener styrket forsøket med å gjøre studiet så sakssvarende som mulig. En slik kvalitativ undersøkelse fokuserer ikke på individet som sådan, men på sammenhengen og relasjoner som individene inngår i (Aase, Fuglestad, & Fossåskaret, 1997). Intervjuvarianten åpnet også opp for muligheten til å få intervjupersonens virkelighetsforståelse beskrevet. Siden alle som ble intervjuet var ”kjenninger” ble intervjusituasjonen i noen tilfeller mer preget av å være samtaler mellom venner – noe som kjennetegner dybdeintervjuer³. ”*En slik metode forutsetter imidlertid en fortrolighet mellom intervjuer og intervjuperson*” (Halvorsen, 2008, p. 88). I enkelte av intervjuene bar det preg av en slik fortrolig samtale, hvor jeg fikk tilgang til personlige opplevelser og karakteristikk. For å komme på et slikt nivå er tillit og fortrolighet avgjørende. Jeg hadde også to tilfeller av duointervju, noe som ofte gjør det enklere å komme enda mer i dybden. ”..*deltagerne kan motsi hverandre, supplere hverandre og for eksempel i felleskap rekonstruere et hendelsesforløp*” (ibid. s. 89). Disse intervjuene ble kanskje, slik jeg oppfatter det, de mest vellykkede nettopp på grunn av dynamikken som var mellom intervjupersonene som hadde opplevd de samme hendelsene, men ofte på en litt forskjellig måte.

Halvstrukturert intervju

Et halvstrukturert intervju befinner seg midt i mellom det strukturerte, hvor alle spørsmålene er ferdig formulerte, og det ustrukturerte hvor kun emnet blir presentert og intervjuobjektet styrer samtalen (Dalland, 2000). Halvstrukturerte intervju har som oftest en intervjuguide eller «sjekklister», som gir noen føringer for hvordan samtalen skal foregå. En tredeling blir gjerne omtalt: innledning, hovedfase og avslutning (Aase et al., 1997). Jeg formulerte noen

³ Også kalt intensive intervjuer (Halvorsen, 2008).

innledningsspørsmål (innledning) for så å gå inn i den konkrete epokens særtrekk med fokus på læren, organiseringen, religiøs praksis og historien (hoveddelen). I den siste delen av intervjuet åpnet jeg opp for en friere samtale hvor jeg kom med spørsmål med hjelp fra en stikkordsliste. Intervjuguiden er med som vedlegg til oppgaven.

Fordelen med denne intervjuformen var at jeg fikk noen konkrete svar som egnet seg godt for sammenligning – alle syv informanter fikk de samme spørsmålene. Dette hjalp meg til å skape en ønsket distanse i intervjusituasjonen. Den siste, friere delen av intervjuet (avslutningen) var nødvendig for å ta tak i spesifikke situasjoner, brudd og forandringer i de aktuelle epokene, samtidig som jeg følte at intervjupersonen også skulle bli tatt på alvor ved å gi muligheten til å komme med betraktninger og synspunkter. Her ville ferdigformulerte spørsmål medføre at verdifull informasjon ville gått tapt.

2.4 Refleksjoner rundt intervjuene og forskningsetikk

Den engelske metodeforfatteren Gomm (Gomm, 2004) skriver mye om intervjuers rolle. Intervjusituasjonen er en samhandling hvor intervjuer og intervjuobjektet jobber sammen for å etablere sannheter om emnet eller saken. Gomm hevder at intervjueren er like viktig som den som intervjes for å finne svar. Hvordan jeg opptrer, introduserer min rolle og har evne til å følge opp med adekvate spørsmål, er utvilsomt svært viktig for et vellykket resultat. Her har jeg hatt en klar fordel fordi jeg mener å ha inngående kjennskap til alle epokene, personene, læren og prosessene i menigheten.

Det er viktig i studier av religion at en tar den troendes religionshorisont på alvor. Det innebærer forpliktelser i forhold til respekt og forståelse. Etikk er viktig i all forskning, og i historieforskning og konfesjonskunnskap er det ofte mennesker som er forskningsobjektene.

Forskningsetiske overveielser i denne oppgaven har i hovedsak vært knyttet til vurderinger i intervjusituasjonen bruken av utsagnene i oppgaven. Alle respondentene fikk forklart premissene for intervjuene. Mitt viktigste anliggende har vært å ha et informert, frivillig samtykke. Intervjupersonene kunne selvfølgelig selv bestemme om de ville delta, men det ble også understreket at de hadde rett til, når som helst, å trekke seg fra videre deltagelse uten at dette skulle få noen negative konsekvenser for dem. Intervjupersonene måtte altså være villige

til å være med etter å ha forstått hva dette innebar. Dette er i tråd med informert samtykke og §13 i Forvaltningsloven.

Jeg har også måttet diskutere med veileder hvorvidt jeg kunne skade privatlivet til noen av informantene. Menigheten har fått mange presseoppslag som har kunnet bli oppfattet som kritiske, noe som har vært utfordrende belastende. Er noe av det jeg skriver sensitive opplysninger, eller opplysninger gitt i fortrolighet? Det er viktig å være bevisst rollen som forsker og ikke skade eller utnytte informantene. Siden jeg kjenner menighetens ledere godt kan jeg ha fått informasjon av sensitiv karakter utenfor intervjusituasjonen. Det kan ha blitt gitt meg i kraft av min rolle som sønn, ektemann eller venn. Jeg har ikke taushetsplikt som privatperson, men jeg ønsker å ivareta min integritet ovenfor de involverte personene. Hvilke opplysninger som kommer under paraplyen ”sensitive” er ikke gitt. Noen opplysninger har jeg måtte legge til side, andre har jeg måttet sjekke riktigheten av i intervjusituasjonen. Jeg har vært i tvil om jeg skulle publisere oppgaven av disse hensyn.

Skulle intervjupersonene kjenne spørsmålene på forhånd? Jeg bestemte meg for å la være. Det var fordi jeg ønsket å få svar som var umiddelbare og åpne ut i fra relasjonen jeg allerede hadde med intervjupersonene. Jeg informerte om hensikten med intervjuet, og jeg ga intervjupersonen muligheten til å lese transkripsjonen fra intervjuet for å kunne reflektere over egne uttalelser og eventuelt trekke noen av disse. I fem av de syv intervjuene ble det foretatt endringer og modifiseringer i forhold til egne uttalelser. En av premissene som intervjupersonen var inneforstått med, var at de skulle navngis. Intervjupersonene visste altså at oppgaven ikke skulle klausuleres. Ut i fra dette har det ikke vært nødvendig å søke Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste om godkjenning.

Ville intervjupersonen moderere seg eller svare annerledes siden jeg kjente vedkommende og var ”sønnen til faren min”? Kanskje intervjuobjektet stilte opp på grunn av en følelse av plikt, og svarte slik de trodde jeg ønsket de skulle svare? Dette kunne selvfølgelig være tilfellet, og jeg kan ikke være helt sikker på om dette faktisk skjedde. Alle jeg har kontaktet har sett det som noe positivt å bli spurt om å bli intervjuet. Alle jeg spurte svarte umiddelbart ja til forespørselen, og jeg tror at alle følte at nettopp deres stemme var viktig for å bli hørt. Det kan hende at intervjupersonen hadde en agenda eller et budskap det ville ha fram. Dette håper jeg og å ha avdekket og vurdert.

Et kvalitativt intervju vil kunne si noe om særtrekk og drivkrefter i et bestemt miljø (Repstad, 2007). Det vil også kunne være med å belyse endringer, brudd og utvikling – og jeg mener å kunne argumentere for at denne metoden har vært egnet som kildegrunnlag for min studie.

2.5 Metode og analyse av intervjuene

Alle intervjuene ble spilt inn ved hjelp av opptaksutstyr. Intervjuene ble foretatt på kafèer eller i privathus, hjemme hos informantene. Jeg har lyttet igjennom intervjuene flere ganger og transkribert dem, men kun det jeg mente var relevant i forhold til problemstillingen, og som jeg mente kunne bidra til aktuell informasjon til bruk i oppgaven. Intervjuene varte fra en og en halv time til over to timer, og ikke alt som det ble snakket om var like relevant å transkribere – derfor denne seleksjonen.

I analysen av intervjuene har jeg valgt å presentere mine funn som innbakt i oppgaven tema for tema. Repstad mener denne analyseformen er hensiktsmessig siden den da kan knyttes mer direkte opp mot problemstillingen (Repstad, 2007, p. 131). Denne formen for metodikk har vært kritisert. ”*Den klipper i stykker mennesker som på en måte har krav på å stå fram som hele mennesker i sin kontekst*” (Ibid). Kritikken er verd å merke seg. En får ikke uttrykt informantenes historier og beskrivelser på en helhetlig måte. Repstad mener at dette uansett er umulig. En må ta bort deler av personenes livsløp og fortellinger (ibid). Presentasjonen av den empiriske undersøkelsen blir derfor en kombinasjon av historisk beskrivelse og intervjumaterialet. Målet med analysen av det empiriske materialet er at dette skal kunne gi en ”*..ny og enda bedre eller dypere innsikt*” (Aase et al., 1997, p. 42).

Valg av informanter

For meg som kjenner menigheten fra innsiden, var utvalget av intervjupersonene forholdsvis enkelt. Jeg lagde meg en liste på tretten aktuelle intervjukandidater. Hver av disse tretten har vært sentrale, toneangivende og representative for de ulike epokene jeg har delt menigheten inn i. Jeg fikk tips fra veilederen om at jeg kanskje burde kutte litt ned på antall intervjuer på grunn av tidsbruken. Det rådet fulgte jeg heldigvis og endte opp med ni stykker i form av syv intervjuer.

3.0 Sørlandskirkens historie

Sørlandskirken ble startet i Arendal i begynnelsen av 1980-årene av Kjell Haltorp. Menigheten er selvstendig og kan kategoriseres som en frittstående karismatisk menighet⁴. For å beskrive dens historie er det nødvendig å fortelle noe om grunnleggeren, Kjell Haltorp og hans bakgrunn. Jeg vil også plassere menigheten inn i en lokal kirkehistorisk kontekst. Jeg har valgt å dele Sørlandskirkens historie inn i fire epoker, og grunnen til denne inndelingen vil bli forklart ved innledningen til hver epoke. De første årene ønsket ikke menigheten å kalle seg ”menighet”. Det synet skulle forandre seg. I mangel av en bedre terminologi kaller jeg Sørlandskirken for menighet eller kirke. Betegnelsene brukes også om gruppen som fra starten av bare var en mer løs bevegelse sentrert rundt Haltorp. Menigheten har kun hatt to hovedpastorer: Kjell Haltorp og Kai Johansen, men konene deres har også gjerne blitt regnet som pastorer eller medpastorer.

Jeg tolker ”historie” som et samspill der sterke, kreative individer former historien, men som selv også blir formet av sine omgivelser og samfunnsmessige strukturer. Haltorp anser jeg som et slikt ”sterkt, kreativt individ”. Det er derfor naturlig at han får en sentral plass i oppgaveskrivingen.

3.1 Kjell Haltorps bakgrunn

For å beskrive bakgrunnen til menigheten er det nødvendig å beskrive menighetens grunnlegger og første pastor, Kjell Haltorp. Boken om Kjell Haltorp (Sørensen, 2011), intervju, og egen oppvekst sammen med grunnleggeren er kildegrunnlaget for dette avsnittet om han. Ingen av disse kildene har særlig distanse til objektet, men jeg mener de likevel kan brukes til å få frem de faktiske forholdene knyttet til livet hans.

Haltorp ble født på Lillehammer i 1939 og vokste opp på Fåberg utenfor Lillehammer. Han ble døpt og konfirmert i Fåberg kirke, gikk på søndagsskole og hørte på radiogudstjenestene etter farens ønske. Ut over dette var det liten religiøs aktivitet i Kjell Haltorps liv. Han giftet seg med Liv Dorothea Mehlum i 1961. En søndag kveld i 1962 valgte de *Evangeliesalen* i

⁴ Den karismatiske bevegelsen ble et begrep på 60-tallet i USA hvor den personlige erfaringen av ”åndens” kraft og nådegavene ble betonert. Den kan spores tilbake til pinsebevegelsen (Råmunddal, 1997a).

Lillehammer i stedet for kino. Dette møtet førte til en radikal omvendelse for dem begge. For Kjell Haltorp ble det også starten på en forkynnerkarriere og et liv som pastor og evangelist.

Kjell Haltorp jobbet som forsikringsinspektør i Vesta, men det varte ikke lenge før engasjementet og etterspørselen etter hans forkynnertalent ble uforenlig med en fulltidsjobb. I 1963 sa han opp jobben for å gå inn i fulltidstjeneste som forkynner for siden aldri å vende tilbake til en sekulær jobb. Etter at han sa opp jobben i Vesta ble det et kort opphold på bibelskolen i *Filadelfia*, Oslo. Her fikk han undervisning og nye kontakter. 5 uker i Oslo ble Kjell Haltorps utdanning som predikant.

Evangeliesalen på Lillehammer (etablert i 1920) i Kirkegaten 48 blir også kalt Lillehammer pinsemenighet. Kjell og Liv Haltorp ble medlemmer og ”troende døpt” i den menigheten kort tid etter omvendelsen i 1962. De fikk mange venner som var pinsevenner og som ble deres forbilder i liv og lære. *Evangeliesalen* på 60-tallet yret. Møtesalen var ofte fullsatt på søndagene, og hadde da anslagsvis rundt 200 besøkende. Jon Eckholm var pastor og oppmuntret Kjell Haltorp til å entre plattformen for å fortelle om livet som nyomvendt. Det skulle bli mange plattformbesøk for Haltorp.

Kjell Haltorp begynte snart å tale i *Evangeliesalens* møter og reiste i tillegg til andre pinsemenigheter i nærområdet. Det tok ikke lang tid før ryktene om denne ”brennende evangelisten” nådde langt utenfor Gudbrandsdalen. Snart var han invitert til mange forskjellige steder i Norge. Åkrehamn på Karmøy skulle bli et sted hvor han fikk spesielt godt innpass. Her ble han stadig invitert, og flyttet også dit i 1967 - med Liv og de to barna.

Etter drøyt to år i ”Pinsen” på Karmøy, opplevde han det største en pinseforkynner kan oppleve i sin ”karriere”; nemlig å bli tilbudt pastorjobb i ”moderemenigheten” og landets daværende største frimenighet; *Filadelfia*, Oslo. Menigheten talte i 1970 2362 medlemmer (Menigheten i Filadelfia, 2012).

Årene som pastor i *Filadelfia* Oslo var i følge Haltorp svært gode. Familien Haltorp besto nå av fem medlemmer som bodde i den nye pastorboligen. Den var vegg i vegg med hovedpastor Morgan Kornmo og hans familie. Haltorp ble en av hovedtalerne på pinsevennens sommerstevne, Hedmarkstoppen, og var stadig omtalt i media. På midten av 70-tallet var

Haltorp blant de mest omtalte personene i Dagbladet. Ved et tilfelle hadde Haltorp hele førstesiden med tittelen: ”*Djevelen taler gjennom fjernsynet*”.⁵

Haltorp hadde allerede knyttet vennskap med Aril Edvardsen og medarbeiderne i *Sarons dal* før han kom til Oslo. Den kontakten mislikte mange pinsevenner. Da Haltorp takket ja til å tale på sommerstevnet i Sarons Dal og Hedmarkstoppen den samme sommeren, ble eldsterådet i *Filadelfia* Oslo provosert. Edvardsen var ikke en akseptert forkynner i pinsebevegelsen, og Haltorps engasjement i Sarons dal ble sett på med bekymring og skepsis. Eldsterådet mente at Haltorp måtte ta avstand til Edvardsen. Haltorp ble på denne måten tvunget til å gå av som pastor siden han ikke ville bryte kontakten med Edvardsen.⁶ Dette var en svært vanskelig tid for Haltorp. Familien trivdes i Oslo, og de tre barna var i skolealder. Tiden i Oslo var over. Spliden rundt Edvardsen ble et veiskille for Haltorp. Han ble tvunget til å velge side. Haltorp havnet midt oppe i en konflikt som hadde pågått i pinsebevegelsen helt siden Edvardsen etablerte *Troens Bevis Verdens Evangelisering* i 1965. Allerede da var mange pinsevenner skeptiske. Det tilspisset seg på midten av 70-tallet, blant annet gjennom redaktøren i pinsebevegelsens viktigste organ, avisen *Korsets Seiers* mange kronikker mot Edvardsen. Haltorp valgte å følge Edvardsen. Det var en stor skuffelse for mange pinsvenner. Det ble også forfattet et stort kompendium som ble kalt ”Hvitbok” hvor sentrale skikkelser i pinsebevegelsen ga en systematisk anklage mot Edvardsen (Gilbrant, 1977). De fleste av forfatterne av ”Hvitbok” har i ettertid beklaget mistroen mot Edvardsen. Veiskillet gjorde at Haltorp så seg tvunget til å flytte på seg.

Julen 1976 var Haltorp uten fast jobb. Han hadde flyttet med familien til Mesnali, utenfor Lillehammer, og hadde bare noen taleoppdrag. Menigheten der han ble omvendt lukket derimot ikke døren for Haltorp. I 1977 ble han pastor i *Evangeliesalen* i Lillehammer, men der ble han kun noen måneder. Han følte seg sliten og ville heller prioritere tilfeldige forkynneroppdrag rundt omkring i Norge. Det var i denne perioden i Mesnali at Haltorp skulle få kontakter som skulle lede han til Arendal. Han møtte arendalitten Birger Jensen som også var forkynner. De hadde møter sammen i Borgestad utenfor Porsgrunn. Møtene samlet store mengder mennesker. Også Urædd stadion, som ligger i det området, ble benyttet som møtelokale. Møtene i Grenland trakk også folk fra Arendal. Audun og Ingrid Eik kjente

⁶ Thoralf Gilbrant forfattet en bok med 53 anklagepunkter mot Edvardsen. Boka som ble kalt ”hvitbok” ble anbefalt av Morgan Kornmo, Emanuel Minos, Oddvar Nilsen og Hans Svartdahl – de mest profilerte lederne i pinsebevegelsen på den tiden (Møller, 1978, p. 94). Haltorp nektet å samtykke med innholdet i denne boka.

Birger Jensen og ble invitert til Borgestad. Møtet med Kjell Haltorp i 1979 ble starten på det som skulle bli et sterkt vennskap og senere Sørlandskirken.

Haltorp hadde også kontakter i *Full Gospel Business Men's Fellowship International* (FGBMI)⁷ avdelinger på Sørlandet. Haltorp hadde talt på mange møter i dette fellesskapet på 70-tallet og var en av hovedtalerne på regionalkonferansen på hotell Caledonien, Kristiansand i 1981. Gjennom *FGBMI* fikk Haltorp mange bekjenskaper på Sørlandet.

Haltorp holdt kontakten med Edvartsen og talte på sommerstevnene og bibelskolen i Sarons dal, *Troens bevis* helt fram til midten av 80-tallet. Haltorp hadde møteserier i Arendal,⁸ hvor han samarbeidet med bibelskolen i Kvinesdal. Det ble holdt møter i *Filadelfia*, Sjømannsskolens aula og i Trefoldighetskirken i Arendal. Mange mennesker kom på møtene, og til sammen ble det holdt flere titalls møter og omlag 150 mennesker ble omvendt (JWJ 04.09.2012). Kontakten med Eik og møteseriene, gjorde at Haltorp fikk mange venner i Arendal, og Birger Jensen foreslo at han skulle slå seg ned i Arendal. Slik ble det.

I 1980 var huset i Arendal, som Haltorp og familien skulle bo i, ferdig. Huset ble bygd på dugnad av Jensens og Eiks kontakter. Haltorp beskriver huset som ”..en gave fra Herren”.⁹ Jan Willy Jensen, som Haltorp hadde bodd hos under noen av møtene i Arendal, var med i lederskapet i *Filadelfia* Arendal. Han var også ingeniør, arkitekt og tømrer og ble en viktig person for å få huset realisert. Fra sommeren 1980 var Kjell Haltorp blitt sørending.

Haltorp hadde ingen planer om å etablere en ny menighet i Arendal. Selv om kontakten til deler av pinsebevegelsen formelt sett manglet, trodde Haltorp at han skulle bli en del av *Filadelfia*, Arendal. Han tok derfor kontakt med menigheten for å tilby sine tjenester. Etter et møte med ledelsen; eldsterådet under ledelse av pastor Rolf Håkonsen, ble han ikke sett på som en ressurs, kanskje snarere som et uromoment. Etter et tilsvarende møte nummer to i 1982, skjønte Haltorp at han ikke var velkommen i denne menigheten. Pastoren i *Filadelfia* satte et ultimatum: Hvis Haltorp skulle være med i menigheten ville han slutte (JWJ

⁷ FGBMI er en ”tverrkirkelig organisasjon, stiftet 1951 av armensk-amerikaneren Demos *Shakarian*. Kjent for frokostmøter som samlet lekfolk for å høre fremtredende pinsevenner tale og dele vitnesbyrd om karismatiske opplevelser” ([http://snl.no/Full_Gospel_Business_Men&apos%3Bs_Fellowship_International](http://snl.no/Full_Gospel_Business_Men%27s_Fellowship_International), lest 20. april 2013).

⁸ Møteseriene ble kalt ”vekkelsesmøter”. Første møte med bibelskolen fra Sarons dal var i 1977 (Agderposten, 8. oktober 1977)

04.09.2012). Jan Willy Jensen var på den tiden med i eldsterådet i Filadelfia. Han gikk ut av Filadelfia på grunn av dette ultimatum. Jensen mente at Haltorp burde fått være med i ledelsen av Filadelfia: ”..han hadde jo et kall fra Gud, et embete fra Gud” (Ibid).

Haltorps bakgrunn som pinsevevner har hatt avgjørende betydning for hans bibelsyn, religiøse praksis og teologi – slik det vil fremgå i kapittel 4-6. I pinsebevegelsen er Den Hellige Ånds (DHÅ) ledelse og virke vektlagt (Mogensen, 2010). Det betyr at Guds tale gjennom DHÅ er viktigere enn noen lære, eller persons eller autoritets tale. Det er også en vid oppfattelse at ledere for en menighet er ”kalt”. Utdannelse er tradisjonelt sett irrelevant. Det er Gud selv som kaller, utvelger og ”utruster”. En type ”kallsopplevelse” var avgjørende for flyttingen til Arendal selv om han ikke visste hva det innebar i praksis – hverken i forhold til menighet eller karrieren. Haltorp følte at det var Gud som sa at han skulle flytte og sier i intervju: ”..følte jeg hadde en oppgave og kall i byen” (KH 09.08.2012).

Tradisjonelt, i pinsebevegelsen, vil Haltorps kontakter som førte han til Arendal ofte bli betegnet som overnaturlige – regissert av Gud selv. I intervjuet med Eik kommer det tydelig fram en overbevisning om at det var Gud som ledet dem gjennom DHÅ til å møte Haltorp og til videre vennskap: ”Vi visste at vi skulle stå sammen med Kjell og Liv”.(IE 17.08.2012). Det synet på Guds ledelse gjør også at Eik ser på menighetens berettigelse som Guds plan og hensikt for Sørlandet.

Det er ikke tvil om at det alltid har vært bevegelse rundt Kjell Haltorps person. Han har vært midt oppe i, og kan virke som en katalysator for, stridigheter og splid, men samtidig også for nyskapning, entreprenørskap og omvendelse. Hvorfor har det vært slik? Haltorp vil av mange betegnes som svært ivrig i tjenesten, men av andre som ensporet og ureflektert. Jeg skal utdype dette nærmere i kapittel fire.

3.2 Noen betraktninger rundt Haltorps etablering i Arendal

Da Haltorp kom til Arendal i 1980, var det et 20-talls menigheter i byen. De fleste lå tett i bykjernen. Haltorp ville ikke at han, og dem som sto sammen med ham, skulle bli kalt for en menighet. De var ingen menighet hevdet han, men kristne som var en del av ”menigheten i byen”. Dette synet var basert på en tolkning av Joh. 15, 9-17 hvor Jesus ber om at alle må være ett, liksom Han og Faderen er ett, og en tolkning av menighetsdannelsene blant de første

kristne; en menighet i hver by. Haltorp kom stadig i sine taler med setningen: ”Gud har bare en menighet”. Læren om en kirke kan spores helt tilbake til den katolske og ortodokse kirken, som begge anser seg selv å stå i en ubrutt historisk linje tilbake til apostlene. Arendalitten Aanen Reinertsen, som grunnla Guds menighet i 1883, hadde ideen om en kirke i hver by.¹⁰ Den kinesiske predikanten Watcman Nee utdypet dette synet i *Den store skilnaden* (Nee, 1980). Haltorps tanke var at alle menighetene i Arendal skulle samarbeide både praktisk og teologisk. Målet var å samle alle kristne til store møter på stadioner og idrettshaller og på denne måten kunne være et synlig ”folk”. Disse tankene, samt den såkalte ”herlighetsteologien” (omtales i kap 5) som Haltorp ble forbundet med, var for enkelte ubibelsk, fremmed og skremmende. Byens kirkeledere tok avstand fra det Haltorp representerte. Haltorp ble både en konkurrent og noe farlig. Det Haltorp representerte ble av flere definert som sekt eller kult. Metodistprest, og tidligere pastor i Sørlandskirken, Leif S. Jacobsen beskriver den som: ”..en menighet som ble sett på med skepsis, til dels stor skepsis, av en del kristne i byen” (LJ 13.04.2013).

Det å etablere en menighet i Arendal representerte ikke noe nytt. Arendalsområdet har vært av betydning i norsk kirkehistorie. Flere trossamfunn har hatt sin spede begynnelse her¹¹, og flere av disse ble etablert omlag hundre år tilbake i tid. Men nyetableringer hadde ikke skjedd i noen større skala siden *Maran Ata* etablerte seg på midten av 40-tallet. Snaut 40 år senere flyttet Haltorp til byen og ble av mange av byens menighetsledere sett på som et uromoment. Menighetsledere fra de fleste kirkesamfunn i Arendal, inkludert statskirken, har en felleskomité hvor hver menighet kan ha en representant. Felleskomitèen organiserer økumeniske samlinger og møter i byen. Usikkerheten rundt Haltorp gjorde at *Sørlandskirken* ikke fikk være med i felleskomiteen eller som deltager i arrangementene - heller ikke i det tradisjonelle 17. mai-fakkeltøget rundt i Arendals gater hvor de aller fleste menighetene i Arendal var representert. Alle Haltorps ideer om enhet så ut til å virke mot sin hensikt. Han ga riktignok ikke opp ønsket om å forene kristne i byen. Han oppsøkte jevnlig byens menighetsledere, enten ved telefonkontakt eller ved å komme på besøk, og fikk venner blant ledere i *Frikirken*, *Misjonskirken*, *den katolske kirke*, *pinsebevegelsen*, *Frelsesarmeen*, *Metodistkirken* og *Den Norske kirke*. I mai 1991 var Haltorp på møte i Predikantringen for å beklage eventuell uro og splid han hadde skapt i byens menigheter. Haltorp hadde sendt brev

¹⁰ Kilde: <http://fuv.hivolda.no/prosjekt/fuvmaj/Tro2.html#Guds> (lest 4. april 2013).

¹¹ Landets første Frikirke ble stiftet her i 1877. Metodistmenigheten i Arendal ble stiftet i 1868, Frelsesarmeen 1888.

om å få komme, og ble invitert. Predikantringen er et felleskirkelig samarbeidsorgan for pastorer og ledere i byen (også fra *DNK*), opprettet på 1950-tallet og møtes ukentlig til bønn og samtaler¹². Ikke lenge etter ble Haltorp og menigheten inkludert i felleskomiteen, og i 1997 ble Kjell Haltorp formann for Predikantringen i Arendal. Haltorp fikk nå se noe av drømmen oppfylt om samarbeide på tvers av kirkegrensene. Haltorp talte på søndagsmesse 14. april 2002 i *den katolske kirken* i Arendal, noe som nærmest ble betegnet som et ekumenisk mirakel: ”*Det ble skrevet kirkehistorie i Arendal i går da den frikirkelige pastor Kjell Haltorp holdt preken i den katolske kirke [...] Det som nærmest var utenkelig for noen år siden, skjedde kl 11 i går.*” (Agderposten, 15. april 2002).

3.3 Menighetens utvikling gjennom 4 epoker

Periodeinndelingen skal hjelpe med å forklare viktige endringer og til å sette historien inn i en større sammenheng. I *Sørlandskirkens* historie vil konflikter, brudd og vendepunkt være avgjørende for hvordan epokene er inndelt. Kontinuitet vil også være viktig ved beskrivelsen av menigheten. Jeg skal også prøve å forklare hvorfor noe har skjedd. Jeg har delt *Sørlandskirkens* 30-årige historie inn i 4 epoker. Undersøkelsen min kan kalles mikrohistorie fordi den fokuserer på et nøye avgrenset felt i *Sørlandskirkens* 30-årige historie. Dette forholdsvis korte tidsrommet kan kalles historie på individnivå - som igjen kan danne mønstre og prosesser med en større rekkevidde (Tvinnereim, 1977, pp. 196-197). En inndeling med 4 epoker eller perioder kan kanskje virke overdrevent detaljert, men i studiet av denne menigheten mener jeg dette vil være en hjelp til og lettere kunne se karakteristiske utviklingstrekk.

3.3.1 Epoke 1: 1981-1985 Fra husfellesskap til Granehallen

I løpet av de fire første årene hadde menigheten en enorm utvikling. Fra å være noen få ”sjeler” som samlet seg i en privat stue, til å bli hundrevis i Arendals daværende største idrettshall. Det hele begynte med husmøter. Da disse møtene vakte nysgjerrighet, og stadig flere ønsket å være med, ble stuene snart for små. En skole ble leid, og etter hvert mange

¹² Det er litt uklart hvor lenge Predikantringen har holdt på. Sogneprest Gerhard Voie forteller dette i mail av 14. september 2012.

selskapslokaler og andre egnede forsamlingslokaler. Meningen var at menigheten ikke skulle knyttes mot en bygning eller et sted. Derfor leide de ulike lokaliteter i distriktet til møtene. Dette medførte visse utfordringer i forhold til lydanlegg, musikkutstyr, overhead og evt stoler som måtte fraktes og rigges for hver gang det skulle være møte. Menigheten fikk raskt en trofast ”kjerne” som skulle utgjøre ledergruppen. Samtidig som omverdenen så en ny menighet vokse fram, tenkte Haltorp at dette ikke skulle være en menighet, men starten på noe han tenkte som et økumenisk mirakel; at alle de kristne i byen skulle samarbeide – også i det organisatoriske og strukturelle.

I 1981 samlet Audun og Ingrid Eik noen venner i stua i Moltemyrsvingen, Arendal. Kjell Haltorp var et naturlig midtpunkt. Disse samlingene ble snart regelmessige og ble avholdt hver 14. dag. Andre stuer i distriktet ble også brukt. Stuene ble snart for små, og Moltemyr skole ble et nytt samlingssted. Andre lokaliteter i Arendal ble også brukt; Ting Hai restaurant, Haslatun på Fevik, Sjømannskolens aula, Phønixs hotell, Kilden og Strand hotell på Fevik. Det ble en eksplosjonsartet økning i antallet de første to årene. Folk strømmet til, og det ble en trofast gruppe som samlet seg rundt Haltorp. Siden det ikke foreligger noe register over hvem som var med på denne tiden, er det vanskelig å si noe om alder og sosiale trekk på denne gruppen, men det er ingen tvil om at det var en relativt ung gruppe mennesker, de fleste under 40 år. Haltorp var et kjent navn innen deler av Kristen-Norge, og mange av dem som hadde hørt ham tale eller hørt om han, hadde oppsøkt møtene og ønsket å fortsette med det.

De som kom til å utgjøre det første lederskapet i kirken, og som fremdeles er med i menigheten, er Ingrid og Audun Eik, Solveig og Jan Willy Jensen og Aud og Rolf Pedersen. Alle disse hadde bakgrunn fra pinsebevegelsen. Pinsebevegelsens lære og religiøse praksis stemte godt med det Haltorp sto for, bortsett fra at Haltorp også hadde inspirasjon fra blant annet Edvartsens og Hagins¹³ forkynnelse og representerte derfor noe som kunne ses på som nytt, friskt og forlokkende. Ønsket og lengselen om en ny ”vekkelse” slik Barratt opplevde er også tydelig tilstede hos pinsevennene. Kanskje Haltorp ville representere det de lengtet etter?

Det var mange som reserverte seg mot å leie ut lokaler til Haltorp, og det kunne være vanskelig å finne steder for å samles (JWJ 04.09.2012). Ryktene gikk om Haltorp og samlingene menigheten hans avholdt. Kommersielle aktører ville ikke bli knyttet sammen

¹³ Kenneth Hagin forklares under kapittel 5.

med dem og nektet utleie. Pressen hadde omtalt Haltorps etablering i Arendal flere ganger med skepsis. Dette var med på å gjøre folk i arendalsdistriktet tilbakeholdne og skeptiske.

Tirsdagssamlingene ble omgjort til søndagsmøter i kirketiden fra ca 1983, og ble på den måten et alternativ og for noen en konkurrent til de etablerte kirkesamfunnene i distriktet. Bønnemøter og ledersamlinger ble også etablert ukentlig. Det var ingen annonsering av disse møtene i lokalavisen eller på annet vis. Dette var nok først og fremst for ikke å fremstå som en menighet i tradisjonell og etablert forstand. Han ønsket det motsatte; å forene alle menighetene. Da søndagsmøtene ble etablert, ble også kollekt innført. Menighetens ledelse besto av etablerte, voksne ektepar i 40-årene, og til nå hadde de stått for dekking av utgiftene til samlingene og lønn til Haltorp. Tidlig i etableringen ble det bestemt at Haltorp skulle få et pengebeløp hver måned. Det ble innbetalt av dem som utgjorde ledelsen. Leie av ulike lokaliteter til søndagsmøter gjorde at menigheten trengte mer penger. Kollektene dekket behovene lokalt og mer til. Misjon var viktig for Haltorp, og han ønsket at så mye av kollekten som mulig skulle støtte organisasjoner og prosjekter som spredte evangeliet rundt i verden. Deler av kollekten kunne derfor bli sendt til Sarons dal eller til misjonær Reinhard Bonnkes misjonsorganisasjon *Christ for all Nations (Cfan)*. Reinhard Bonnke har alltid vært en stor inspirasjon og forbilde for Haltorp. Bonnke kommer fra tysk pinsebevegelse, men flyttet som ung til Afrika som misjonær og har bygd opp misjonsorganisasjonen *Cfan* (Bonnke & Dahl, 2011).

Sigurd Sigbjørnsen, en av de trofaste på Haltorps møter, drev butikk i Østregate 1. Gjennom Sigbjørnsen fikk menigheten leid lokaler i 4. etasje i dette bygget. Østregate 1, eller ”Collgården” som den ble kalt, ble et viktig tilholdssted for gruppen rundt Haltorp og leide lokaler der fra 1983-1985. Lokalene ble brukt til bønnemøter, øvingslokale for menighetens første musikere og ble det første tilholdsstedet for nærradiovirksomheten.

Bønnemøtene ble nå hyppigere; ofte tre dager i uken fra 0600-0800. På fredager var det kveldsbønnemøter. Det var bønn som var oppskriften på ”suksess”, forkynte Haltorp. Dette var inspirert av undervisningen til David Yonggi Cho som var pastor for verdens største menighet i Korea hvor bønn ble hevdet å være ”himmeligheten” til fremgang (Cho, 1987). Haltorp hadde selv besøkt menigheten i 1981 og tolket fremgangen i Korea som et resultat av bønneiveren.

Menigheten på denne tiden ønsket ikke å kalle seg noe annet enn ”kristne”. Det syntes mange var vanskelig å forholde seg til. For å betegne gruppen rundt Haltorp fant man andre

betegnelser – både internt og eksternt: ”På Haltorp”, ”Haltorps venner”, ”Felleskapet” og ”Kristent felleskap”. ”Felleskap” var nok det mest benyttede begrepet internt, og en betegnelse som dekket noe av menighetens grunnsyn; nemlig at en ikke skulle være en strukturert menighet, men derimot *koinonia*: fortrolig samvær der mennesker føler seg sterkt knyttet til hverandre og til Kristus (Kearsley, 2008) s.20-21). Begrepet ”fellesskap” er å finne i hundrevis av menighetsnavn og kristne bevegelser. Mange av dem representerer karismatisk kristendom med røtter fra den karismatiske fornyelsen på 60-tallet og Jesusbevegelsen på 70-tallet.¹⁴

Ønsket om å nå ut med evangeliet førte til idèen om lokalradio. Da søknaden til radiokonsesjon ble innvilget av Høyre-regjeringen ved statsråd Lars Roar Langslet, så var menigheten en av 9 som fikk løyve om radiodrift i fylket. Nærradioen ble kalt Radio lys i sør, og ble den første i Aust-Agder til å komme på lufta – til konkurrentenes forargelse. Den 10. desember 1984 gikk første sending ut over eteren med Høyre-ordfører Ørnulf Christensen som offisiell åpner av radiostasjonen. Med 25 timer sendetid i uken, vakte radioen stor interesse og fikk mye respons. Radioringene fra MMI¹⁵ i 1985 indikerte at radiokanalen ukentlig hadde tusenvis av lyttere.

Pressens skepsis til menigheten fortsatte. Lokale menighetsledere og prester sto fram i pressen og advarte mot Haltorp og menigheten. Haltorp ble beskyldt for å være en autoritær leder, og menigheten ble omtalt som skremmende (Agderposten, privat utklipp, trolig mai, 1985). Fædrelandsvennen satte menigheten under lupen, og leserne ble advart mot denne ”bevegelsen” (Fædrelandsvennen, privat utklipp, trolig april 1985). Fædrelandsvennen og Agderposten fremsto som kritiske til Haltorp og hans forkynnelse. Det ble skrevet lederartikler og innlegg for å advare mot Haltorps ”bevegelse”. ”Herlighetsteologi” var et begrep mange kjente til, og i ”bibelbeltet” på Sørlandet var ikke dette regnet som rettroenhet.

Fra 4. til 8. april 1985 arrangerte menigheten sin første, store konferanse. Menigheten reklamerte med ”Påskefestdager” i Granehallen” med engelsk hovedtaler og ”helbredelsespredikant”, Ian Andrews¹⁶. I tillegg var baptistpastor Rune Brännström fra Sverige, Arne Bakken som var tidligere narkoman og omvendt mens Haltorp var i Oslo og

¹⁴ Vineyard-bevegelsen er et eksempel på dette som i følge egne nettsider har over 1500 menigheter <http://www.vineyardusa.org/site/about/vineyard-history> (lest 4. april 2013).

¹⁵ MMI (Markeds- og mediainstituttet) fikk i oppdrag å undersøke radiovanene i arendalsdistriktet årlig. Selskapet heter nå Synovate.

¹⁶ Andrews startet sin egen uavhengige virksomhet *Citadel Ministries* for omlag 40 år siden.

tidligere metodistpastor og rektor på bibelskolen i Sarons dal, Leif S. Jacobsen¹⁷ på plakaten. Jonnie Slottheden og Bjørn Aslaksen (omtales i kap. 6) var sangansvarlige. Busslaster med mennesker fra flere steder i Norge, men også Sverige ankom byen. Få hadde sett for seg at folk ville velge Sørlandet i stedet for fjellet denne påsken. Hallen ble fylt opp, og i følge Agderposten 12. april 1985 kom over 2000 mennesker på arrangementene i løpet av de 5 dagene møtene varte. De som kom til Arendal på ”Påskefestdager” var folk fra menigheter rundt i landet som Haltorp hadde i sitt kontaktnettverk, men også mange interesserte sørlendinger.

Etter en av kveldene i Granehallen, rusler Audun Eik og Kjell Haltorp sammen ut av Granehallen. Haltorp kikker ned mot Skytebaneveien 3, den gamle møbelfabrikken, og sier til Eik at det hadde vært ideelt å ha den bygningen. ”Absolutt ikke”, svarer Eik, ”det er et rottereir”, som visste at denne svære murbygningen fra forrige århundre hadde mange mangler og utfordringer.

Haltorps tanke og strategi om ”en menighet i hver by” gjorde at han ble satt utenfor i mange sammenhenger. Flere synes dette synet var for radikalt og kontroversielt. Edvardsen og *Sarons dal* inviterte han ikke lenger som taler på sommerstevnene. Pastor i OKS, Åge Åleskjær, som hadde delt Haltorps menighetssyn og var god venn med Haltorp, kom tilbake fra bibelskole i USA med en ny forståelse av menighetsbygging (Lie, 2008, pp. 125-127).

De første fire årene var preget av stor optimisme og fremtidstro og en uformell menighetsstruktur. Hele virksomheten var knyttet til Haltorp og hans ideer og planer. Enheten i byen lot vente på seg, og mange var skeptiske til ”det nye” rundt Haltorp. Kjøpet av Arendals møbelfabrikk i 1985 markerte et tydelig skille. Dette bygget ble menighetens base - og er det fremdeles. Menigheten kunne nå knyttes til et menighetsbygg og ble for mange enklere å definere. Menighetens radiodrift gjør at menigheten får en ”plattform” langt utover menighetsbygg og samlinger.

¹⁷ Jacobsen vendte tilbake til metodismen og er nå pastor i *Centralkirken* i Bergen.

3.3.2 Epoke 2: 1985 -1988 Fremgang i møbelfabrikken

I denne epoken gjennomføres kjøpet av Skytebaneveien 3¹⁸. Det ble starten på en tydeligere etablering av menigheten og menighetsstruktur. Ideen om en samlet kristenhet i Arendal var langt vanskeligere å få til enn Haltorp hadde sett for seg. Skepsisen mot Haltorp fortsatte og menigheten fikk ”utbrytere” som sto fram i media for å advare og for å fortelle om skadene Haltorp og menigheten hadde påført dem. I denne perioden hadde menigheten likevel flere hundre på søndagsmøtene og egne ungdomsmøter ble etablert, og menigheten ansatte sin første ungdomspastor.

Denne epoken starter med at Audun Eik, Jan W Jensen, Rolf Pedersen, Trygve Jensen (murermeister) og Kjell Haltorp kjøper Skytebaneveien 3. De opprettet et sameie i forbindelse med kjøpet. Alle kjøperne var aktive støttespillere i menighetsarbeidet. Den gamle fabrikken ble kjøpt for kr 1.480.000 fra Magnus Midling-Jensen oktober 1985 (Agderposten 28.11.1985). Vinteren 1985 var huset klar til bruk for menigheten.

De som var med rundt Haltorp på den tiden fikk hendene fulle med rydding, kasting og oppussing av et gammelt bygg på flere tusen kvadratmeter hvor deler av det hadde stått tomt i flere tiår. Nå skulle det klargjøres for å bli, kafé, radio, menighetskontorer, øvingslokaler, utleielokaler og møtesal med ca 300 sitteplasser. Oppussingen ble finansiert av sameiet og søndagskollekten.

Mange var involvert i oppussingen, og i løpet av noen få uker med dugnader hadde menigheten møter i eget lokale. Et slikt lokale førte også til at det ble enklere å definere denne gruppen mennesker. Nå var de samlet ”på et sted”. Starten på en mer formell menighetsstruktur var også nærliggende. ”Kristne”, som hadde vært den eneste betegnelsen Haltorp ønsket på bevegelsen rundt han, ble registrert i Brønnøysundregisteret som organisasjonen *Kristne i Skytebaneveien 3* og misjonsarbeidet som *Europa for Kristus*.¹⁹ ”Huset” var navnet mange både internt og eksternt kalte menigheten og bygget.

Samtidig var det viktig for menigheten og ikke å bli for ”stedbundet”. Menigheten skulle ikke bli identifisert med et lokale eller et bygg – den skulle heller forbindes med deres identitet som kristne. Derfor var menigheten stadig ute av sine egne lokaler for å arrangere møter.

¹⁸ Historien rundt kjøpet av Skytebaneveien 3 skal omtales nærmere i kapittel 5.

¹⁹ *Europa for Kristus* ble registrert hos Fylkesmannen som stiftelse med egne vedtekter av 1994. Stiftelsen ble ikke ivaretatt og opphørte kort tid etterpå.

Friluftsmøter på torget eller Kanalplassen i Arendal sentrum var ikke uvanlig og møter i Granehallen, Sjømannsskolen aula, på Harebakken hotell eller Strand hotell ble avholdt.

Nye mennesker kom stadig til, og de neste to årene var det også ”Påskefestdager i Granehallen”. Mange av de samme talerne ble annonsert som sist og anslagsvis like mange mennesker kom. Det ble i tillegg arrangert nyttårskonferanser i Granehallen, Saga kino og i menighetens lokaler. Nyttårskonferanse ble også organisert og var mer rettet mot ungdom, og flere hundre ungdommer kom. Ulf Christianson fra rockegruppa *Jerusalem* var en av de annonserte.

Lokalet på Skytebanen var som oftest fullsatt på søndagene, bønnemøtene på fredagene ble besøkt av flere titalls, ungdomsmøtene hadde rundt 40-50 besøkende, og det så ut til at antallet bare skulle øke. Møtesalen i Skytebaneveien 3 var for liten. Haltorp og ledelsen begynte å leke med ideen om å kjøpe Granehallen for å ha et mer egnet møtelokale. Ideen om å kjøpe fabrikker eller haller i stedet for å bygge et eget kirkebygg er sammensatt: Haltorp uttrykte ønsker om at menigheten ikke skulle bruke penger på kirkebygninger, men på misjon, samt at han ikke ønsket at menigheten skulle ha gjeld. I utgangspunktet kunne det virke rimeligere å kjøpe nedlagte fabrikker eller idrettshaller. For menighetens del ble Skytebaneveien 3 ideel. Menigheten fikk være der ”gratis” siden bygget ble leid ut til ulike leietagere. Menigheten ønsket heller ikke å bli knyttet til bygninger, men skulle være ”en del av Kristi kropp” i Arendal. I Norge har både *OKS* og *Levende Ord* kjøpt nedlagte fabrikker. I USA har landets største menighet, *Lakewood Church*, kjøpt en tidligere basketball arena.

Glenn Rasmussens foreldre kjente til Haltorp og hadde vært på hans møter. Rasmussen hadde bakgrunn fra pinsemenigheten *Filadelfia*, Fevik²⁰ hvor Haltorp hadde talt på 70-tallet. Glenn Rasmussen vokste opp i den menigheten, men var ikke lenger aktiv i noen menighet eller annen kristen virksomhet. Rasmussen fra Fevik er gründer, pastor, musiker og forretningsmann. Han etablerte *Portveien barnehage*, *Skjærgårdskirken* og *Skjærgårdsskolen*. Etter at Haltorp tok kontakt med ham, skulle livet endre seg. Rasmussen ble overtalt til å ta siste del av siviltjenesten i Skytebaneveien 3 i 1986. Dette innebar også tilstedeværelse på morgenbønnemøtene. På veien hjem etter en dag i menigheten fikk Rasmussen en spesiell opplevelse. ”*Bilen ble fylt med det som nesten var en sky, og jeg begynte å gråte og tale i tunger. Jeg hadde aldri talt i tunger før*” (GR 20.02.2013). Da han kom hjem fortalte han det

²⁰ Menigheten har i følge www.pinsebevegelsen.no 18 medlemmer, men har ikke hatt offentlige møter de siste årene.

som hadde skjedd til kona Sølvi. ”Vi tok hverandre i hendene og sa at vi sammen ville gi livene våre til Jesus. Det var starten på et nytt liv for oss” (Ibid). Rasmussen ble med i menigheten og tok etter kort tid over ansvaret som sang- og musikkleder. Snart hadde han ungdomsmøter i stua hjemme med opp til 60 ungdommer, og begynte også å tale på noen av søndagsmøtene i kirka.

Kjell Haltorp var ivrig når det gjaldt evangelisering lokalt, og også når det gjaldt misjon. Menigheten etablerte kontakter i mange land, men spesielt Makedonia og Albania skulle bli viktige satsingsområder i denne perioden. Menighetens misjonsbudsjett kunne være 50 % eller mer av de samlede inntektene (SJ 04.09. 2012).

Mangel på tradisjonell menighetsstruktur og medlemskap gjorde at mange ikke følte seg formelt knyttet til menigheten, og mange kom og gikk. Økonomisk var menigheten forholdsvis veldrevet blant annet på grunn av regnskapsfører Solveig Jensens overblikk og fordi menigheten ikke hadde noen utgifter til sameiet for leie i Skytebaneveien. Manglet det penger; betalte Jensen og Eik de nødvendige beløp (IE 17.08. 2012). Menigheten betalte heller ikke noen faste utgifter til strøm, vann/kloakk m.m. Bygget fikk mange leietagere, den viktigste ble Arendal kommune og Norsksenteret. Leietagerne dekket utgiftene til renter og vedlikehold, og bygget var på den måten selvfinansiert. Noe statstøtte forelå ennå ikke, siden menigheten ikke var registrert som trossamfunn.

På slutten av 80-tallet opplever menigheten og Kjell Haltorp stor motstand. Kapellan Svein Gjesdal i Barbu menighet (noen hundre meter fra Skytebaneveien) advarte mot menigheten og teologien i menighetsbladet og lokalavisen. Påstanden var at ”*mange mennesker kommer i ubalanse etter å ha vært i kontakt med trosforkynnelsen, som også Haltorp representerer*” (Fædrelandsvennen, 18. april 1988). Gjesdal fikk med seg flere i kritikken av Haltorp. I Barbu menighetsblad nr 1 i 1988 er temaet herlighetsteologi. Her advares det sterkt mot Haltorp og menigheten på Skytebaneveien 3. Ernst Ziesler fremsto som ”avhopper” fra Skytebaneveien 3 og advarte mot menigheten. Han fikk mye presseoppmerksomhet og startet også RISK, Norge.²¹ NRK fattet interesse for trosbevegelsen og lagde en større programserie om temaet med menigheten som utgangspunkt. Fædrelandsvennen advarte mot denne teologien på lederplass: ”*..vi vil innstendig anmode prester, forstandere og forkynnere til å ta et kraftig*

²¹ RISK står for Rådgivning og Informasjon om Sekter og Kulter (stiftet i 1989 – Agderposten 30.08.1990) og hadde en forgrening fra Sverige. Organisasjonen har ikke et eget nettsted verken i Sverige eller Norge og har ikke hatt noen aktivitet som har vært kjent de siste 20 årene.

oppgjør med denne 'teologien'..” (Fædrelandsvennen, privat klipp 1988). I Fædrelandsvennen 20. april 1988 skriver avisen om ei 16 år gammel jente som skal ha blitt hjernevasket og fått alvorlige psykiske problemer etter møter på Skytebaneveien. Menighetens ledelse hadde ingen kjennskap til dette eller denne personen bortsett fra det som var å lese i media.

Ulf Ekman²² og Livets Ord ble en inspirator og påvirket mange i Skytebaneveien 3. Noen av ungdommene dro på tur til Uppsala ved nyttår 1986. En del fra menigheten begynte på bibelskolen hans og kom hjem med nye ideer om hvordan menigheten skulle drives. Noen mente at Haltorp måtte tenke nytt.

Helge Kolflaath var menighetens første ungdomspastor og den eneste ansatte i menigheten sammen med Haltorp. Han var Haltorps daglige samarbeidspartner og allierte. Mot slutten av 80-tallet var Kolflaath frustrert og oppgitt over Haltorps lederstil og ”enhetslære”, og det oppsto en konflikt mellom de to pastorene. Kolflaath mente at det var vanskelig å lede en *”..menighet som ikke skulle være en menighet, og et ungdomsarbeid som ikke var et ungdomsarbeid”* (HK 12.07.2012). *”Det var vanskelig å fokusere på hvordan vi skulle strukturere arbeidet da det bare var et tidsspørsmål før alle ble 'menigheten i Arendal’”* (Ibid). Hvordan denne konflikten artet seg, og hva den inneholdt, er det svært ulike oppfatninger om. Haltorp mente Kolflaath ikke hadde evne til å ”underordne seg” og til å være lojal som menighetens ansatt. Haltorp mente at ungdomsmøtene hadde en form som var alt for voldsom. Haltorp fortalte Kolflaath at han skulle ta det litt med ro: *”Jeg regnet med at Helge ville høre, jeg ville at han skulle ta det litt med ro”* (KH 06.08.2012). Kolflaath ønsket seg en ny menighetsstruktur lik Livets ord og en enda mer karismatisk møteform. *”Ungdommer slet fordi det ikke var faste strukturer”* (HK 12.07.2012). Kolflaath mente det var en årsak til at folk forsvant; mangelen på faste rammer. Han hevdet det ble lagt bånd på han som hindret han i å gjøre det ”Gud hadde tenkt”. Kolflaath fikk med seg mange på sin side i beskyldningene og misnøyen mot Haltorp. Konflikten varte formelt sett ikke lenge – kun noen få uker. Anklagene mot Haltorp var mange²³. Først ble Haltorp forsøkt fjernet av Kolflaath, slik at han kunne overta som pastor, men lederskapet hindret dette (JWJ 04.09.2012). Kolflaath ville derfor heller etablere noe helt nytt i Arendal. Mange av de mest trofaste i Skytebaneveien fulgte Kolflaath og hans meningsfeller. 1989 ble et skjebneår for *Kristne i Skytebaneveien 3*. De fleste som ikke ble med i det som Kolflaath startet, trakk seg

²² Svensk teolog som startet egen karismatisk menighet, *Livets ord* i Uppsala, og ble trosbevegelsens mest kjente skikkelse i Skandinavia. Mange nye ”trosmenigheter” startet opp i Skandinavia inspirert av Ekman.

²³ Hva anklagene gikk utpå blir omtalt i kapittel 5.

bort fra menigheten. Av de 3-400 som utgjorde menigheten, var det bare mellom 30-40 mennesker igjen. Det kunne se ut som om menigheten ikke ville overleve. Menigheten opplevde sin hittil største krise da Kolflaath startet ny menighet. Jan W. Jensen beskriver det som ”definitivt den største krisen vi har hatt” (JWJ 04.09.2012).

3.3.3 Epoke 3: 1989-2002 Brudd og gjenoppbygging

I denne epoken får menigheten et formelt menighetsnavn, blir registrert hos Fylkesmannen og får egen menighetsprotokoll. Den blir altså en etablert menighet. Menigheten får en nedtegnet ”visjon” og vedtekter. Visjon i menighetssammenheng var spesielt viktig rundt ny-etableringen i 2002. Lederne var inspirert av Ingebrigt Steen Jensens *Ona fyr* som kom ut i 2002 (Jensen, 2005) hvor det å ”følge en ledestjerne” eller ha en visjon var sentralt. På 90-tallet tenkte man at menigheten måtte ha nedtegnet statutter som også skulle være ”visjonære”, som en følgestjerne, og ha et verdigrunnlag for det de foretok seg. Bøker av Edvardsen og Hagin som omhandlet språkspillet ”syner” og ”visjoner” var også noe av inspirasjonen. Rick Warrens ”Målrettet menighet” fikk stor innflytelse, og ble lest av Haltorp (Warren, 1995). I boka blir visjon omtalt som essensielt for at en menighet skal vokse. Menigheten fikk slagord som Haltorp hadde introdusert. Slagordene ”Sørlandet – fremtidens landsdel” og ”Arendal – beste byen i Skandinavia” ble flittig proklamert av Haltorp på møter og samlinger. Visjonen til Haltorp og menigheten var at hele landsdelen skulle få en vekkelse, og at alle kristne skulle stå sammen. Leif S. Jacobsen, en av de meste anerkjente personene i frimenighetssammenheng i Norge, blir med-pastor i menigheten. To personer som skulle få stor betydning for menigheten; Glenn Rasmussen og Kai Johansen kommer til. Igjen avholdes det Påskefestdager - med besøksrekord.

Tiden etter bruddet

Menighetens indre kjerne, de som eide bygget og som var med i lederrådet, ble alle værende i menigheten. De som hadde vært med å starte menigheten holdt altså stand. Kolflaath tok blant annet med seg lovsangsleder Bjørn Aslaksen, ungdomsleder Jan Åge Gabrielsen og flere av Haltorps nære medarbeidere. Kolflaath brukte en viss form for lobbyvirksomhet for å få mennesker med seg til den nye menigheten. De som fulgte med Kolflaath var nok dem som følte seg mest knyttet til han på det personlige eller, som enkelte ville sagt, det åndelige plan.

Dette var mennesker som var unge og som var en del av Kolflaaths ungdomsarbeid, men det var også noen voksne som følte Gud ”gjorde noe nytt”, og at Kolflaath var talerør for dette ”nye”. Med andre ord var det folk som var bevisste i sin religiøse praksis og som var aktive i kirken. Misnøyen mot Haltorp, og konflikten pastorene i mellom, var det nok svært få som hadde fått med seg. Menigheten ble ikke informert om at Kolflaath og Haltorp sto i en dyp konflikt. Kolflaath beskriver det som en ”*opprivende konflikt*” og Haltorp omtaler konflikten som ”*en stor vanære*” (KH 06.08.2012). Det ble innkalt til menighetsmøte hvor saken ble diskutert uten å komme til enighet. Plutselig var bruddet et faktum og menigheten var i oppløsning.

De første samlingene etter bruddet var spennende. Hvem ville komme? Hvem var igjen? Menigheten flyttet møtene opp i kafeen i 2. etasje for at møtesalen med plass til flere hundre ikke skulle virke for overveldende. Anslagsvis 30 mennesker kom den første søndagen etter bruddet. Hva skulle de gjøre? Pastor Haltorp hadde ikke gitt opp menigheten, men ønsket heller ikke å være pastor for en periode. Han opplevde perioden som svært tung, også på grunn av personangrepene fra Kolflaath og hans ”allianse”. Samtidig hadde Haltorp opplevd det han beskriver som Guds talte til han. Haltorp forteller at han fikk et ”rhema-ord” (omtales i kap. 5). ”*Så bad han på ny, og da gav himmelen regn og jorden bar igjen sin grøde*” (Jak. 5,18). Haltorp forteller: ”*Dette kunne jeg gripe gjennom den sorgen vi var i*” (KH 06.08.2012). Jan Willy Jensen ble spurt av Haltorp om han ville lede menigheten videre. Jensen hadde hverken ambisjoner eller lyst til å være pastor, men han tok et praktisk ansvar for menigheten i denne perioden som varte i snaue to år. Haltorp trengte en pause og ville reise rundt som forkynner i større grad.

Judith og Ingvar Torvik ble kalt inn fra Porsgrunn for å hjelpe menigheten. Haltorp kjente godt til ekteparet fra mange år tilbake, det gjorde flere andre i menigheten også, og mente at disse ville være en viktig ressurs i den vanskelige tiden menigheten var inne i. De talte på mange av søndagsgudstjenestene og var på flere av ledersamlingene. Ekteparet Torvik var ledere i *Ungdom i oppdrag*, og underviste ofte om relasjoner og familier. De ble viktige i arbeidet med å bygge menigheten opp igjen. Svenske Bjarne Skog²⁴ kom som gjestetaler ved flere anledninger, og oppmuntret menigheten til å stå på videre og glemme det vonde som hadde skjedd. Walther Dønnestad tok ansvar for sangen og musikken, ofte ved hjelp av

²⁴ Bjarne Skog er presteutdannet fra Uppsala, men begynte som frilans forkynner i 1983 – oftest i karismatiske sammenhenger.

datteren Elin. Glenn Rasmussen fra Fevik ble ungdomsleder. Etter snaut to år var Haltorp igjen klar til å lede menigheten som pastor etter en formell forespørsel fra lederrådet.

Menigheten hadde en jevn vekst etter bruddet i 1989. Radioen hadde sine 25 sendetimer i uka fortsatt og rundt 25 medarbeidere. Utgiftene til radiodriften ble i stor grad finansiert gjennom reklame og sponing, og arbeidskraften var ofte rimelig gjennom sivilarbeiderordninger. Mange har avtjent siviltjenesten i menigheten. En MMI-undersøkelse fra slutten av 80-tallet²⁵ viste at radioen hadde ca 35 000 lyttere i løpet av en uke. Radioen fikk også en pris for årets beste nærradioprogram i 1992 med programmet ”Musikk og mening”. Alle husstander i Arendal kommune fikk i 1990 en egen avis om Radio lys i sør. Leif S. Jacobsen mener radioarbeidet har hatt stor betydning for menigheten: ”Nærradioen, Radio lys i sør, hva den har betydd!” (LSJ 13.04.2013). I tillegg startet menigheten *Lys i sør tv*, og tv-studio ble bygget i 4. etasje i Skytebaneveien 3. Menigheten samlet inn penger til tv-driften, og fikk inn det de trengte selv om det var kostbart. Tv-driften startet i 1998.

I de to årene Haltorp ikke hadde pastoransvaret reiste han mye, blant annet på mange misjonsturer. Menigheten hadde fristilt han til å reise, og han fikk lønn og økonomisk støtte av menigheten til å gjennomføre misjonsprosjekter. Haltorp fikk kontakter i Oslo, og fikk reisefølge derfra. Spesielt Tor Undheim fra *Nettverkskirken*²⁶ i Oslo har vært mye sammen med Haltorp på disse turene. Undheim og Haltorp møtte hverandre på OKS i 1990. Disse turene sammen førte til etablering av mange nye menigheter på Balkan. En av Albanias største menigheter, i Pogradec i Albania, startet med at Haltorp besøkte sykehuset i byen i 1989. ”Kjell følte sterkt i hjertet at vi skulle inn i Albania” (GR 20.02. 2013). De fikk åtte timers oppholdstillatelse på grensen. ”Kjell stiller seg opp midt på torget, får tak i en lærer som kan oversette [...] over hundre mennesker blir frelst” (Ibid). I Albania var det enorme behov for utstyr og medisiner og få hadde en kristen tro. En av overlegene i byen ble omvendt på den nevnte turen i 1989, og ble en viktig kontakt for å etablere en menighet i byen. Haltorp mobiliserte menigheter og venner til å sende ned en trailer full av medisinsk utstyr kort tid etterpå.

Mange fra Arendal besøkte Albania og Makedonia i tiden som fulgte. Kampanjer, hjelpesendinger og uformelle besøk gjorde at flere menigheter ble etablert. I Albania tok tyske

²⁵ Dateringen her er ukjent, men var gjengitt i en reklamebrosjyre for radioen.

²⁶ Nettverkskirken er en selvstendig, uregistrert menighet etablert ut fra et studentmiljø i Oslo på 70-tallet. Den definerer seg selv som en evangelisk menighet.

http://www.nettverkskirken.no/Om_menigheten/body_om_menigheten.html

Arnold Geiger²⁷ pastoransvar og etablerte en pinsemenighet. Geiger startet også skoler helt opp til universitetsnivå i Pogradec. I Stroga og Skopje i Makedonia ble menigheter startet, og flere andre menigheter er blitt grunnlagt i Makedonia ut fra menigheten i Skopje. Rasmussen tror at flere hundre menigheter er blitt plantet i området som en følge av misjonsarbeidet til Haltorp og *Sørlandskirken* (GR 20.02. 2013). Menigheten samarbeidet med *Nettverkskirken* og pastor Tor Undheim i Oslo om de fleste av disse etableringene og turene. En slik etablering skjer ved at mennesker blir omvendt, og i mangel på karismatiske menigheter dannes det en slik (menighet). Haltorp og Undhjem finner personer de mener kan lede menigheten gjennom personlig kontakt. De følges opp med stadige besøk og veiledning. Konfesjonsmessig står disse menighetene i en friere pinsekarismatisk tradisjon.

Kai Johansens menighetsbakgrunn var fra *Betania, Arendal – Den Frie Evangeliske Forsamling*. Johansen ble introdusert for menigheten på Skytebanen av sine foreldre, som også var med i *Betania*, men som hadde besøkt møtene til Haltorp på slutten av 80-tallet med jevne mellomrom. Kai Johansen fikk som en følge av dette venner i menigheten. Johansen likte møteformen og vurderte å skifte menighet. Etter flere dager med bønn og faste følte han at han skulle forlate *Betania*. Johansen hadde fastet i tre uker og følte Gud ga han et ”rhema-ord”: ”I dag drar dere ut, i måneden abib” (2. Mos. 13, 4). Med ”abib” menes første måneden i året, og Johansen opplevde at dette ordet var et tegn på at han skulle skifte menighet (KJ 12.09.2012). Johansen ble med i *Sørlandskirken* i 1990, og kort tid senere gikk han inn som radiomedarbeider og ungdomspastor. Johansen viste stort engasjement i menigheten og i tillegg til å være ungdomspastor ble han daglig leder for *Radio lys i sør* (desember 1990). Etter at Johansen var ferdig på videregående skole i 1990, gikk Johansen inn som heltidsarbeider i menigheten og har vært det fram til i dag. Han beskriver hvordan det var å komme inn i menigheten på Skytebanen: ”*Fra å lese en historiebok til å være midt oppe i historien...her var det noe spennende og annerledes*” (Ibid). Han viste talent som både radiovert og forkynner. NRK så dette talentet og tilbød han jobb i NRK Sørlandet. Johansen tok ikke jobben fordi han ikke så noen mulighet i å kombinere sitt menighetsengasjement med en annen jobb. Johansen avtjente siviltjenesten i menigheten som radiomedarbeider og

²⁷ Geiger er en del av den felleskristlige organisasjonen Nehemia Gateway som har hovedkontor i Tyskland. Geiger har mottatt en rekke priser og utmerkelse for sitt humanitære engasjement i Albania. Ved 20-års jubileet for Geigers menighet kom Albanias president for å være med på feiringen. <http://nehemiah-gateway.org/en/ng-team.html>

ungdomsarbeider i 1991-1992. Han ble med i lederskapet i menigheten fra han ble ungdomspastor.

Menigheten opprettet også kontakt med *Sentermenigheten* i Asker og pastor Ole Bjørn Urne. Menigheten ble etablert på begynnelsen av 90-tallet i Asker av Ole Bjørn Urne som hadde bakgrunn fra pinsebevegelsen. Haltorp og Urne hadde jobbet sammen i Oslo gjennom *Ten Center*-arbeidet *Filadelfia* hadde for å hjelpe rusmisbrukere. *Sentermenigheten* tok flere turer til menigheten i Arendal på begynnelsen av 90-tallet og bidro med forkynnelse, sang og musikk på møtene. Menigheten i Arendal reiste på Oslo-turer og arrangerte misjonsturer med hjelpesendinger til Russland sammen.

Haltorp ønsket å starte en deltidsbibelskole for å trene opp nye medarbeidere og ”disipler”.²⁸ Haltorp beskriver bibelskolen, som ble etablert i 1991, som den viktigste årsaken til at menigheten igjen begynte å vokse (KH 06.08. 2012). Johansen mener at bibelskolen reddet menigheten, og at det var genialt å starte den (KJ 12.09.2012). Bibelskolen hadde 5 elever i 1991 og besto hovedsakelig av unge ”menighetsmedlemmer” som var i Skytebaneveien 2 dager i uken fra kl 07-15. Bibelskoledagen inneholdt i hovedsak undervisning, bønn, praktiske oppgaver i menigheten og selvstudium. Det forelå ingen undervisningsplan over temaer eller emner de første årene (Ibid). Emnene ble slik Haltorp ønsket med fokus på det han kalte ”troens ord” som har mange likhetstrekk til Hagins forkynnelse. Haltorp selv sto for det meste av undervisningen med enkelte unntak. Av og til hadde menigheten besøk av gjestetalere som gjerne også underviste på bibelskolen. Bibelskolen vokste de neste årene, og det var planer om flytte bibelskolen til Strand hotell med utvidet timeantall og gjennomførte fagplaner. Søkertallet ble ikke som forventet, men bibelskole ble det, men i Skytebaneveien 3.

Stephanie var kanskje det mest populære utestedet i Arendal på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet. Menigheten hadde en avtale med discoteket om å vaske og rydde lokalet etter lørdagskvelden mot å få benytte lokalet vederlagsfritt til ”gospelnight” dagen etter. Discoteket kunne ha 3-400 besøkende på disse gospelkveldene og mange kjente kristne artister har opptrådt der.

En viktig årsak til at menigheten opplevde ytterligere vekst var Leif S. Jacobsens ankomst. Meldingen om at teologen og bibelskolerektoren i *Oslo Kristne Senter* var på vei til Arendal

²⁸ Med ”disipler” menes å lære opp mennesker i lederskap med Jesus som rollemodell - akkurat som Kristus trente opp sine menn.

for å bli pastor sammen med Haltorp ble mottatt med begeistring. Jacobsen hadde besøkt menigheten flere ganger og var allerede en avholdt bibellærer. Haltorp og Jacobsen var gode venner fra tidlig 70-tallet, og Haltorp og lederrådet ønsket at han skulle flytte til Arendal. At han nå skulle være med å lede menigheten, skapte optimisme og fornyet fremtidstro. Haltorp skjønte at Jacobsens administrative kvaliteter ville bli viktige for menigheten, og tenkte at de to ville utfylle hverandre som ledere. Jacobsen og familien flyttet til Arendal i 1994. Jacobsen hadde allerede en forkjærlighet til Arendal tilbake på 70-tallet. Da han var på rekognosering i byen i 1994 forteller han: ”..fikk jeg et ord da jeg kjørte over Harebakken: ’endelig’”. Jacobsen forteller at han kom til ”..en menighet som trengte det jeg sto for; litt struktur og ryddighet..” (LSJ 13.04.2013). Jacobsens flytting skulle føre til mange forandringer for menigheten. Den skulle organiseres og struktureres, få et navn, eller i det minste – et nytt navn. Den skulle registreres hos fylkesmannen, og da motta statsstøtte (refusjon på kirkeskatten), og begynne å føre menighetsregister med formelle menighetsopptak. *Kristne i Skytebaneveien 3* ble en registrert menighet – først med navnet *Kristne i Sørlandet bibel- og misjonssenter*, og litt senere forenklingen; *Sørlandet bibel- og misjonssenter (SBMS)*. Forandringene ble lansert av Leif Jacobsen som utfordret menighetens ledelse på dette med registrering. ”Min oppgave ble og strukturere, lage vedtekter, visjon, registrere menigheten og få et rammeverk” (Ibid). Jacobsens forslag hadde vært nokså utenkelige å gjennomføre noen år tidligere. Gjennomføringen av forslagene indikerte at tanken om ”ett folk” og enhet i byen var forlatt – i hvert fall i den formen Haltorp hadde sett for seg. Registreringen av menigheten ble vedtatt i følge notat hos Fylkesmannen med 13 stemmer for og 3 mot.

Søndagsskolen hadde ikke menigheten hatt noen formell organisering rundt. Det hadde vært barnemøter mens de voksne hadde sine møter i perioder, men ikke noen etablert søndagsskole. I 1995 startet Vanja Haltorp søndagsskole som ble en del av Norsk Søndagsskoleunion. Vanja Haltorp er styreleder i Sørlandskirken og min kone.

I 1997 var det igjen ”påskefest” i Granehallen. Åge Åleskjær og Roger Skaug var blant de annonserte. Skaug var forstander i Filadelfia, Arendal på det tidspunktet. Granehallen ble fylt opp av flere hundre mennesker som også markerte Hans Nielsen Hauges 200-års dag for omvendelsen. Hauge var en viktig person for mange karismatikere. Hans omvendelse og brennende forkynnelse passet i stor grad inn i en karismatisk tenkemåte og teologi. Åge Åleskjær har ved flere anledninger brukt Hauge som eksempel og forbilde. Spesielt Hauges ”åndelige gjennombrudd” i 1796 tolkes som at han ble ”døpt i den hellige ånd” (Åleskjær, 2000, p. 14). Haltorp har det samme synet. Mellom 2-3000 mennesker deltok (Agderposten,

1997) på møtene. Optimismen rådet i menigheten, og mange forventet at menigheten skulle få en ”spin off” fra denne helgen og at Skytebaneveien 3 skulle bli alt for trang ved neste gudstjeneste. Det skjedde ikke. Veksten i antall besøkende etter konferansen ble ikke som forventet (KJ 12.09.2012).

Menigheten ønsket å ekspandere og starte nye menigheter. Fevik ville være et naturlig sted å begynne. Mange av menighetens medlemmer bodde her, inkludert pastor Haltorp som flyttet dit i 1988. Møter på Fevik skole og teltmøter på Fevik stadion (1997) ble holdt uten at det endte opp med noen konkrete planer om etablering. Haltorp skrinla planene og syntes ikke at tiden var moden for det riktig ennå. Haltorps pinsebakgrunn hvor ”åndens ledelse” var essensiell, var avgjørende for å utsette etableringen på Fevik. Dette var frustrerende for blant annet for Rasmussen.

Første registrering av menighetens medlemmer i formell forstand var 7. mai 1997 hos Fylkesmannen i Aust-Agder. Menigheten hadde vokst jevnt på hele 90-tallet og talte nærmere 500 medlemmer i 2002. Veksten besto av mennesker fra mange av menighetene i fylket, men aller meste fra *Filadelfia*, Arendal og DNK. Fra 1989 - 2002 hadde 23 personer meldt overgang fra *Filadelfia*, og 74 hadde meldt seg ut av DNK og over i *Sørlandet bibel- og misjonssenter* (SBMS). Fra 1989 til 2002 var det innskrevet 335 voksne og 122 barn. Registreringer fra 1997-2002 forteller om 50 levende fødte²⁹ og 21 ekteviet par. 3 personer døde i denne perioden.

Sentrumsmenigheten som Kolflaath startet, hadde kontakt med Haltorp, og hadde samtaler om forsoning og sammenslåing uten dette ble gjennomført (HK 12.07.2012). Grunnen til at dette ikke ble gjennomført er det usikkerhet om. Haltorp husker ikke disse samtalerne (KH 06.08.2012). *Sentrumsmenigheten* i Arendal viste seg å oppleve store interne stridigheter og ble nedlagt i 1996. Flere av medlemmene kom tilbake til Skytebaneveien, men ikke lederne Kolflaath og Gabrielsen. Disse to har i jobbet som lærere på Sørlandet. Bjørn Aslaksen, som var menighetens første lovsangsleder, kom tilbake i 1997, og til sammen 32 medlemmer ble overført fra *Sentrumsmenigheten* i perioden 1997-2002.

Det var stor aktivitet i menigheten. Bilemagründer Tore Abrahamsen fra Fevik var blitt med i ledelsen og tok det administrative ansvaret i kirken. Han hadde en tanke om at de kristne burde starte forretningsvirksomhet for å generere penger til kristne formål, og mente at kristne

²⁹ ”Levende fødte” er en betegnelse fra menighetsprotokollen og indikerer antall fødsler.

burde f.eks. ha egne bensinstasjoner, banker og forsikringsselskap. Abrahamsen talte om dette ved flere anledninger fra plattformen i SBMS. Abrahamsen var i 2013 leder i *Fevik Misjonskirke*.³⁰ Han hadde mange ideer om hvordan Skytebanens lokaler kunne brukes til forretningsformål. I tillegg til radio og tv-sendinger hadde kirken startet eget viserguttkontor. Firmaet drev med vaktmestertjenester og hadde to ansatte. Abrahamsen fikk i gang pizzarestauranten King David som hadde åpent daglig i ca. 10 år og som utgjorde ca 3 årsverk. I King David var det av og til konserter i helgene og var et flittig benyttet samlingssted for menigheten. Menighetsbygget ble utleid som næringsbygg og norskskole og så godt som alle de 4000 m² i bygget var utnyttet.

Kai Johansen hadde ungdomsmøter i møtesalen. Ungdomsarbeidet hadde ligget nede etter at *Sentrumsmenigheten* startet opp. Rasmussen samlet mange ungdommer hjemme på Fevik, men menigheten hadde ikke noe organisert opplegg for ungdom i SBMS. De første ungdomsmøtene Kai hadde, var kun besøkt av en håndfull ungdommer. Johansen ga ikke opp, men fortsatte med ungdomsarbeidet og mange nye kom til. I år 2000 var det over 50 ungdommer tilknyttet menigheten.

Haltorp, Jacobsen og Johansen strukturerte og organiserte menighetens medlemmer i cellegrupper i år 2000. Det hadde vært gjort to forsøk på å danne cellegrupper på 90-tallet, men det ble avvirket etter kort tid. Denne gangen ble det noe som skulle vare og bli en suksess.

I 2000 flyttet Tor Magne og Åse-Marit Braathen til Fevik og går inn som medlemmer i SBMS. De skulle bli viktige for sang- og musikkarbeidet i menigheten. Tor Magne Braathen var utdannet sangpedagog fra konservatoriet i Kristiansand og hadde vært musikkskolerektor i Trøndelag. Åse-Marit Braathen var pianist og korleder.

I år 2000 begynte Glenn Rasmussen på *Levende ord bibelskole* i Bergen og ble der i et drøyt år. Haltorp var ikke glad for at han reiste til Bergen (KH 06.08. 2012). Da han kom tilbake mente han at det ikke lenger var Kjell Haltorp som skulle være hans ”åndelige far”, men Enevald Flåten (GR 20.02. 2013). Rasmussen ønsket å gjennomføre det Haltorp og menigheten hadde snakket om i mange år; å starte menighet på Fevik. Jacobsen mente Rasmussen kunne starte en nettverkskirke på Fevik, og at Johansen kunne overta i Arendal og at Haltorp kunne ha ”en apostolisk tjeneste” (LSJ 13.04. 2013). Haltorp mente at tiden ennå

³⁰ <http://www.fevikmisjonskirke.no/sider/tekst.asp?side=607> (lest 4. april 2013).

ikke var kommet for å gjøre dette, men respekterte likevel avgjørelsen til Rasmussen. I 2002 gikk Rasmussen ut av menigheten for å starte sin egen menighet, *Skjærgårdskirka*.

Menighetens vekst på 90-tallet kan skyldes mange forhold, men kanskje mest av alt lederskap. Det er sterke personer som tar menigheten oppover og fremover. Når Haltorp fikk Jacobsen ved sin side, bekrefter det teorien om hva som driver historien framover (pkt 3.0). Jacobsens lederstil vil nok enkelte betegne som autoritær, men av andre som tydelig og trygg. Weber mener at i et sterkt lederskap av denne typen er det en hengivenhet av ”disipler”. De adlyder ”føreren” på grunn av lederens usedvanlige egenskaper. ”..hverken utvalgt etter faglige kvalifikasjoner [...] eller på grunn av sin stand [...], og heller ikke fordi den er avhengig av et ’hus’, eller på grunnlag av andre personlige avhengighetsforhold [...] Det er utelukkende herskerens befalinger og hans charismatiske egenskaper..” (Weber, 1971, pp. 98-99). Webers ”karismatisk herredømme” beskriver de sterke lederskikkelsene i menigheten, og evnen disse har til å tiltrekke seg andre mennesker. Men beskrivelsen mener jeg bare er delvis dekkende. Weber mente at lederen eller føreren ikke trengte å handle i henhold til regler eller tradisjoner (Ibid). Lederne i *Sørlandskirken* har ikke kunnet opptre slik. De har hatt vedtekter de har vært forpliktet ovenfor og en ledelse (lederråd) (kap. 4). Den høyeste autoriteten vil nok likevel være Bibelen, i en pentekostal tolkningstradisjon – dens ”befalinger” var over pastorens. Verd og merke seg er også ”Guds tale” på det individuelle plan gjennom Bibelen (rhema-ord). Disse tiltalene eller ”åpenbaringene” har vært skjellsettende for menigheten ved viktige avgjørelser hele veien. Dette kan føyes inn i en tradisjon fra Hans Nielsen Hauge og senere, Barrat hvor den personlige erfaringen eller ”åpenbaringen” av sto sterkt.

3.3.4 Epoke 4: 2002-2013 Nytt brudd og restart

Introduksjon: Nok et brudd rammer menigheten. Omtrent samtid med bruddet overtar Kai A. Johansen som pastor. Den nye pastoren introduserer mye nytt på det organisatoriske plan og i den religiøse praksisen. Det får en blandet mottagelse av medlemmene – spesielt til å begynne med. Menigheten er opptatt av å fremstå ”tidsriktig”. Johansen henter inspirasjon fra *Hillsong*-bevegelsen i Australia, Rick Warrens³¹ *Saddleback* i LA og *United* (forklares nærmere i kapittel 5). Menigheten opplever etter hvert vekst, og Johansen blir en lokal

³¹ Rick Warren er grunnlegger av Saddleback-menigheten i LA – en av USAs største menigheter og forfatter av ”Purpose Driven Life” (solgt over 30 millioner eksemplarer).

medieprofil. Menigheten nedtegner en omfattende visjon som et overordnet styringsredskap. Cellegruppe-arbeidet vokser og utgjør over 30 grupper. Menigheten møter motbør i egne rekker ved ”restarten” i 2010, og noen forlater menigheten på grunn av dette.

Bruddet i 2002 var langt fra så dramatisk som det i 1990. Haltorp hadde et klarert forhold til Rasmussen og hans oppstart på Fevik, og Haltorp ble også med på den offisielle oppstarten av menigheten. Rasmussen startet også privatskole tilknyttet den nye menigheten. I perioden 2002-2004 meldte 128 stykker seg ut av *Sørlandet bibel- og misjonscenter*. 89 av disse gikk til *Skjærgårdsskirka*. Dette var utvilsomt dramatisk for menigheten. Medlemmene som gikk ut hadde mange verv og ansvarsområder i menigheten, de var bidragsyttere økonomisk og var trofaste på møtene. Flere av dem som hadde forlatt menigheten til fordel for *Sentrumsmenigheten* i 1989, hadde kommet tilbake, men mange av disse var nå med Rasmussen til *Skjærgårdsskirka*³².

Omtrent samtidig hadde Haltorp, Jacobsen og Johansen møter om pastorbytte. Haltorp hadde i lengre tid hentydet at han ville bruke enda mer tid på reising og misjonsarbeid og ønsket å gi stafettspinnen videre, men var usikker på om Johansen var rett mann til å overta. Jacobsen mente tiden for å skifte pastor var inne. ”*Kai og Stina [..]hadde et kall fra Herren. Det tok veldig lang tid før Kjell var rede til å formalisere dette, før Kjell slapp taket. Kai og Stina kom til det at kallet i dem brant så sterkt at hvis ikke de fikk tatt et steg videre i det Gud hadde for dem i denne menigheten, så måtte de tenke annerledes*” (LSJ 13.04.2013). Johansen hadde skrevet et brev til Haltorp hvor han fortalte om sin situasjon og sin frustrasjon, og at han ønsket å overta. Johansen hadde også fått et ”rhema-ord”: ”*Abraham ga Isak alt han eide*” (1. Mos. 25,5). Johansen mente disse ordene dreide seg om han og Haltorp. Dette overbeviste Johansen om at Haltorp skulle overgi hele menigheten til han. Haltorp derimot følte seg presset, og det ble avtalt møter for å avklare situasjonen. Møtene disse tre hadde ga føringer om hvilken rolle Haltorp skulle ha i menigheten fremover – han skulle ikke ha noen verv eller lederrolle og dermed ikke noen formell innflytelse. ”*Kais intensjon var at jeg ikke skulle ha noen aktiv del i menigheten*” (KH 06.08. 2012). Det var ikke dette Haltorp hadde sett for seg ved å overdra menigheten til en annen. Spesielt vanskelig var det faktum at han plutselig ikke hadde noen reell innflytelse over kirka han hadde startet. Både Haltorp og Johansen beskriver dette som en tøff tid. Haltorp omtaler dette som ”*..en stor utfordring for Liv og meg som var*

³² Mennesker som skifter menigheter og stadig venter på ”det nye som skal skje”, og har en tilnærmet avhengighet av nye åndelige opplevelser, karakteriserer antropologen Simon Coleman for ”conference people” (Woodhead, Guest, & Tusting, 2004).

fedre til menigheten”. ”Til slutt så kjente jeg, ok, jeg overlater menigheten til Kai og Stina.” (Ibid). Kai måtte beholde lederrådet som en del av avtalen når han overtok. Haltorp følte seg delvis isolert, og ble ikke informert om planer og hva som foregikk. «Kais intensjon var at jeg ikke skulle ha noen aktiv del i menigheten» (Ibid). Liv og Kjell Haltorp er formelt sett medlemmer av menigheten fremdeles. Haltorp reiser hele året hvor han taler på møter og konferanser over hele landet og mange steder i Europa og Asia. Haltorp driver misjonsorganisasjonen *Reach the Nations* som støtter pastorer og menigheter i Midt-Østen..

Jacobsen flyttet for å gå inn i *Levende ord*, Bergen omtrent samtidig som Johansen tok over menigheten. Lederrådet³³ ga klarsignal, og vide fullmakter til den nye pastoren, og Kai Johansen kunne omdanne SBMS til den menigheten han ønsket seg og drømte om.

Johansen hadde med seg kona Stina (som var medpastor) og fra 2004 Reidun og Einar Fosseli som medpastorer. Fosseli hadde bakgrunn fra pinsemenigheten *Filadelfia*, Grimstad og hadde vært i kontakt med *Sørlandskirken* i flere år mens de forsøkte å etablere menighet i Danmark. I 2003 flyttet de til Norge og gikk inn i menigheten. ”Visjonssøndagen” på Saga kino i 2003 ble starten på en endring av profil og form. Menigheten byttet navn fra *Sørlandet bibel- og misjonssenter* til *Sørlandskirken*. Menigheten skulle ”snu alle steiner”, alt skulle omorganiseres og tenkes igjennom på nytt. Menigheten skulle utarbeide en ny visjon og møteformen skulle endres. Johansen beskriver det som ”.. en tøff start med mye usikkerhet. Endringene skapte ingen umiddelbar vekst” (KJ 12.09. 2012). Søndagsmøtene bar preg av å være et velregissert show hvor alt skulle times etter minuttregnskap. Forbilder her var *Hillsong*-menigheten i Australia, Rick Warrens *Saddleback* og litteratur om ”eksellense”³⁴ – å gjøre ditt ypperste i alt. Det skulle ikke være noe som var overlatt til tilfeldighetene. Målet var at alle, uansett bakgrunn, skulle kunne komme inn på et søndagsmøte å føle seg ”komfortable”. Det skulle være relevant og gjenkjennelig for Ola og Kari Nordmann i dag. Første møte med denne nye formen åpnet med The Beatles’ ”All You Need is Love”. Talen den samme dagen het ”Gud liker røykere”. Johansen fikk store oppslag i Agderposten, og de mest profilerte kirkelederne på Sørlandet uttalte seg – stort sett med skepsis. Daværende biskop Skjevesland i *DNK* ”..fryktet at de ville selge kirstendommen for billig” (Agderposten, 18.08. 2003). For folk i *Sørlandskirken* var den nye møtestilen uvant. Mange i menigheten var

³³ Lederrådet var det som ble etablert rundt Haltorp på 80-tallet med blant annet ekteparene Eik, Jensen og Pedersen.

³⁴ Bøker som omhandler lederskap inspirerte Johansen: John C Maxwells bøker om ledelse har vært viktige og et motto som har inspirert han stammer fra forfatteren Jim Collins: *Good is the enemy to great* (Collins, 2002).

flasket opp med en møteform lik pinsebevegelsen, hvor spontanitet og ”frie ytringer” spilte en sentral rolle i møtene. Noen mente at det ikke lenger var rom for ”ånden” i møtene, eller at dette ikke var ”åndelig” nok. Om lag 30 medlemmer forlot kirken på grunn av denne omorganiseringen og møteformen.

Radio Lys i Sør hadde fremdeles 25 sendetimer i uka. Nærradioen i Arendal hadde opplevd en nedgang i respons og antall lyttere. *Lys i sør tv* hadde hatt sendinger i snaue fire år, men hadde nok ikke oppnådd den responsen det var håpet på. Det var vanskeligere å rekruttere frivillige arbeidere til radio- og tv-driften, og det krevdes store ressurser av personell og fra økonomien. Johansen valgte derfor å legge ned arbeidet med produksjon av både radio- og tv-sendinger, for heller å bruke ressursene på andre formål. Johansen ønsket nok også og ikke å ha for mange fokus, siden han også var daglig leder for nærradioen. Nå trengte han å konsentrere seg om pastorgjeringen.

Første søndag etter skolestart i august har menigheten hatt ”visjonssøndag”. Visjonen til menigheten var blitt tydeliggjort i 2004 gjennom ”visjonsmanualen”, og var blitt skrevet ned i kortform og utdypet i et hefte med profesjonell layout. ”En bedre hverdag³⁵” var et av slagordene. Pastor Kai Johansen var hjernen bak denne manualen.

”Lev maksimalt” er menighetens svar på ”sommerstevne” eller ”sommerkonferanse” som mange menigheter avholder. *Sørlandskirken* har i en årrekke arrangert en møtehelg hvor en bor hjemme, men møtes hele helgen til møter, lovsang, seminarer og måltider. Her blir talere og musikere Johansen og menigheten har kontakt med invitert. Arendal kulturhus, Skytebaneveien 3 og Grimstad kulturhus har alle huset ”Lev maksimalt”. Talere fra *United Öresundskyrkan* i Malmö med bla Magnus Persson, Rune Edvartsen fra *Sarons dal*, ”tv-pastor” Egil Svartdal og Jostein Krogedal fra *Intro Sandnes* har vært de hyppigste gjestene.

Menigheten prøvde å inkludere og satse på barn og unge. Da Johansen ble pastor, lanserte han ”1 million til neste generasjon”: Johansen ga hele lønnen han skulle hatt fra kirken til prosjektet, og i tillegg samlet menigheten inn penger i sine møter. Johansen tjente i stedet penger som avisbud. I løpet av et år var det samlet inn over en million kroner som gikk til en rekke tiltak og aktiviteter for de unge. Menigheten lagde ungdomsklubb, kjøpte inn utstyr og ansatte ungdomsledere.

³⁵Innholdet i ”Visjonsmanualen” skal forklares i kapittel 5. Slagordet ”En bedre hverdag” er inspirert av visjonen til Ikea (http://www.ikea.com/ms/no_NO/about_ikea/facts_and_figures/ekspansjon_norge/ekspansjon.html).

Barne- og ungdomsarbeidet ble strukturert og systematisert i denne perioden. Menigheten har et utstrakt arbeid for de fra 1-18 år. Det er søndagsskole med flere ulike aldersinndelinger, det er ungdomsklubb på fredager for barn fra 9-13 år, ungdomskirken ”Flow” og konfirmantopplegg. Menigheten står for Aust-Agders største ungdomsarrangementet for ungdom mellom 13-18 år: ”Lock-in”. Ca 800 ungdommer er til stede hver gang arrangementet holdes og er et årlig arrangement. Undommene kommer til en idrettshall hvor det er lagt opp til ulike aktiviteter som sumo-bryting, klatring, rodeo etc. Det blir bygget en stor scene med profesjonelt lyd- og lysanlegg hvor det fremføres live musikk, tale, konkurranser og hvor det er en DJ.

Knut Johannes (Hasse) og Rebekka Høyer-Hansen ble ungdomsledere i menigheten etter at ekteparet Johansen ble hovedpastorer. Høyer-Hansen kom fra *Filadelfia*, Arendal. De har hatt ansvaret for ungdomsmøter, konfirmantundervisning og ”Life-groups” for unge. De har også vært noen av hovedpersonene bak ”Lock-in”. De leder nå ”Flow” med samlinger i menighetslokalene på fredagskveldene med ungdom som målgruppe.

Menigheten arrangerte talentkonkurransen ”Skolidol” i årene 2005-2008. Dette var en musikkkonkurransen for alle ungdom i Arendal kommune i alderen 13-18 år. Til sammen var flere hundre med på audition rundt på skoler og i møtelokalet. Finalene foregikk i Arendal kulturhus og kåret en vinner hvert år som fikk en pengepremie. I 2008 var det over 600 til stede for å høre talentene i finalen.³⁶

Johansen har hentet mye inspirasjon og ideer fra Scott Wilson³⁷. Wilson har besøkt menigheten en rekke ganger, undervist ledere, hatt taler i menigheten på søndager og drevet med coaching³⁸ av lederne. Medpastor Einar Fosseli og kona Reidun var Wilsons elever i 96/97 på *Mariager Bibelhøyskole* som Wilson startet i Danmark. Einar Fosseli ble Johansens nærmeste medarbeider i flere år, de ble gode venner og Fosseli fikk ansvaret for mye av undervisningen på søndagsmøtene og på onsdagssamlingene. I 2009 skjedde noe som rystet Johansen og menigheten. Einar Fosseli forlater menigheten og kona si. Fosseli er nå kjøpmann og gift på nytt. Reidun er fremdeles aktivt med i *Sørlandskirken*.

³⁶ <http://www.agderposten.no/nyheter/vant-med-sosterens-sang-1.6977978> (lest 15. april 2013).

³⁷ Scott Wilson har pinsebakgrunn og startet *Institute for Creativity, Leadership and Management*. Han reiser rundt i hele verden som coach og forkynner. Han er president i Eurolead.net som *Sørlandskirken* er med i sammen med ca 60 andre menigheter.

³⁸ Coaching er veiledning og trening på det personlige plan og en hjelp til selv å ta bevisste veivalg. Wilson beskriver dette i flere av sine bøker (Wilson, 1997).

Johansen ønsket at cellegruppesamlingene skulle være like viktige som søndagsmøtene og samlingene skulle ha samme tematikk som søndagsmøtene. Det ble uttalt fra Johansen at det var like viktig å delta på cellegruppesamlingene som på søndagsmøtene. Menigheten reagerte med å slutte opp om dette. Det kunne ofte være flere mennesker på samlingene i cellegruppene enn på søndagsmøtene. Betegnelsen cellegruppe ble endret rundt år 2005 til smågrupper og hadde en oppslutning på mer enn 300 personer i løpet av uken. I 2013 er det 32 smågrupper som involverer over 400 personer. Smågruppene dekker personer fra 20-årene og oppover. Ungdommene har sine egne grupper kalt "life groups". Her er det yngre ledere som har samlinger i privathus for personer fra ca 13-20 år. Det var i mai 2013 5 slike grupper?

Etter vekst fra 2004 til 2008, passerte menigheten over 400 medlemmer. På slutten av 2000-tallet stagnerte det litt igjen. I perioden 2002-2012 har over 100 personer skriftlig uttrykt³⁹ at de er blitt omvendt.

Johansen har ønsket at menigheten skulle bli en aktiv institusjon i lokalsamfunnet. "Vi ønsker å komme ut av isolasjonen til de steder hvor folk er" (KJ til Agderposten 23.11. 2003). Det var derfor viktig å engasjere seg i aktiviteter utenfor menigheten og at menigheten involverte seg i lokalmiljøet. Medlemmene ble oppfordret til å engasjere seg i lag, styrer, politikk og foreninger. Menighetens medlemmer har også blitt oppfordret til og vært med på lokale dugnader for båtrace, fotball og festivaler. Menigheten sponset FK Arendal i to sesonger og Johansen var også styremedlem der. *Sørlandskirken* har i flere år samarbeidet med *Hovefestivalen* og har bidratt med betydelig dugnadsinnsats. "Årets hverdagshelt" ble kåret årlig på begynnelsen av 2000-tallet. Her skulle personer i lokalmiljøet som gjorde en ekstra innsats for andre bli hedret med kr 10000 og en høytidelig overrekkelse. Prisen har blitt delt ut i Arendal kulturhus og i Skytebaneveien 3.⁴⁰

I forsøket på å få inn nye mennesker i kirken, har menigheten arrangert "kampanjer" i Arendal kulturhus. Johansen uttalte at: "Vår filosofi er å ha en lavest mulig terskel. Folk som ikke er vant til å gå i kirken, skal kunne stikke innom kulturhuset en gang, forstå det som blir sagt og gå igjen, eller velge å bli med flere ganger".⁴¹ "Søndagsåpent" var navnet på søndags-

³⁹ Menigheten innførte "responskort". Det er litt mindre enn et postkort og ligger på alle stolseter i lokalet sammen med en penn. Kortene blir samlet inn etter hvert møte, og du kan uttrykke hva du vil gjennom skriftlig informasjon. Det er en egen rubrikk for "komme til tro" eller omvendelse på korte. Over hundre navngitte personer har gjort dette.

⁴⁰ Agderposten omtalte den hittil siste overrekkelsen i 2009; <http://www.agderposten.no/nyheter/skapteljulestemning-1.7014684>

⁴¹ <http://www.agderposten.no/nyheter/vil-flytte-kirken-inn-i-kulturhuset-1.6928067>

gudstjenestene som ble avholdt der. Menigheten flyttet møtene sine til ”storstua” i Arendal og inviterte gjester som tv-pastor Egil Svartdahl, skuespiller Svein Tinnberg og musiker og artist Ole Børud. Dette ble gjort i årene rundt 2005.

I tiden Haltorp var pastor vektla han betydningen med å ha et godt forhold til både politikere og pressen. Både Haltorp og Johansen hadde nok et blandet forhold til pressen, og følte nok spesielt Agderposten til tider har vært ufine. Politikerne har det nok vært enklere å forholde seg til. Ved flere anledninger har politikere blitt invitert til menighetens søndagsgudstjenester som gjester. Ved valgår blir lokallederen for hvert parti invitert til å komme for å presentere sine ”kjernesaker” under en gudstjeneste. Johansen mener det er viktig å minne menigheten om å respektere og å be for de politiske lederne⁴².

I 2010 foretok Johansen en ”restart”. Visjonssøndagen den 22. august dette året handlet om dette. Det skapte uro og usikkerhet hos mange i menigheten. Agderposten fikk tips om saken og Johansen havnet på førstesiden. 60 medlemmer inkludert barn gikk ut på grunn av dette, men 20 stykker meldte seg også inn. Med ”restart” mente Johansen å ”nullstille” medlemmene, og få menighetsmedlemmene til å omdefinere hvor de sto, i forhold til engasjementet og delaktigheten i menigheten. Inspirasjonen fra Rick Warren⁴³, undervisningen fra Johannes 15 i Bruce Wilkinsons⁴⁴ bok om det samme temaet, samt et møte med en amerikansk pastor som hadde gjennomført ”restart”, var medvirkende årsaker til at Johansen utførte en slik ”omstart”. ”*Jeg er vintreet, dere er grenene*” (Joh. 15, 5). For at et vintre skal kunne vokse må det beskjæres (eng. pruning). I praksis betydde det å legge ned avdelinger i menigheten som ”ikke bar frukt”. Dette ble for sterk kost for en del. Det ble også uttrykt at hvis du skulle være medlem av kirken, skulle du være døpt og betale 10% av nettoinntekten din til menigheten. Johansens ønske var ikke å sette noen absolutte krav⁴⁵, men til å utfordre medlemmene til å satse på menigheten og ta et oppgjør med materialismen. Johansen hadde forberedt menighetens ledere på dette på ledersamlinger og hatt skriftlige tilbakemeldinger i forhold til innholdet i ”restarten”. Agderpostens oppslag med overskrift ”Rømmer fra Sørlandskirken” (Agderposten, 2010) ble starten på en rekke avisoppslag og leserinnlegg denne høsten. Johansen ser i ettertid på dette som en vanskelig tid, og alle

⁴² Johansen har uttalt dette på en rekke møter og samlinger hvor som undertegnede har overvært.

⁴³ Warren skrev boka ”God's Power to Change Your Life” hvor ”pruning” er sentralt (Warren, 2007).

⁴⁴ Amerikansk forkynner og forfatter. Skrev i 2001 ”Secrets of the Vine” hvor beskæring er gjennomgangstema.

⁴⁵ Presisert i intervjuet (september, 2012) og i taler i *Sørlandskirken*.

avisoppslagene var en stor belastning. ”Jeg skulle gjerne sett det i to løp; en uten avisskriveriene og en med” (KJ 12.09. 2012).

Sarons dal har vært et viktig sted for menigheten. Menigheten har hatt jevnlige besøk fra Rune Edvardsen, og de siste årene har menigheten samlet inn flere hundre tusen til Edvardsens *Dina-stiftelsen*. Flere fra menigheten har besøkt Kongo og arbeidet Edvardsen driver der nede. De siste 10 årene har menigheten også hatt stor delaktighet i gjennomføringen av sommerstevnet i Kvinesdal. Menigheten har hatt flere lederposisjoner under stevnet, spesielt innfor barne- og ungdomsarbeidet. Det har vært nærmere 200 stykker fra menigheten årlig under sommerstevnet i Sarons dal de siste årene, og det har nærmest blitt *Sørlandskirkens* ”eget sommerstevne”. Både Kai Johansen og Kjell Haltorp har ledet møter og talt på stevnet de siste 10 årene. Kontakten med Edvardsen har også ledet til kontakt med India og Ernest Komanipalli som Edvardsen har besøkt ved flere anledninger. Komanipalli er pinsepastor og driver et utstrakt hjelpearbeid blant spedalske og fattige. Menigheten arrangerte tur til India i februar 2012 med 20 reisende. Menigheten har hatt flere besøk av Komanipalli, og menighetens medlemmer støtter over 100 barnehjemsbarn i Komanipallis organisasjon.

Sørlandskirken, Kristiansand startet ut i fra kontakten menigheten hadde med Janne og Kåre Skuland⁴⁶. De var pastorer, og de som hadde startet menigheten *Jesushuset* i 2003. Menigheten hadde opplevd stillstand i antall medlemmer i en periode (2008-2010). Skuland ønsket å flytte til Oslo, og *Sørlandskirken* og Johansen ble spurt om å overta menigheten å gjøre den til en avdeling av *Sørlandskirken*, Arendal. Folk fra menigheten i Kristiansand begynte å komme til Arendal for å bli kjent med ledere og møteformen i *Sørlandskirken*. De likte det de opplevde og ønsket ekteparet Johansen som ledere. Møter hver 14. dag startet i 2011, og søndag 16. september 2012 startet menigheten sitt første annonserte møte på Aladdin kino i Kristiansand sentrum. 35 personer var til stede. Stina Johansen har fått hovedansvaret for menigheten og defineres som pastor.

Menigheten har en egen web-side: sørlandskirken.no. På web-portalen kan en finne en enkel oversikt over menighetens aktiviteter. I tillegg kan en finne en link til å laste ned talene fra søndagsmøtene. Alle talene fra gudstjenestene blir lagt ut som podcasts. Talene kan ha mer

⁴⁶ Janne og Kåre Skuland er fra Kristiansand og er forfattere, artister og pastorer. De har bakgrunn fra blant annet pinsebevegelsen og *Oslo Kristne Senter*. De har hatt ansvaret for barnemøtene i *Sarons dal* i en årrekke.

enn 1000 nedlastninger ukentlig.⁴⁷ Det står ingen ting om menighetens historie eller visjon på nettsidene.

Menigheten kan også følges gjennom de sosiale mediene Twitter, Facebook og Instagram.

Sørlandskirken har opplevd vekst siden Johansen overtok i 2002. Han overtok i en vanskelig periode hvor mange av de trofaste medlemmene meldte overflytting til den nystartede menigheten på Fevik. Det ble en tøff start for det nye pastorparet. Det var flere som meldte seg ut de to første årene enn dem som kom til. Den nye møtestilen slo ikke an som planlagt. Johansen lurte på om hele visjonen var feilslått og mislykket. Fra 2004 begynte menigheten igjen å vokse, og etter kort tid var menigheten tilbake til medlemstallene fra før han overtok. I 2013 er det over 400 medlemmer i menigheten inkludert barn.

Menigheten har på forunderlig vis overlevd kriser og brudd. En viktig årsak til at menigheten har kunnet bestå er kontinuiteten i lederrådet. Menighetens første ledere er fremdeles med, og noen av dem har lederroller ennå. Både Haltorp og Johansen påpeker viktigheten av bibelskolen. Derfra kom det nye ledere som tok ansvar og som fremdeles er med i *Sørlandskirken*. Menigheten har også alltid hatt et fokus på og ”nå nye”. Det har vært vektlagt og tydeliggjort at menigheten ikke kan overleve hvis ikke nye mennesker blir med. I løpet av de siste ti årene er det registrert ca 100 omvendelser i menigheten (KJ 12.09.2012). Det har vært fokusert spesielt på den ”kommende generasjonen”. Barn og unge har vært et spesielt satsingsområde, og sett på som nøkkelen for at menigheten skal fortsette å vokse.

Sørlandskirken har hatt flere maktkamper. Da Johansen overtok som pastor måtte det legges press på Haltorp for å få en overtagelse. I sin ytterste form kan dette minne om det Repstad skriver om i *Dype, stille, sterke, milde* (Repstad, 2002), hvor Johansen vred interessene med å overta til muligheten til selv å forlate menigheten (LSJ 13.04.2013). ”*I sin nakneste form er resonnementet dette: ’Du gjør som jeg sier, ellers kan jeg gjøre det ganske ubehagelig for deg’*” (Repstad, 2002, p. 14). I overgangen mellom Haltorp og Johansen var det overordnede idealet å følge ”Guds vilje” og tilstrebe ”Guds rikes framgang”. Haltorp og Johansen var aldri motstandere, og deres relasjon gjennom mange år kan ikke defineres som en ”maktrelasjon”. De var i følge intervjuene venner, gode medarbeidere med gjensidig respekt og forståelse. Haltorp uttrykte i intervjuet sin takknemlighet for Stina og Kai Johansens dyktighet og gode arbeid og ”..velsigner dem, og ønsker dem alt godt” (KH 06.08. 2012). Johansen beskriver

⁴⁷ I følge Johansen ble talen 14. oktober 2012 lastet ned av over 1000 personer (uttalt på gudstjeneste i oktober 2012).

Haltorp slik: ”For meg var Kjell en fantastisk leder og mentor i alle disse årene” (KJ 12.09.2012).

Weber ville ha definert pastorrollene her som aktører som utøvet bevisst makt over andre. Det kan gi inntrykk av at Haltorp og Johansen var motstandere – noe jeg ikke mener er riktig uti fra beskrivelsene de gir i intervjuene. Samtidig skal en ikke undervurdere hvor viktig maktutøvelse er. ”I religiøse sammenhenger er vel en slik maktbruk først og fremst til stede internt i trossamfunnene.” (Repstad, 2002, p. 13) At det har vært en maktkamp er tydelig, men utfallet av den var en gjensidig forståelse og anerkjennelse. Haltorp overga tross alt menigheten til Johansen selv om det var smertefullt. Menigheten har gått fra å være en pentekostal, karismatisk menighet med påvirkning fra trosbevegelsen til å bli en *Church Growth*-menighet med et fokus på å være tidsriktig. Tidsriktig mener jeg er et nøkkelord for de siste ti årene. Johansen representerer generasjonen under Haltorp, og med Johansen som pastor skulle en forsøke å ta ”kulturen vi lever i” på større alvor. Det kan være lett å tenke at en ikke ønsker å være som de andre menighetene i distriktet som kan virke irrelevante overfor dagens virkelighet. Johansen har ønsket å være åpen overfor nye ideer og impulser. Det vil mange applaudere han for. Kritikken av denne måten å drive menighet på mangler heller ikke. En omfattende evaluering av ”Church Growth” er gjort i *Evaluating the Church Growth Movement* (McIntosh, Towns, McIntosh, Engle, & Snyder, 2004). Hovedkritikken dreier seg i stor grad om forståelsen av ”misjonsbefalingen” i Mark. 16 (omtales nærmere i kapittel 5). Menighetens mange aktiviteter henger nøye sammen med forståelsen av den. Det har vært viktig å sette seg mål og lage strategier for å nå ut til ”de fortapte”. Det har vært hoveddrivkraften bak de mange arrangementene i denne perioden.

4.0 Sørlandskirkens organisering

Organiseringen av menigheten dreier seg om både organisasjonsteori og teologi. Teolog spiller en rolle, være seg synet på lederen, om kvinners legitimitet i kirka, eldsteråd, tjenestegaver, nådegaver, hjelpetjenester, økonomi og smågrupper. I pentekostal teologi er urkristendommen et ideal. Det har vært viktig i organiseringen av menigheten.

Med ”organisering” mener jeg hvordan *Sørlandskirken* er blitt ledet og styrt. Jeg ønsker særskilt å analysere pastorenes rolle i menigheten. Selv om menigheten formelt sett ikke hadde en klargjort organisering i startfasen, har den likevel alltid hatt en ledelsesstruktur.

Menigheten har hatt ledere på ulike plan og nivåer og faste ledermøter. Menigheten har vært organisert rundt pastoren og det er den funksjonen som har drevet menigheten fremover. Pastorens mandat har mange likhetstrekk til trosbevegelsen og andre karismatiske menigheter. Jeg hevder pastorene i trosmenighetene har en mer autoritær posisjon og at demokratitanken er redusert i forhold til mange andre kirkesamfunn. Den amerikanske professoren Milmon F. Harrison har skrevet om dette: ”’Mute’ obedience and submission to God’s will, as expressed to the mouth of the pastor, is one of the highest values in the church” (American & African Studies Program University of California Milmon F. Harrison Assistant Professor, 2005, p. 117).

Jeg vil først beskrive *Sørlandskirkens* organisering før og nå. Deretter vil jeg fremstille internforklaringen med bibelsk forbindelse; ”mønstermenigheten” i Antiokia, og en konfesjonell forklaring: Hagins syn på pastorrollen. Det er sterke personligheter som har drevet menigheten fremover. Max Weber og hans syn på karismatisk lederskap bruker jeg for å utdype dette. Nyere ledelsesmodeller med fokus på Råmunddals modell vil også vies oppmerksomhet.

4.1 Bibelsk rollemodell – Antiokia

Sørlandskirken har hatt menigheten i Antiokia som forbilde. ”*Dette var ingen lære, men en inspirasjon*” (LSJ 13.04. 2013). Denne inspirasjon var mest tydelig i epoke en, to og tre. I epoke fire har dette ikke vært et tema. Rollemodellen var en internforklaring på hvordan menigheten var tiltenkt å være. Det bygger mer på en teologisk overveielse enn en organisatorisk. Den baserte seg på en pentekostal forståelse av ”urmenigheten”. ”*Menigheten er ikke en organisasjon, men en levende organisme*” (Somdal, 1990, p. 190). I pentekostal teologi er det tre funksjoner en menighet skal inneha:

- *Selvstyre og uavhengighet*
- *Pastor og eldste*
- *Være misjonerende og utadrettet* (Ibid. Pp. 190-193)

”Antiokia-menigheten” i Syria, innerst i Middelhavet, ble viktig for de første kristne. Her finner vi den første hedningkristne menigheten, og stedet der Jesu etterfølgere for første gang ble kalt ”kristne” (Apg. 11), og det var herfra Paulus ble sendt ut på sine misjonsreiser. Paulus

forkynner her også for jødene (Apg. 13). Både Paulus og hans medarbeider Barnabas underviser i menigheten, og de samler inn penger til ”modernemenigheten” i Jerusalem.

I siste halvdel av Apostlenes gjerninger virker det som fokuset flyttes fra Jerusalem til Antiokia. Antiokia blir en misjonsmenighet som sprer evangeliet til alle typer mennesker – fri fra alle klasseskiller. Menigheten besto da også av mennesker med forskjellig kulturell og trosmessig bakgrunn. Den vokser og konsentrerer seg om å nå videre ut, i motsetning til menigheten i Jerusalem, som blir regnet som selve urmenigheten, men som ofte blir tolket som mer introvert og som fremdeles dyrket rabbinisk judaisme (Slee, 2004, pp. 4-7).

En slik menighet som fantes i Antiokia så Haltorp for seg på Sørlandet. Herfra skulle det sendes ut misjonærer til ”jordens ender”, herfra skulle det profeteres som Barnabas gjorde det (Apg. 13), og her skulle kraft- og undergjerninger som Paulus utførte og opplevde skje. Arendal skulle bli stedet for denne ”mønstermenigheten” eller ”kraftsenteret”. For å få dette til å skje, var det aldri en tanke om å innføre tradisjonelle ledelses- eller organisasjonsmodeller. Det gjaldt heller å forstå de første menighetenes organisering og da spesielt hvordan menigheten i Antiokia gjorde det. I praksis viste dette seg å være utfordrende, siden det ikke foreligger detaljer om hvordan det daglige virket i menigheten i Antiokia var organisert. Menigheten der hadde splittelser og uro og den eksisterer ikke i dag – i hvert fall ikke i sin opprinnelige form som ”en menighet i byen”. Det er forholdsvis få kristne i området i dag og byen heter nå Antakya.

4.2 Menighetens organisasjon og ledelse

Lovbestemmelser

I ”*Lov om trdomssamfunn og ymist anna*” av 13. juni 1969 blir den rettslige statusen samt registreringer og tilskuddsordninger regulert for trossamfunn utenfor *Den norske kirke*.⁴⁸ Det er få regler og lover som regulerer en slik organisasjon. Likevel kommer en borti mange formelle bestemmelser og vedtekter – selv for en mindre uformell organisasjon. Det kan for eksempel være Arbeidsmiljøloven eller Likestillingsloven. Det finnes ingen formelle regler for taushetsplikt, det er opp til styret å bestemme. Menigheten ble ikke registrert hos Fylkesmannen før i 1994. Den ble da registrert som trossamfunn. Før dette ble det opprettet

⁴⁸ <http://www.lovdatab.no/all/nl-19690613-025.html> (lest 3. april 2013)

en stiftelse som besto av kjøperne av Skytebaneveien 3, og stiftelsen hadde et styre med regnskap og årsmøte som forpliktelse. Stiftelsen rundt bygget utgjorde den administrative organiseringen av menigheten, og en av eierne førte regnskapet. Det fantes ingen medlemslister eller navnelister av noe slag. Alle avtaler om å være med, eller ta ansvar i menigheten ble gjort uformelt (muntlig) og ble godkjent av pastoren.

Introduksjon av menighetssynet

Haltorp, som lanserte ”visjonen for byen”⁴⁹, tenkte ikke ledelsesstruktur eller organisasjon rundt arbeidet sitt, men ”tjenestegaver” – altså teologi. Menigheten som ville ”reise seg” i byen, når folk forsto ”enhetslæren”, ville bestå av ”tjenestegavene” som det beskrives i 1. Kor. 12, og et eldsteråd slik Paulus beskriver i Titus 1 og 1. Tim. 3. Disse ”posisjonene” eller ”tjenestegavene” skulle innehas av mennesker fra ulike menigheter i byen som Gud hadde utvalgt spesielt. Haltorp var ”apostelen” (KH 06.08. 2012) og hyrden, men flere posisjoner måtte befestes. Denne ”Bibelske rollemodellen” viste seg umulig å gjennomføre. I stedet for å få en dialog med de mange menighetene i byen om å samles ble effekten det motsatte. De fleste menighetene var skeptiske og menigheten ble holdt utenfor felleskirkelige arrangement. Jan W. Jensen mente at mange kirkesamfunn fryktet at medlemmene skulle forsvinne og at menighetene skulle gå i oppløsning (JWJ 04.09. 2012). Menigheten fikk en formell organisering i 1994, og gjennomgikk en omfattende omorganisering i 2002/2003. Omorganiseringen innebar forandringer i nesten alle strukturer og avdelinger i menigheten.

Organiseringen

En vanlig betegnelse på en organisasjon er: ”..en gruppe mennesker som i fellesskap utfører visse oppgaver for å realisere noen mål” (Busch & Vanebo, 2000, p. 21). Aktivitetene i organisasjonen preges av formalisering, på den måten at det er regler og prosedyrer som det tas hensyn til. Menigheten begynte som en uformell organisasjon, men ble etter hvert formalisert. I starten kunne menigheten defineres som en organisasjon i et ”naturlig system”.

⁴⁹ Med visjon tenkte man den gang på Ordspr. 29,15: ”Uten åpenbaring (visjon) går folket vill”. Dette forandret seg til å bli mer ledelsesorientert (pkt 3.3.3). Visjonen her gikk ut på å forene alle kristne i byen til å bli en menighet.

”..målene kan være upresise og motstridende. [...] I tillegg kan graden av formalisering være varierende. Enkelte organisasjoner er svært uformelle..” (Ibid. pp. 21-22). Menigheten var i den første tiden en liten gruppe som så Kjell Haltorp som det naturlige midtpunktet. Den var i en kortere periode et husfelleskap. Gruppen vokste, og strukturer ble nødvendige. Det faktum at det ikke var meningen å starte en menighet, gjorde at organisasjonsutviklingen var løs og tilfeldig. Dette ble en organisasjon som oppsto ”mot sin vilje”⁵⁰. Mange bevegelser vokser fram som et resultat av brudd og kriser.

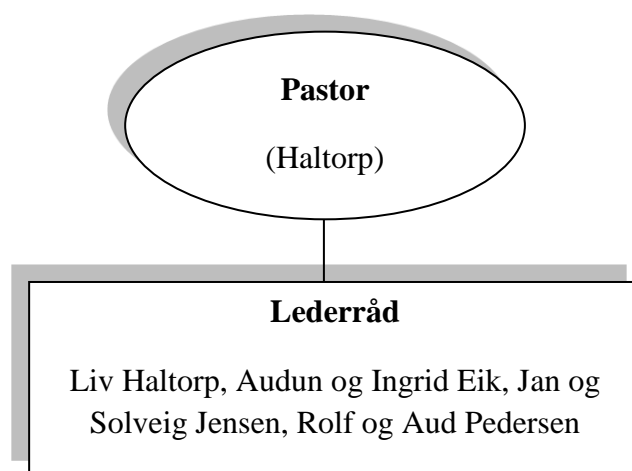
Menighetens oppstart har likheter med den nyere betegnelsen ”parachute drop”. Denne formen for menighetsplanting innebærer at en familie flytter til et nytt sted og etablerer en menighet fra ”ingenting”. Denne formen for menighetsplanting er forbundet med stor risiko for å mislykkes, og anbefales ikke som metode for menighetsplanting (Arment & Stetzer, 2010, p. 67). Den har likevel vært en flittig benyttet metode – spesielt i midten av forrige århundre.⁵¹ De første månedene med ”husmøter”, var veldig viktige for organisasjonen. Det var her det ble etablert en gruppe som skulle bli lederne i menigheten. Det var en ikke-formalisert struktur eller organisasjon, men etter hvert som møtestedet ble flyttet, og lokaler skulle leies for å holde møter, tvang det seg fram formaliteter. Haltorps nærmeste venner i Arendal ble han kjent med før flyttingen i 1980. Det var disse som ønsket at han skulle flytte, som hjalp med å bygge huset, og som støttet han. *Sørlandskirken* gikk fra å være et lite felleskap til å bli en stor organisasjon med mange ansatte og forvaltere av store aktiva.

Haltorp så lederpotensiale i vennene sine, og disse utgjorde det første lederskapet. *”Kjell var veldig flink til å fostre nye ledere”* (SJ 04.09.2012). Organisasjonen var sentrert rundt Haltorp med en ledergruppe bestående av tre andre familier i tillegg til Liv og Kjell Haltorp. Ledergruppen inkluderte ektefellene og ble etter hvert kalt lederråd. Lederrådet måtte ikke kalles eldsteråd. Eldsterådet var ment å gjelde for hele byen og for mennesker med spesielle kvaliteter. Kvinnene ble inkludert fra første stund. *”Jeg tenkte ikke at jeg var kvinne, men at jeg hadde en funksjon [...] Kjell Haltorp var flink til å løfte andre”* (IE 17.08.2012). Både pinsebevegelsen og trosbevegelsen har hatt en tradisjon hvor en generelt sett har vært positiv til kvinnelige ledere og forkynnere. Men det har vært en skepsis til kvinnelige pastorer og eldste. *”Hvorvidt en kvinne skulle forkynne var aldri et tema - det var uproblematisk. Kvinnelige pastorer hadde vi nok en inngrodd skepsis”* (LSJ 13.04. 2013) Haltorp ønsket at

⁵⁰ I kapittel 3 beskrives menighetens tilblivelse som et resultat av at Haltorp ikke var velkommen i Filadelfia og at andre menigheter i Arendal ikke støttet hans visjon om en menighet i byen.

⁵¹ <http://www.ntcnewchurchdevelopment.org/Church-Planting/Parachute-Drop-Plant.htm> (lest 3. april 2013)

kvinnene skulle fungere i menigheten. ”De er dyktige og har gaver fra Gud. Den hånd som styrer vuggen styrer verden” (KH 06.08. 2012). Etter et drøyt år med møter hver 14. dag var det blitt mange folk på møtene. Møtefrekvensen økte og Haltorp begynte å få lønn. Fra midten av 80-tallet har menigheten hatt en lønnet pastor i full stilling. Menigheten var ikke registrert i noe offentlig register. Haltorp og lederrådet hadde jevnlig samlinger, og lederrådet var utpekt og bestemt av Haltorp. Dette fremsto som et vennenettverk. De var ofte samlet i uformelle lag og selskap. Disse var sammen på stevner og konferanser og med på ulike misjonsturer. En slik organisasjonsstruktur hadde heller ingen form for innsyn.

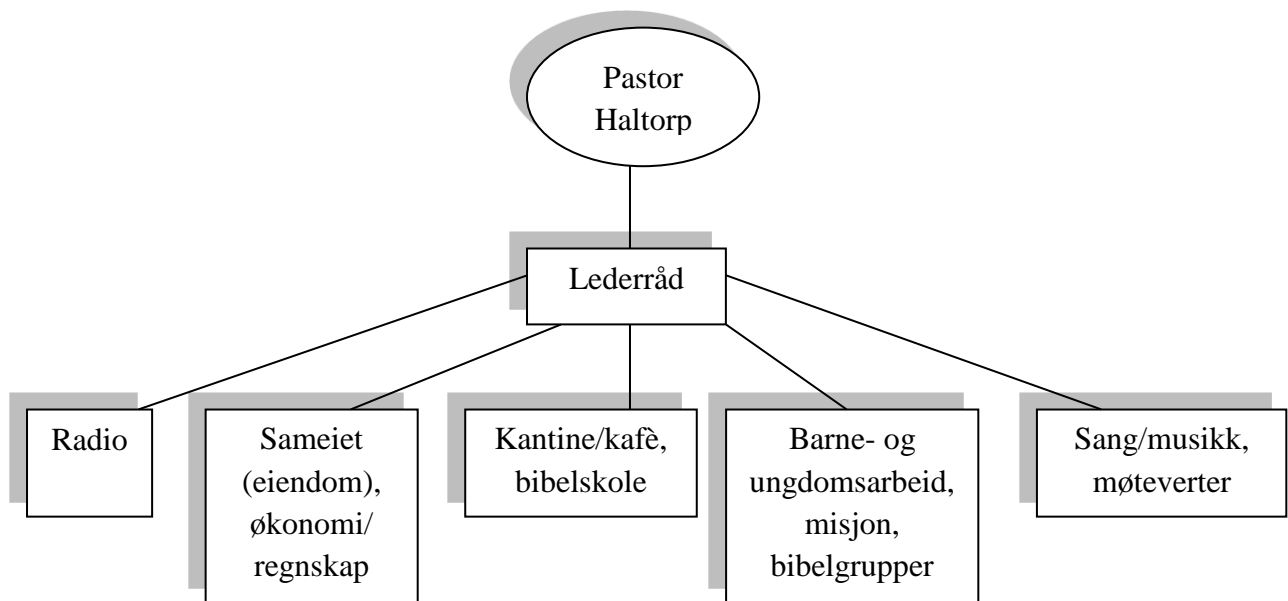
Figur 1. Menighetens organisasjon fra ca 1985

Med vekst tvang formalitetene seg fram. Det ble etter hvert samlet inn penger (kollekt), som skulle dekke Haltorps lønn og lokaler som ble leid. Solveig Jensen fra ledergruppen begynte å føre regnskap fra ca 1985. Da menigheten kjøpte Arendal Møbelfabrikk i 1985, ble det nødvendig å lage et sameie. Skytebaneveien 3 ble kjøpt av Haltorp, lederskapet og to enkeltpersoner. Sameiet måtte formelt sett dannes og registreres. Sameie er et juridisk forhold som definerer eierskap med flere parter involvert. Sameie er i Norge regulert i *Lov om sameie* av 18. juni 1965.⁵²

Menigheten vokste raskt og på midten av 80-tallet hadde de startet radio, misjonsarbeid, kantine for videregående skole, kafé og arrangerte større konferanser. I tillegg skulle barn og unge få et tilpasset opplegg: barna under søndagsgudstjenestene og ungdommene med egne samlinger på lørdagene. Menigheten fikk muligheten til å ha sivilarbeidere som arbeidskraft.

⁵² <http://www.lovdatab.no/all/nl-19650618-006.html> (lest 3. april 2013)

Et titalls unge menn har avtjent verneplikten som sivilarbeidere i kirken. Sivilarbeiderne ble involvert i alle avdelingene i menigheten, og flere av dem ble etter hvert med i lederrådet.

Figur 2. Organisasjonskart ca 1992 (forenklet).

Organisasjonen fungerte slik at lederrådet sammen med pastoren hadde ansvaret for alle avdelingene i menigheten. Det meste ble diskutert på lederrådsmøtene, og avdelingene ble evaluert. Enkelte i lederrådet var også ledere for ulike avdelinger. Det forelå ikke noe system for rapportering skriftlig utenom på det økonomiske og regnskapsmessige plan. Når det gjaldt kommunikasjonen mellom nivåene pågikk det kontinuerlig. Haltorp hadde kontor på Skytebaneveien 3 og var involvert i alle avdelingene. Med misnøye og ønsker om forbedringer ble dette gjerne tatt opp i lederrådet. Ikke alle innspill tatt til følge. Tidligere leder for Radio lys i sør, Anders Helge Myhren uttrykker gjennom sitt nettsted stor misnøye over ledelsesstrukturen: ”Menigheten, ’Kristne’, ble etter hvert ledet etter forretningsministeriets premisser, uten evne til nytenkning og kritisk analyse av den kirkelige delen!”.⁵³ Han mener at blandingen av ”børs og katedral” var uheldig – at eierne av menighetsbygget var de samme som satt i lederrådet.

Synet på Haltorp som leder kan en kjenne igjen i trosbevegelsen (se pkt. 4.3). Haltorp ble anerkjent av menigheten fra starten som ”Guds tjener” og som ”Hans sendebud” etter autoritetsprinsipper fra GT. Han skulle lede menigheten slik som Moses og Josva ledet Israelfolket. Haltorp skulle høre Guds stemme og føre menigheten videre i Guds plan. Han

⁵³ http://evangeliekirken-arendal.no/min_kamp_selvbiografi/kapittel_13_14_15/ (lest 4. april 2013).

var ”salvet av Gud” og sendt til Arendal for å utføre et oppdrag. Hans rammebetingelser som pastor ble ikke diskutert. Heller ingen stillingsinstruks eller arbeidskontrakt har foreligget i Haltorps engasjement. Haltorp var ”innsatt av Gud”, og det var det overordnede. Dette minner om en organisasjonsstruktur etter autoritetsprinsippene fra GT, hvor det er lederen (profeten/kongen) som er dyktiggjort (”salvet”) til å føre ”folket” fremover. Lederrådet skulle ikke være et forum for demokrati eller avstemninger, men et rådgivende organ som hadde innflytelse og påvirkning, men ikke stemmerett. Denne formen for organisering finner en spesielt i trosmenighetene, og blir ofte forbundet med et teokratisk styre. Men etter å ha intervjuet sentrale skikkelser i menigheten, kan det virke som om det ikke er en autorativ, teokratisk rolle pastoren har hatt. Menigheten har aldri definert seg som et teokrati, men som en organisme. Den har sett på seg selv som ”lemmer på Kristi legeme” og ikke som en organisasjon. Den har villet være et fellesskap hvor lederen har et ”kall” fra Gud, og hvor fokuset ligger på et åndelig og et ikke-materielt plan. Samtidig har pastorens autoritet ført til frustrasjoner. Det var pastoren som først og fremst ”hørte fra Gud”. Han hadde det siste ordet og som til syvende og sist bestemte. ”*Det var egentlig din far som styrte. Når Gud hadde talt til han, hva skulle en si?*” (SJ 04.09.2012). Det var vanskelig å komme med motargumenter når ”Gud hadde sagt”. Dette vil i praksis si at menigheten hadde elementer av teokrati. Medpastor Jacobsen skisserte lederstrukturen den gang som noe han ikke ville anbefalt i dag: ”*Den ledermodellen har ikke noen kontrollfunksjoner*” (LSJ 13.04.2013). Jacobsen påpeker at det ikke var et diktatur: ”*Pastoren var øverste leder, men ikke den eneste lederen*” (Ibid). Jacobsen refererer til en episode av uenighet mellom Haltorp og lederrådet hvor Haltorp gir seg. ”*Kjell kunne ha trumfet det igjennom [..],men valgte å lytte*” (Ibid). ”*Pastoren i SBMS hadde ekstremt stor makt, men heldigvis gjorde han seg ikke bruk av den*” (Ibid). Han forteller også at ”*Kjell, i kraft av den han var, måtte ikke bruke albuer*” (Ibid). Dette indikerte at selv om autoriteten forelå, var det ikke nødvendig å benytte den. Likevel viser historien at autoriteten skapte frustrasjoner. For Kolflaath, Rasmussen og Johansen vil enkelte hevde at Haltorp brukte makten sin på en slik måte at det oppsto konflikter og konfrontasjoner. Kolflaath opplevde Haltorp som ”*kontrollerende, styrende og dominerende*” (HK 12.07. 2012). Haltorp hevdet i forhold til deler av kritikken at ”*Det kan være noe i det som sies*” (KH 06.08. 2013), men at han også stilte seg uforstående til anklagene som for eksempel Kolflaath kom med (Ibid).

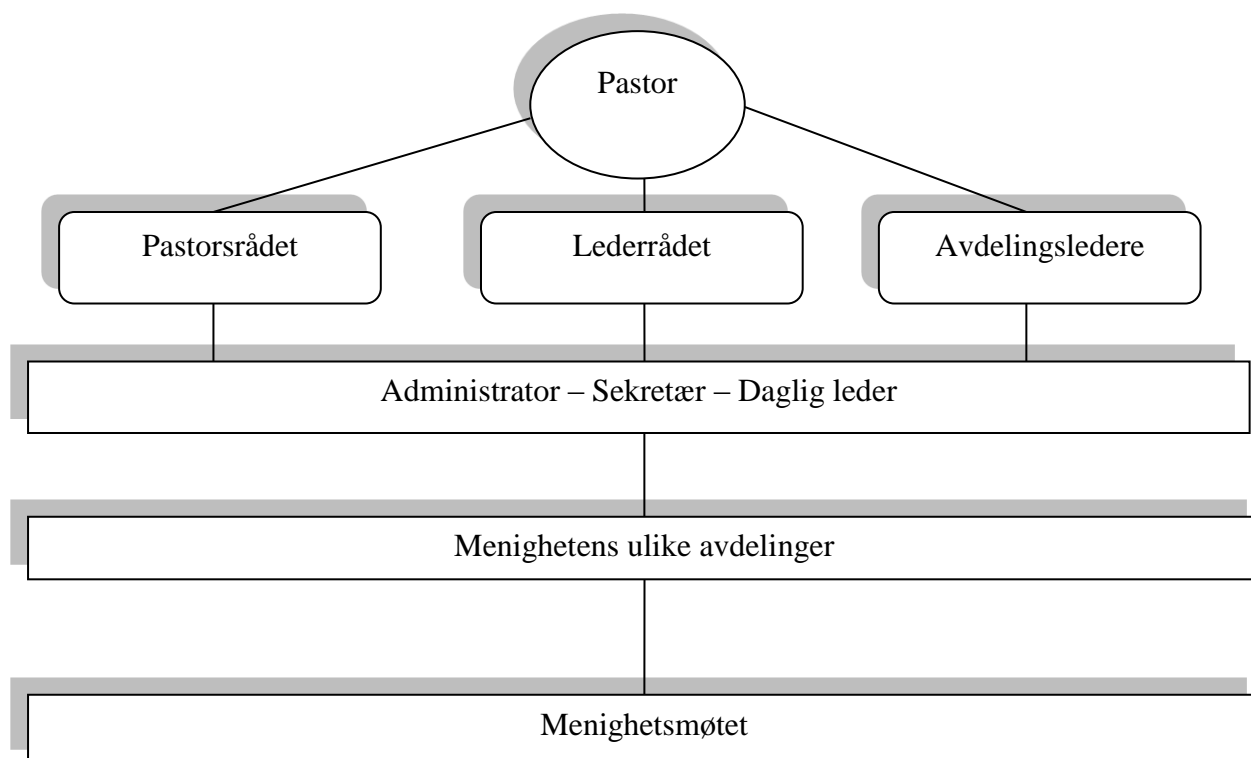
Organisasjonen fikk flere virkegrener utover på 90-tallet. Det ble tv-drift, pizzarestaurant, viserguttkontor,⁵⁴ og bibelskole i tillegg til det som allerede var etablert på 80-tallet. Den uformelle registreringen av menigheten er datert 17.08.92, men registrert hos Fylkesmannen to år senere. Dette omtaler jeg som vedtektene fra 1994. Menigheten fikk en daglig leder og organisasjonens virke ble definert i vedtektene (kap. 5 og vedlegg): *”Menigheten ledes av pastoren. Han er menighetens hyrde og ansvarlig leder for menigheten. Menighetens signatur innehas av pastoren. Pastorene kan meddele prokura. Menighetens øvrige ledelse består av pastorsrådet, lederrådet og avdelingsforumet”*. Pastorsrådet ble en ny tilvekst og skulle bestå av personer med ”tjenestegaver” og som var ”Ordets forkynnere” Tjenestegavene ble definert som ”gavene” skissert i Ef. 4,11: *”Han satte noen til apostler, noen til profeter, noen til evangelister, noen til hyrder og lærere”*. Pastoren skulle utpeke dem som skulle være med i pastorsrådet. I tillegg fortsatte lederrådet med et noe nytt innhold. Lederrådet skulle bestå av personer som på grunn av sin praktiske og åndelige utrustning var kvalifisert til å være en del av menighetens ledelse. Lederrådet skulle også behandle økonomiske spørsmål. Pastoren skulle utpeke dem som var med i lederrådet. Avdelingslederforumet besto av menighetens avdelingsledere. Det var dem som hadde hovedansvaret for driften av radio, tv, restaurant, cellegrupper, viserguttkontoret, bibelskolen m.m. Pastoren var den som skulle utpeke avdelingsledere.

I vedtektene punkt 7 står det: *”Dersom pastoren misbruker sin stilling, ved å leve i synd, eller på annen måte forsømmer sin tjeneste, skal menighetens medlemmer kunne avgjøre hans videre stilling som menighetens hyrde”*. Det var menighetsmøtet som skulle behandle en slik mistillit og det ble krevet 2/3 flertall. Menighetsmøtet har aldri behandlet en slik sak. Menighetens medlemmer var alle som var skriftlig innmeldt i menigheten. Barn og unge ble også regnet som medlemmer, men hadde uformelt ikke stemmerett ved et slikt møte. Stemmerett fikk du ved dåp som har vært en forutsetning for medlemskap.

Med de nye vedtektene, og den formelle registreringen av menigheten, gikk organisasjonen gjennom en stor strukturendring. Menighetens ulike avdelinger, posisjoner og råd ble definert og formalisert. Menigheten fikk også en administrator. Den eneste som har hatt denne stillingen er Bitemagründer Tore Abrahamsen fra Fevik. Administratoren hadde en udefinert rolle, men i praksis innebar det oppsyn og innspill overfor den forretningsmessige biten av

⁵⁴ Dette var vaktmestertjenester som kunne kjøpes.

menigheten. Funksjonen har likhetstrekk til det som i dag er ”daglig leder”. Menigheten fikk sekretær som fikk lønn og fast kontortid.

Figur 3. Organisasjonskart fra ca 1995 (forenklet)

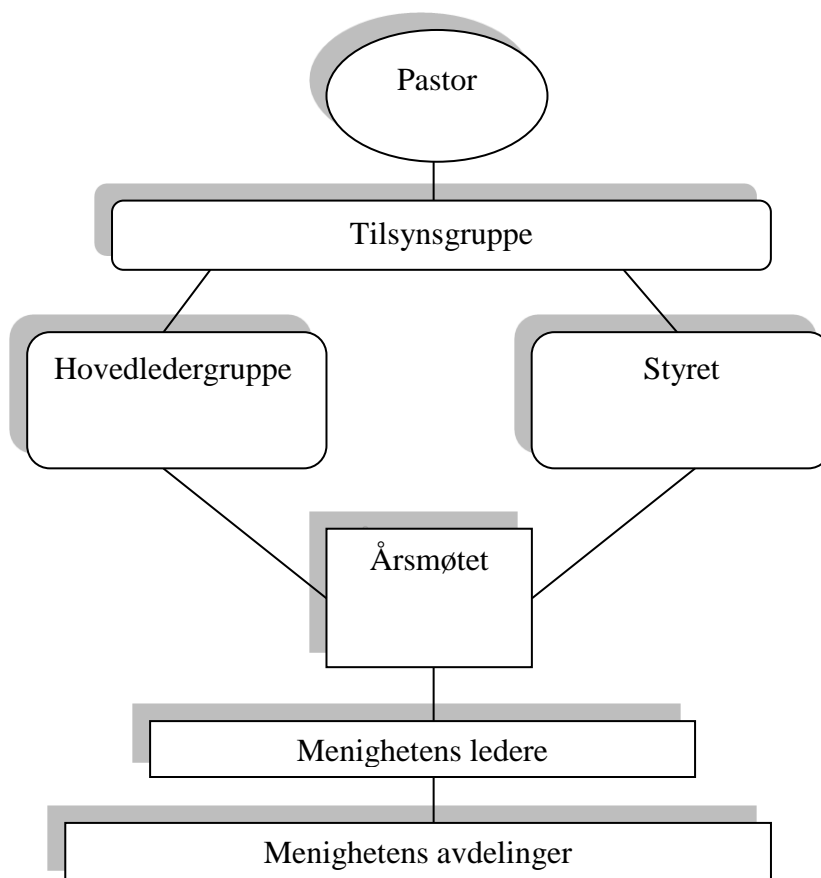
Etter at Johansen overtok som hovedpastor ble organisasjonen omdefinert. Menigheten fikk nye pastorer, nytt navn og nye vedtekter. Flere av menighetens avdelinger ble nedlagt; radio, tv, bibelskole, kantine, restaurant og vaktmesterfirma ble avvirket. I vedtektene (vedlegg) ble organisasjonsstrukturen forandret. Det skulle være et styre, hovedledergruppe, tilsynsgruppe med årsmøte som det viktigste organet. Årsmøtet er et alternativ til, eller en erstatning for, menighetsmøtet. Årsmøtet skulle velge tre representanter til styret som krevde simpelt flertall, men for å stemme må en være ”Sørlandskirken leder”. Leder i denne sammenhengen vil så å ha ansvaret for regnskapet som skulle legges fram og godkjennes av årsmøtet. ”Styret behandler saker knyttet til større økonomiske investeringer, opptak av lån, salg av bygg, ansettelse av hovedpastor og daglig leder”. Styret skulle også godkjenne menighetens budsjett. ”Styret konstituerer seg selv. I tillegg til valgte medlemmer er hovedpastor og daglig leder medlemmer av styret, med like rettigheter som de andre styremedlemmene”. Vedtektene definerte styret med ni punkter og inneholdt hvor mange styremøter det skulle være, at det måtte være flertall ved avstemminger, og at menighetens signatur skulle innehas av hovedpastor, men også av en av styrets medlemmer. ”Hovedledergruppen behandler saker

knyttet til visjon, verdier, strategi, utvikling, lærespørsmål, menighetsplanting, menighetsbygging og lignende. Hovedledergruppen jobber frem Sørlandskirkens årlige budsjett. Hovedledergruppa består av minst 5 personer, og ledes av hovedpastor". Hovedledergruppa erstattet pastorrådet og beskjeftiget seg med de overordnede tankene om menigheten og læren. En helt ny gruppe ble etablert: "Tilsynsgruppen er en ekstern rådgivningsgruppe som skal hjelpe menigheten i vanskelige situasjoner. Gruppen skal være sammensatt av 3-5 eksterne personer som er aktive i menighetsarbeid og som står i relasjon til menigheten". Gruppen skulle være kjent for menigheten og utpekes av styret. I april 2013 besto denne gruppen av "tv-pastor" og pinsevenn Egil Svartdahl, pastor og grunnlegger av Intro-menighetene; Jostein Krogedal, pastor og grunnlegger av Bergenskirken; Øystein Gjerme og pastor i Fevik misjonskirke Gjermund Igland. Denne gruppen har årlige møter med styret, går igjennom regnskapet og kommer med råd i forhold til strategier og lærespørsmål. Idèen bak en slik tilsynsgruppe er at menigheten ønsket åpenhet og at en ikke skal havne i situasjoner lik *Levende ord*.⁵⁵ Denne åpenheten er også med å definere menigheten bort fra sekt-begrepet. Den amerikanske sosiologen Milton Yinger sier at det som gjør sekter til denominasjoner er åpenheten og viljen til å samarbeide med andre (gjengitt i Furseth & Repstad, 2003, p. 55). Menigheten satte fokus på barn og ungdom og omorganiserte søndagsskolen og ungdomsarbeidet. I tillegg ble "cellegruppene", som den koreanske pastoren Yonggi Cho lanserte (Cho & Hostetler, 1983), et viktig satsingsområde og fremhevet som en like viktig samling som søndagsgudstjenesten. Menigheten har over 30 slike grupper og blir kalt smågrupper. Medlemskap i menigheten ble omdefinert. I vedtektene fra 1994 ble medlemskap beskrevet: "Enhver gjenfødt kristen er velkommen som medlem av menigheten". I vedtektene fra 2008 ble det lansert tre typer medlemskap:⁵⁶ "Sørlandskirken venn – assosiert medlem, Sørlandskirken medlem – ikke stemmeberettiget medlemskap og Sørlandskirken leder – stemmeberettiget medlemskap". En slik inndeling av medlemskap er gjeldende for menigheten i dag og er blitt vanlig i flere Church Growth-menigheter. Modellen for medlemskap kan forstås ut fra en postmoderne oppfatning av det å "komme til tro"; "belong, believe, behave". Dette forklarer den britiske læreren og forfatteren Stuart Murray i boka *Church after Chirstendom* (Murray, 2004 Chapter 1). Trenden i mange menigheter i dag er at

⁵⁵ *Levende ord* hadde en opprivende konflikt i 2006 som følge av brister i lederstil og organisasjonsstruktur. Avisene Dagen og Vårt Land skrev mye om dette: www.vl.no/troogkirke/1-400-fra-levende-ord-er-blitt-kyrkjelause (lest 3. april 2013).

⁵⁶ Disse nivåene av medlemskap er inspirert av Rick Warrens "Five Circles of Commitment" omtalt i boka *Målrettet menighet* (Warren, 1999).

folk kommer til kirken, og blir en del av et miljø og et felleskap, for senere å ”komme til tro”:
”In post-Christendom, knowledge of Christianity is limited; people need longer to understand and respond to the gospel. Furthermore, church culture is alien, so exploratory participation is safer than making a definite commitment” (Murray, 2004, p. 2).

Figur 4. Organisasjonskart fra ca 2004.

4.3 Lederskap i trosbevegelsen

Sørlandskirkens syn på lederskap har mange likhetstrekk med trosbevegelsen. For å forklare trosbevegelsens syn på lederskap er det naturlig å se på Kenneth Hagins syn, siden han regnes for grunnleggeren av trosbevegelsen.

Hagin mente at pastoren skulle ha det øverste embetet i en menighet. Det aller viktigste i organisasjonen var pastoren eller hyrden. Pastor og hyrde er synonyme i denne sammenheng. Han tolket pastoren som ”tilsynsmannen” omtalt i brevene til Timoteus. Han

hevdet at det var ubibelsk å ha et styre som øverste myndighet, og hvis en skulle få en menighet til å fungere, måtte den være pastorstyrt (K.E. Hagin, 1985, p. 58). Hagin var også kritisk til "eldsteordningen" i de første menigheter, og hevdet denne ordningen var iverksatt før pastorene fikk tilsynsoppgaven. Hyrden og læreren ble også gjerne omtalt som samme person. Læreren var den eneste tjenesten som hadde en spesiell "salvelse" (K.E. Hagin, 1985, p. 54). Med salvelse brukes autoritetsprinsippene fra GT hvor profeten salvet kongen for å bekrefte utvelgelsen og mandatet fra Gud. Læreren skulle ikke bare ha naturlige pedagogiske evner, men det sentrale var åpenbaringen av Bibelens ord. Siden pastoren var utvalgt og "salvet" av Gud, ble det vanskelig å komme med kritikk. Spørsmål og kritikk kunne bli oppfattet som et åndelig eller demonisk angrep. For å forklare pastorens suverene rolle bruktes gjerne Hebreerne 13:17: *"Vær lydige mot deres veiledere og rett dere etter dem. For de våker over deres sjeler..."* og bibelvers som *"Rør ikke Herrens Salvede"* (Sal. 105,15). Denne måten å bruke skriften på har ført til mange frustrasjoner og mange trosmenigheters undergang.⁵⁷ Hvis pastoren har vært riktig ille ute så har man gjerne sitert Romerne 11,29: *"For Gud angrer ikke sine nådegaver og sin utvelgelse"*. Disse versene har blitt tolket som et forsvar for pastorens suverene og opphøyde rolle. Hvis en ikke støttet pastoren, støttet en dermed ikke Gud. Lederskapet blir guddommeliggjort med GTs konger og profeter som forbilde i stedet for en tjenestegave hvor Jesus er rollemodellen som en tjener.

4.4 Karismatisk lederskap

Sørlandskirken som organisasjon har utviklet seg, men alltid vært sentrert rundt en sterk leder. Den aller viktigste i denne organisasjonen har vært pastoren. Alle ledere har en lederstil. Sosiologen Maximilian Weber delte lederskapet inn i tre kategorier: Byråkratisk leder,⁵⁸ tradisjonell leder og karismatisk leder (Weber & Parsons, 1964, p. 328). Det var Weber som introduserte begrepet karismatisk lederskap, og mange av Webers beskrivelser av denne type lederskap mener jeg passer for pastorene i *Sørlandskirken*. Weber skisserte ulike maktstrukturer og definerte karismatisk lederskap slik: *"A certain quality of an individual personality, by virtue of which he is set apart from ordinary men and treated as endowed with supernatural, superhuman, or at least specifically exceptional powers or qualities. These are*

⁵⁷ Mange trosmenigheter er blitt oppløst: Levende ord i Bergen, Sentrumsmenigheten i Arendal, Hamar kristne senter på Hamar er noen eksempler på avviklede trosmenigheter i Norge.

⁵⁸ Repstad kaller det rasjonell-legal autoritet.

such as are not accessible to the ordinary person, but are regarded as of divine origin or as exemplary, and on the basis of them the individual concerned is treated as a leader” (Ibid. pp. 358-359). Weber mente en karismatisk leder måtte ha høy status, være spesielt begavet, ha mye energi og inneha eksemplariske kvaliteter. En karismatisk leder gir en forestilling om en fremtidig tilstand en bare kan oppnå med samhandling. Ofte er villigheten til personlig forsakelse viktig for å nå målet. Weber forklarte at makt handlet om å få gjennomslag for sin vilje, også hvis man møter motstand. Det var nødvendig at det var en skjev maktfordeling, hevdet han, for å kunne få stabilitet og forutsigbarhet i samfunnet. Weber snakket om karismatisk herredømme hvor en organisasjon eller et miljø bygges opp rundt en karismatisk person hvor maktapparatet er lederens disipler eller undersåtter som skal være lojale og villige. Han påpekte også at det er vanskelig til å få dette til å vare over tid. Hvis den karismatiske autoriten skal vare, må den institusjonaliseres. Karismaen, eller i dette tilfellet nådegaven, må knyttes til embete og ikke personen (Weber, 1971, pp. 98-104). Weber er blitt kritisert av sosiologer for å legge for stor vekt på ”maktens aksepterte begrunnelser”. Det hevdes at Weber dekker over kontante former for makt (Døving & Thorbjørnsrud, 2012, p. 117). Menighetens to pastorer kan beskrives som sterke ledere med spesielle begavelser. De har vist høy arbeidskapasitet og oppofrende innstilling. De har blitt betraktet som ”innsatt av Gud” og har ledet ved eksempel. Her innfris Webers karakteristikkk av herredømme. Hovedpastorene i menigheten innehar begge en sterk karisma og representerer i kraft av sin posisjon en skjev maktfordeling. Det har vært en institusjonalisering av karisma i menigheten til en viss grad. Menigheten har kun hatt to pastorer, som begge har ekstraordinære egenskaper, men det har vært en dreining i *Sørlandskirken* hvor intensjonen er institusjonalisering av karisma. Menigheten bygges med tanke på at den ikke skal gå til grunne hvis pastoren forsvinner. At menigheten overlevde pastorbytte og etableringen av tilsynsgruppe er eksempler på dette.

Når det gjelder maktmisbruk vil enkelte påstå det ved det første bruddet. Noen vil nok hevde at Haltorp var for dominerende og kontrollerende, andre vil hevde at det var Kolflaath som hadde ambisjoner om mer makt og om å ta over menigheten (JWJ 04.09. 2012) ”*Kjells sterke lederstil var problematisk for meg [...] Kjell var kontrollerende, styrende og dominerende*” (HK 12.07. 2012). ”...*det ble dannet mange beskyldninger – spesielt mot Haltorp. Det endte med at Helge ikke ville bøye seg for lederrådet og gikk ut*” (GR 20. 02. 2013). Både Haltorp og Johansen har ”blitt stående” selv om det har vært motstand. Det er nødvendig hvis en skal få gjennomslag for sin overbevisning og vilje.

4.5 Visjonært lederskap

Selv om Webers teorier beskriver pastorrollen i *Sørlandskirken* på en forholdsvis dekkende måte, bør Johansens lederskap også ses i lys av ”visjonært lederskap”. Det er her snakk om autoriteter på to ulike plan. Visjonært lederskap er en videreutvikling av Webers oppfatning av lederskap. Weber blir videreført av pastor Warren, og med ”visjonært lederskap” er vi på et ekklesiologisk nivå, og ikke et sosiologisk. Warren kan heller ikke sies å skrive på et ”forskernivå”. Johansen har vært inspirert, og aktivt ønsket, å lede menigheten såkalt ”visjonsbasert”. Johansen hentet dette i stor grad fra Rick Warrens *Målrettet menighet* (Warren, 1999). Visjonær ledelse er et forholdsvis utbredt begrep innen ledelsesteori: ”*Visionary leadership is no longer just desirable; [...] it is the cornerstone of corporate survival*” (Gill, 2006, p. 125). Den amerikanske professoren Marshall Sashkin hevder at å formulere en visjon krever særskilte personlige kvaliteter og kognitive ferdigheter. Lederen må kunne tenke langsiktig og ha fremragende kommunikative evner, siden vedkommende skal kommunisere visjonen kontinuerlig, og siden den skal tilpasses tilhørerne (Conger & Kanungo, 1988, pp. 120-130). Denne beskrivelsen mener jeg passer til Johansens lederskap i *Sørlandskirken*, og de drøye ti årene som pastor.

I *Encyclopedia of Leadership* (Goethals, Burns, & Sorenson, 2004) forklares visjonært lederskap, og Johansens lederstil passer etter min mening godt inn i en slik karakteristikk:

- 1) Rollemodell: En visjonær leder skal gå foran og lede ved eksempel. ”*Visionary leaders model the desired actions required for working toward the vision. They are visible symbols of what they want their followers to be*” (Ibid. p. 1617).
- 2) Myndiggjøring: En leders optimisme og tro på etterfølgerne gjør dem i stand til å jobbe mot visjonen. ”*Visionary leaders are confident that followers will work toward the common vision rather than their own personal agendas*” (Ibid).
- 3) “Image building”: Visjonære ledere bygger et positivt bilde av dem selv. ”*Visionary leaders reflect the vision in their work lives, personal lives, attire, and demeanor. Also, they often rehearse their speeches in order to present the desired image in a dramatic fashion*” (Ibid). Talene er ofte innøvd for å overbevise og for å oppnå ønsket nivå av dramatik.
- 4) Risikotakere: Visjonære ledere opptrer gjerne utenfor vanlige normer og blir ofte oppfattet som oppofrende. Dette blir av mange oppfattet som risikofylt. Forfatteren av artikkelen *Visionary Leadership Theory*, Shelley A. Kilpatrick (Ibid. 1616-1619) hevder slik risiko er kalkulert. ”*These are not blind risks, however; they are calculated. Visionary leaders carefully evaluate options*” (Ibid. 1617).
- 5) ”Supporting”: Effektive ledere støtter etterfølgerne med å gi dem personlig oppfølging: ”*...leaders coach and mentor followers to facilitate their development*” (Ibid).

- 6) Tilegnelse: Respons og endring i forhold til omgivelsene kjennetegner visjonære ledere. De er effektive i å samle, prosessere og distribuere informasjon til organisasjonen slik at endringer kan skje.
- 7) Stimulere intellektuelt: En visjonær leder skal kunne utfordre organisasjonen til å tenke nytt og til å stille spørsmålsteget med eksisterende sannheter: *"The leader's ideas may be different from followers' existing beliefs but a visionary leader can persuade followers of his or her ideas because of the high trust and commitment that followers of visionary leaders demonstrate"* (Ibid).
- 8) Utvikle organisasjonen: *"Visionary leaders are said to create organizational conditions that allow followers to pursue the vision"* (Ibid). Lederne strukturerer organisasjonen slik at den kan fungere effektivt og uten unødvendig byråkrati. De utvelger, trener og kultiverer etterfølgere som er villige og i stand til å arbeide mot visjonen.

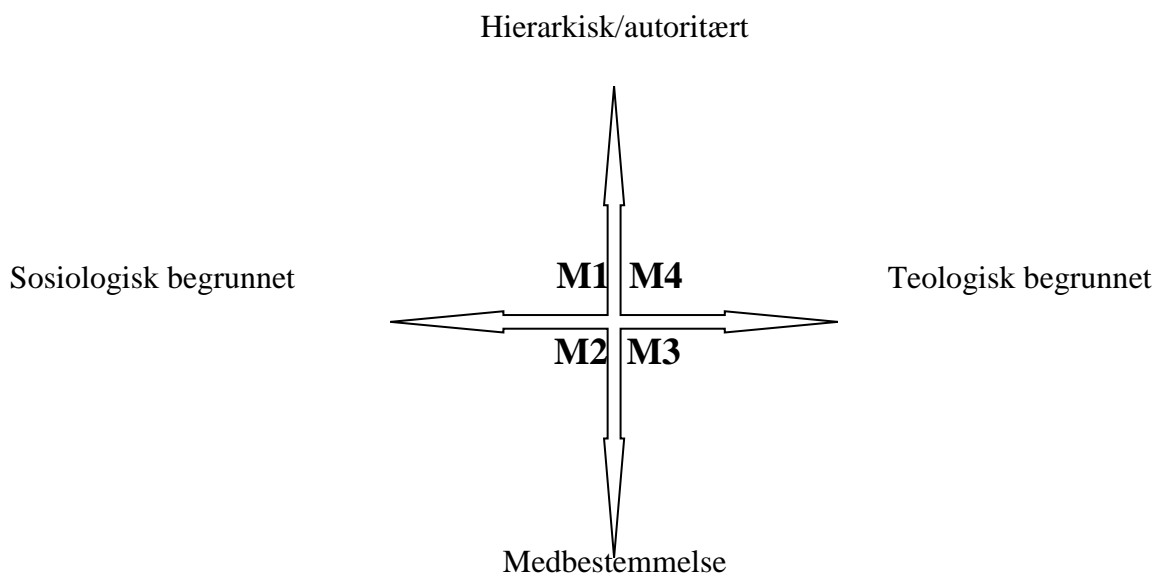
Noe av det første Johansen gjorde som pastor var å utarbeide en visjon. Den inneholdt kortsiktige og langsiktige mål og ble formulert i en "visjonsmanual". Det ble trykket en kortversjon av visjonsmanualen til å henge opp for hvert enkelt medlem privat, og det ble laget kjøleskapsmagneter med slagordet *"En bedre hverdag"*. Visjonen har fire hovedpunkter som alle starter med *"Vi har en drøm om.."*. Det "drømmes om" er en *"stor menighet"*, *"relasjonsbasert menighet"*, *"fremtidens menighet"* og en *"menighet i stadig vekst"*. Disse punktene blir behørig forklart og utdypet i manualen. Menighetens vedtekter fra 2008 reflekterte visjonen. Johansen lanserte også en ny prekenstil. Dette innebar at alle taler skulle ha et ferdig, nedskrevet manus som skulle være innøvd. Johansens aller første år som pastor var ulønnet. Han skulle forsørge en familie på fem, men valgte å gi lønnen han skulle hatt til barne- og ungdomsarbeidet. Dette ble for mange oppfattet som beundringsverdig og risikofyllt. Johansen lanserte tidlig i sin pastorkarriere coaching. Dette har *Sørlandskirken* brukt som verktøy for lederne i nærmere ti år. *Sørlandskirkens* "restart" i 2010 er et eksempel på tilegnelse og utvikling av organisasjonen. Johansen har skrevet en egen bok om emnet (Johansen, 2011).

4.6 Råmunddals lederskapsmodell

For å forklare den organisasjonelle utviklingen i Sørlandskirken vil jeg bruke Lars Råmunddals modell fra boka *Skjulte ressurser* (Råmunddal, 1997b). Råmunddal skriver som dosent og "menighetsutvikler"⁵⁹ og legger til grunn for modellen ønsket, som har eksistert

⁵⁹ <http://www.ansgarhogskole.no/318/ramunddal-lars> (lest 13. april 2013).

siden de første menigheter; å bygge kirker basert på hvordan NT beskriver det. Råmunddal skriver at dette ikke har vært så enkelt: ”Lederskapsformene i Det nye testamentet er en ting, lederskapsformene som har eksistert historisk og som opptrer i dag, kan være en helt annen” (Råmunddal, 1997b, p. 245). Tolkningene av NTs syn på lederskap varierer veldig, og med denne modellen blir tolkningene forsøkt forklart. Målet for *Sørlandskirken* var tydelig i begynnelsen; å danne en menighet så lik den modellen som finnes i NT, og spesielt i Antiokia. Dette idealet forsvant, og nye modeller og forbilder for menighetsorganisering meldte seg.

Denne modellen forklarer Råmunddal slik: (Råmunddal, 1997b, pp. 245-254):

M1: Den organisatorisk-hierarkiske modell

Bli også kalt ”maktmodellen” og fremstår ikke som noen ideell modell i en menighet. Her er pastoren eneveldig med en lukket ledergruppe. Rekruttering til lederskap og styrer skjer innad og lukket. Medlemmene har liten eller ingen påvirkning på ledelsen og på bestemmelser.

M2 Den parlamentariske eller demokratiske modell

Modellen har medinnflytelse som grunnlag. Dette er en parlamentarisk modell hvor pastoren har en utøvende makt: til å gjennomføre oppdrag delegert av ledelsen/styret og menighetsmøter. Pastoren er ansatt av menigheten for å utføre en stillingsinstruks gitt ved ansettelsen. Styret har arbeidsgiveransvar for pastoren.

M3 Den geistlige eller klerikale modell

Her er embetet det sentrale. I menighetssammenheng er tjenestegavene skissert i Ef. 4,11. I denne modellen skilles det tydelig mellom ledelse og menighetsmedlemmer (presteskap – lekmenn). Det er en åndelig elite i menigheten, eller geislighet, som er ”salvet” eller har en gudgitt autoritet. Geistligheten legger premissene for hva som til enhver tid skal være gjeldende i menigheten.

M4 Den ekklesiologisk-integrative modell

Modellen fokuserer på at alle i menigheten er en del av en større helhet; nemlig ”lemmer på legemet” (1. Kor.12,27ff). Menigheten vil fungere som den var tenkt til, kun ved at hver enkelt i menigheten finner sin plass, eller kommer i funksjon. Lederskapet og medlemmene vil fungere sammen og påvirke hverandre. Lederne er de som innehar disse ”nådegavene” og blir gjerne valgt av menigheten. Pastoren skal ”tjene menigheten” med de gudgitte gavene.

M1 og M2 fokuserer på det organisatoriske og M3 og M4 på det åndelige eller teologiske.

Sørlandskirken må sies å ha hatt elementer fra alle disse modellene i sin organisasjon. Den har hatt M4 som et ideal, og har ønsket å ha en menighet som fungerer som ”lemmer på legemet”. I praksis var ikke dette enkelt. Innflytelsen fra trosbevegelsen om sterkt lederskap har gjort at menighetens ledermodell har minnet mest om M1 og M3. *Sørlandskirken* har alltid hatt en sterk og dominant pastor som nærmest har hatt ”all makt”. Det har heller ikke, tradisjonelt sett, vært noen form for offentlig rekruttering til ulike ledergrupper. Alt er blitt ordnet internt. Medlemmene har i realiteten liten eller ingen innflytelse (M1). Menigheten har vært langt unna M2 så langt, men er i ferd med å nærme seg denne. I 2013 vil det kanskje for første gang lages en stillingsinstruks for pastoren hvor styret kan sies å ha arbeidsgiveransvar for pastoren. Johansen har uttrykt ønske om dette (styremøte 16. januar 2013). Et grunnprinsipp i menigheten er at den som er leder, skal ha et embete fra Gud. Pastoren har derfor en opphøyd stilling og sammen med sine ledere kan det bli oppfattet som en elite. Tidligere medlem og leder av *Sørlandskirkens* radioarbeid, Anders Helge Myhren, påstår at menigheten hadde en slik elite (M3).⁶⁰ Han delte menigheten opp i tre elitenivåer. De første årene hadde menigheten en klar ekklesiologisk-intergrativ selvforståelse (M4), men uten det demokratiske aspektet. Menigheten har aldri hatt en demokratisk organisering. Det har aldri vært

⁶⁰ http://evangeliekirken-arendal.no/min_kamp_selvbiografi_1/kapittel_13_14_15/ (lest 4. april 2013)

stemmerett eller organer hvor medlemmer har hatt avgjørende innflytelse. Alle var likevel ”lemmer på Kristi legeme” og hvis ikke alle ”lemmene” kom i funksjon og fant sin plass ”på legemet” vil legemet (menigheten) ikke fungere. Den dynamiske påvirkningen mellom ”nådegavene” og medlemmene har det vært vanskelig å spore i menigheten.

4.7 Spiritualistisk og teknokratisk lederskap

Den tyske forfatteren og teologen Christian A. Schwartzs beskrivelse av spenningen mellom spiritualistisk og teknokratisk lederskap, mener jeg er til hjelp for å forstå forskjellen i lederstilen til Haltorp og Johansen og spenningen dem i mellom. Schwartz sier at en spiritualistisk person tror at nesten alt kan ordnes gjennom bønn, vekkelse og et møte med Gud. En teknokrat vil mene at de fleste problemer kan løses med endrede systemer, lengre prosesser, bedre mål og strategier (Schwarz, 1998). Disse tenkemåtene mener jeg beskriver spenningen mellom Haltorp og Johansen godt. Haltorp har ofte hatt et åndelig svar på de problemer som dukket opp. Han hadde en spiritualistisk tenkemåte, og ville nok konkludere med bønn som svar på det meste. Haltorp kunne tidvis være uforutsigbar siden det var ”ånden” som til enhver tid skulle lede. Det gjorde at det kunne være vanskelig å lage planer og et program. Dette kunne gi frustrasjoner i ledergruppen og i menigheten, da det gikk utover en langsiktig og forutsigbar tenkning og planlegging. Johansen representerte det teknokratiske med hovedfokus på struktur og organisering, og ble frustrert over Haltorps uvilje til å løse problemer med nye strukturer. Menighetens overgang fra *SBMS* til *Sørlandskirken* og omorganiseringen i 2002 er en reaksjon av Johansens organisatoriske ferdigheter og motreaksjon over manglende strukturer hos Haltorp. Johansens mente svaret på menighetsvekst i stor grad lå i ”visjoner”, ny organisering og nye strukturer.

Oppsummering

Menighetens organisering bærer preg av uviljen til å organisere seg. De første ti årene er menigheten mer lik et fellesskap. Gruppen rundt Haltorp skulle etter planen bli en del av ”de kristne i byen” og var derfor ingen egen menighet. De var en ”del av menigheten i Arendal”. Det trengtes derfor i utgangspunktet ingen organisering, annet enn at ”ordet” ble forkynt for de kristne i byen, slik at alle skulle forstå Guds vilje som var en menighet i byen.

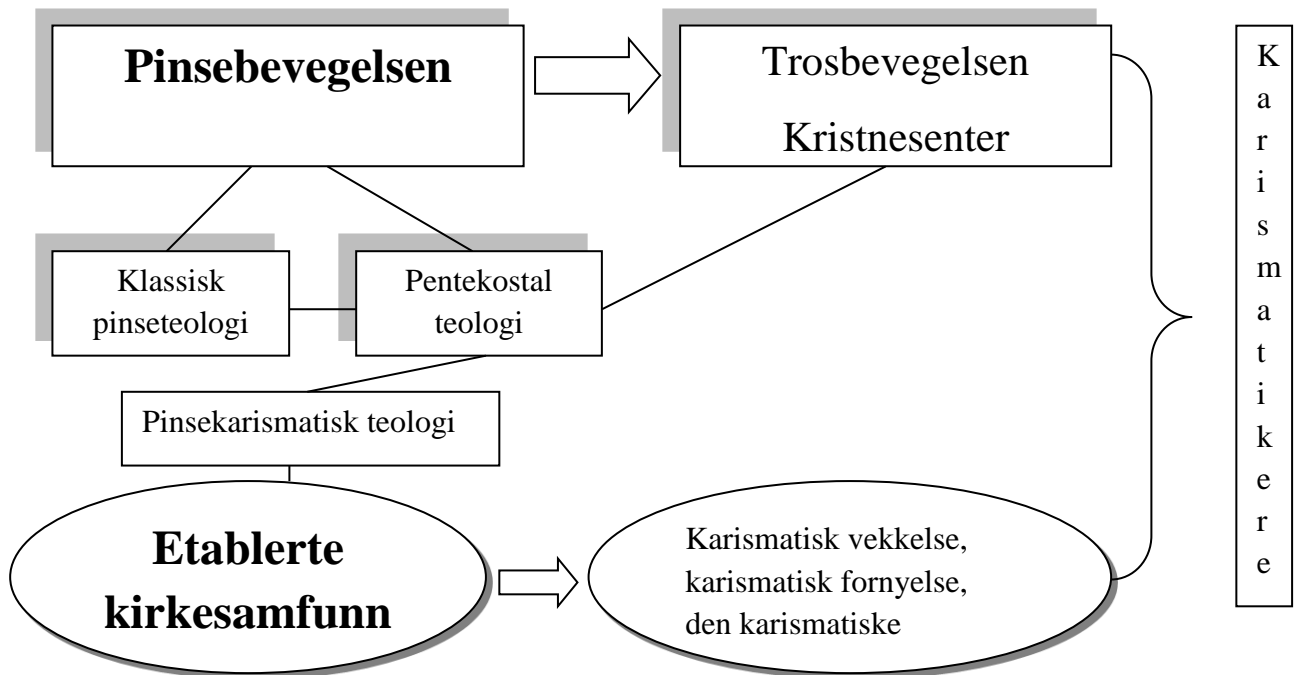
Organiseringen var derfor løs og tilfeldig og med muntlige avtaler. En strammere organisering

tvang seg likevel frem ettersom nye folk kom til og siden menighetens avdelinger skulle betjenes. Haltorp ønsket ikke et eldsteråd slik en finner det i pinsebevegelsen. Det skulle ikke være et demokratisk forum i ”hans” menighet som skulle kunne ”kuppe” saker i menigheten. Alle lederne i menigheten skulle være ”innsatt av Gud”, og Haltorp snakket om ”eldste i byen”. ”De eldste” befant seg i byen, rundt i de forskjellige menighetene, men hadde ikke ”forstått det” ennå. Menighetens øverste organ ble derfor ikke kalt eldsteråd, men lederråd. Johansen introduserte en ny modell med tilsynsgruppe som indikerer åpenhet og ønske om hjelp, tips og råd. Menigheten fikk senere årsmøte som øverste demokratiske styringsredskap som et alternativ til menighetsmøter, men som et forum for avstemming som fram til Johansen overtok ikke fantes. Johansen har gitt uttrykk for ønsker om en enda mer formalisert organisasjon med tydelige stillingsinstruksjoner, og hvor menigheten mer formelt går inn som arbeidsgivere. Det vil i såfall medføre medarbeidersamtaler og evaluering av pastoren – hvilket er helt nytt. Pastorens opphøyde stilling som ”visjonær” og ”innsatt av Gud” har vært urokkelig hele veien, men det kan virke som menigheten nærmer seg en organisasjonsstruktur lik mange større bedrifter. *”I dag har kirkeledere mye å tape og lite å vinne på å følge det som oppfattes som autoritær politikk når det gjelder krav til innordning..”* (Repstad, 2002, p. 69). Johansen har forsøkt i større grad enn tidligere å inkludere hele organisasjonen ved beslutninger. Han har ønsket seg uttalelser, råd og skriftlige tilbakemeldinger ved flere anliggende. Senest ved planleggingen av nytt menighetsbygg. Menigheten som organisasjon er bygd tettere sammen slik at det ikke står og faller på lederen i så stor grad som tidligere. Ut fra Webers oppfatning av karisma har menigheten forsøkt å rutinisere karismaen. Det er noe av forklaringen på at den har overlevd. Karismaen er i sterkere grad knyttet til embete snarere enn til en bestemt person.

5.0 Læren

I dette kapitlet skal jeg beskrive noen sentrale lærepunkter i *Sørlandskirken*. Med læren mener jeg hva som er menighetens teologiske ståsted. Det er utfordrende å beskrive læren i *Sørlandskirken* av to grunner: Det har aldri blitt nedskrevet eller definert noen lære utenom i menighetens vedtekter, og pastorene har ikke knyttet seg læremessig til noen bestemt teologisk retning, bevegelse eller konfesjon. Likevel har læren i *Sørlandskirken* mange likhetstrekk med pentekostal teologi. Det gjelder sentrale lærepunkter som syn på Bibelen, treenigheten og dåpen, men også emner som nattverd, det onde, bønn, Israels posisjon i

frelsheshistorien og endetiden. Det er ikke mulig å gå inn på hele den pentekostale teologi slik den fremstår i Norge. Den er grundig beskrevet fra et utenfraperspektiv; Block-Hoell (Bloch-Hoell, 1956) og fra et innenfraperspektiv; Somdal (Somdal, 1990), men jeg avgrenser meg til å beskrive det jeg mener skiller menigheten fra pinsebevegelsen og som da blir karakteristisk for *Sørlandskirken* – både før og nå. For å beskrive forholdet mellom pinsebevegelsen, trosbevegelsen og den karismatiske bevegelsen har jeg laget en forenklet modell ment som en klargjøring:

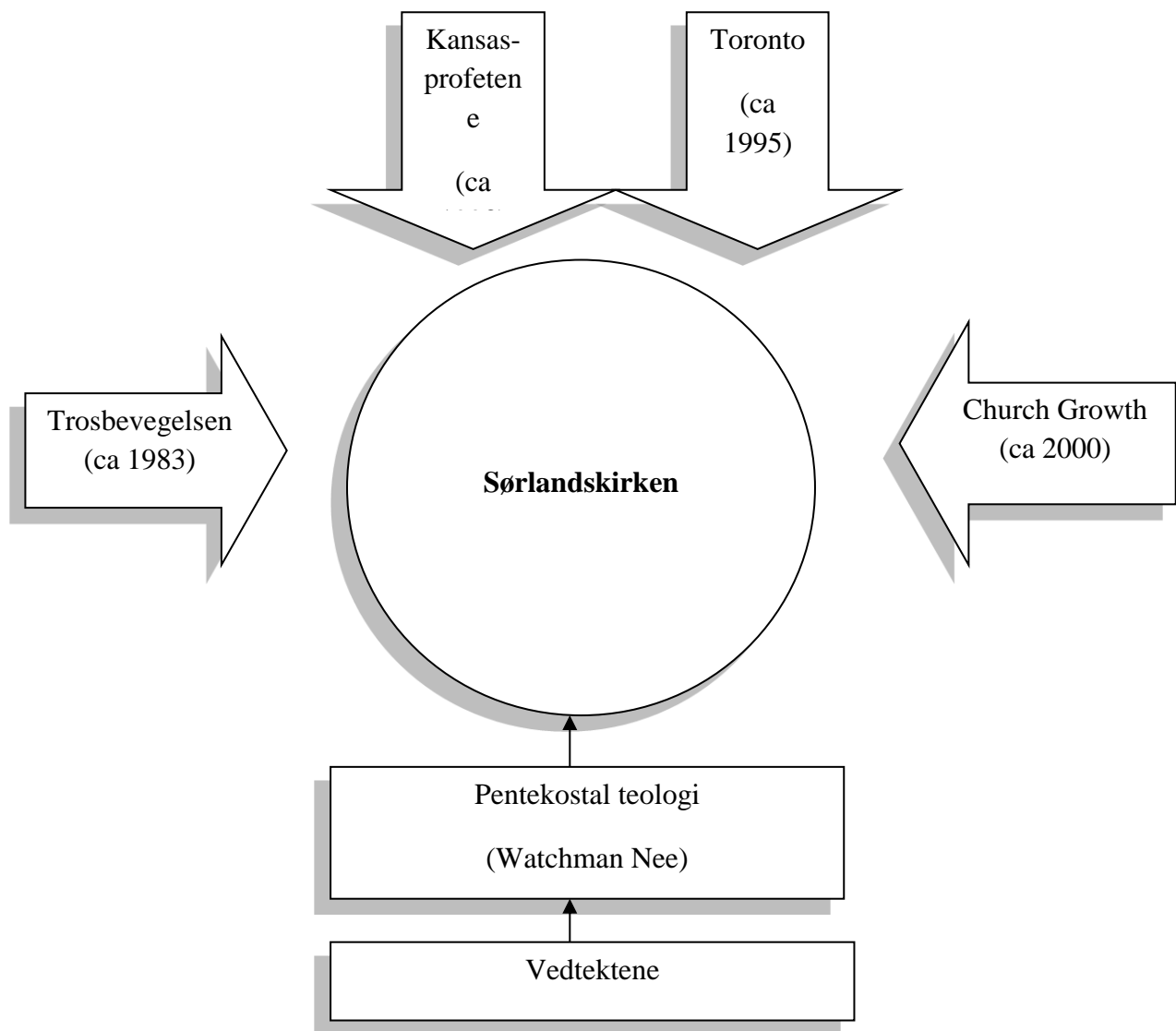
Figur 5. Forenklet oversikt av pinseretninger og karismatikk

Figur 5 skisserer begreper som til en viss grad går over i hverandre. Etter mailkorrespondanse (01.05. 2013) med førsteamanuensis på Menighetsfakultetet, Terje Hegertun, mener han klassisk pinseteologi er et uttrykk for de vanlige pinsedogmene som pinsepinserne sto for. Han nevner lokalmenighetenes selvstendighet og den såkalte tottrinnsmodellen som eksempler. Denne læren er det blitt arbeidet med, og forsøkt bearbeidet og tilrettelagt, i lys av andre teologiske tradisjoner som, slik jeg forstår det, blir kalt den pentekostale teologien. Pinsekarismatisk teologi er en teologi som rommer karismatikere innenfor de klassiske kirkesamfunnene. Her er åndens dåp, eller åndens fylde, mindre sentralt. Erfaringene for pinsevennene, er mer viktig – ikke dogmene. Pinsebevegelsen har ingen sentral ledelse eller et biskopalt styre. Det er stor grad av uavhengighet. Teologisk er det nyanser, blant annet i synet på trosbevegelsen. Pentekostal teologi regnes som grunnlaget for

Hagins lære, mens klassisk pinseteologi kan representeres ved *Assemblies of God*, som er den største pinseretningen i USA, og kan være mer skeptisk til trosbevegelsen. Den karismatiske fornyelse kom ikke fra pinsebevegelsen, men fra etablerte kirker som for eksempel den anglikanske kirken. Oase-bevegelsen vil være et eksempel på karismatisk fornyelse i Norge.⁶¹

Menigheten har blitt sett på som en del av trosbevegelsen. *Sørlandskirken* har vært i kontakt med mange profilerte navn innenfor den bevegelsen. Betegnelser synonymt med trosbevegelsen har ofte vært ”fremgangsteologi”, ”herlighetsteologi” og ”trosforkynnelse”. ”Herlighetsteologi” skiller seg fra tradisjonell pentekostal teologi i synet på ”tro” hvor kritikerne hevder dette stammer fra gnostisismen (Johannessen, 1996, p. 36). Herlighetsteologien vektlegger den kristnes posisjon som Guds kongebarn hvor dårlig helse og økonomi, motgang og problemer, kan overvinnnes her og nå hvis en ”bare tror”. Synet på ånd, sjel og legeme hvor ånden blir spesielt vektlagt, samt ”demonlæren”, er forskjellig fra pentekostal teologi i forhold til hvordan Block-Hoell og Somdal beskriver den. Menighetens vedtekter finnes i to utgaver; fra henholdsvis 1994 og 2008. Vedtektene er det nærmeste vi kommer dogmatikk i menigheten, og er de eneste dokumentene menigheten har som er retningsgivende teologisk. Det er derfor viktig at vedtektene omhandles i dette kapitlet. Dessuten representerer *Torontobevegelsen* og *Church Growth Movement* strømninger som jeg mener også kan fortelle noe om *Sørlandskirkens* lære, fordi menigheten har blitt påvirket av dem. Både ekklesiologien og synet på profetisk tale mener jeg er særlig karakteristisk for menigheten, og dette får egne underpunkter i kapitlet. Jeg har forsøkt å forklare den teologiske påvirkningen og menighetens fundament med denne modellen:

⁶¹ www.snl.no/den_karismatiske_bevegelse (lest 4. april 2013).

Figur 6. Sørlandskirkens teologiske påvirkning

Menigheten vedtekter ble viktige for å definere teologien i menigheten. De første er fra 1994 og de neste fra 2008. De første vedtektene danner det læremessige fundamentet i menigheten. Vedtektene fra 2008 reflekterer innflytelsen fra *Church Growth*. Vedtektene har forandret seg etter som den teologiske påvirkningen og innflytelsen har endret seg. Den pentekostale teologien og Nee er en del av fundamentet til *Sørlandskirken*. Den pentekostale teologien har vært en viktig basis for menigheten hele veien. Nees lære om enhet var avgjørende for hvordan menigheten ble organisert, men var også retningsstyrende for målet og hensikten med menigheten. *Sørlandskirken* har vært påvirket og preget av mange karismatiske strømninger. Disse har ført til teologiske restaureringer og justeringer.

5.1 Menighetens vedtekter

Vedtektene omhandler det formelle og offisielle teologiske ståstedet i komprimert form. Vedtekter er lovpåkrevd alle som er registrert som et trossamfunn. Vedtektene av 1994 ble i stor grad forfattet av Jacobsen hvor vedtektene til *Oslo Kristne Senter (OKS)* var utgangspunktet. Jacobsen flyttet fra Oslo og hadde vært rektor på bibelskolen i OKS. Han så på vedtektene derfra som et naturlig utgangspunkt for å danne vedtektene for menigheten i Arendal (LSJ 13.04. 2013).

I vedtektene fra 1994 står det: *”Vi er en frittstående, lokal menighet, som ønsker å forkynne og opphøye Jesus, og å styrke den enkelte kristne. For å nå dette mål, legger vi vekt på: Evangelisering, undervisning, fellesskap, lovsang og bønn”*.⁶² Dernest følger forklaringer av disse fem punktene og ni andre underpunkter. Dette trosgrunnlaget kan karakteriseres som pentekostalt, men verd å merke seg er punkt F, G og H. *”F. Alle kristne har fått helbredelse i Jesu sår. Vi praktiserer derfor bønn for syke. G. Alle gjenfødte kristne er ett. Vi vil derfor legge vinn på å bevare Åndens enhet med alle troende, bygge broer mellom de ulike kristne menigheter og samfunn, tale vel om og ha et godt forhold til brødre og søstre i andre menigheter. H. Guds velsignelse berører hele menneskelivet, både åndelig, fysisk, sosialt og materielt”*. I dette kapitlet blir punkt F og H omhandlet under ”Trosbevegelsen” og punkt G under ”Ekklesiologi”.

Menighetens endring av profil i 2001 førte til at vedtektene ble noe endret, men formelt registrert hos Fylkesmannen først i 2008. Vedtektene speiler påvikningen fra ”Church Growth Movement” (punkt 5.2.6). Ordlyden er forandret og menighetens formål er nå uttrykt slik: *”Sørlandskirken er en menighet, som ønsker å forkynne evangeliet om Jesus Kristus og være et varmt og inspirerende fellesskap for den enkelte. Menigheten tror på tjenestegavene i henhold til blant annet Efeserbrevet 4:11-12”*. Det neste punktet i vedtektene er ”Visjon”.⁶³ *”Vår visjon, vårt trosgrunnlag og våre verdier er beskrevet nærmere i egne dokumenter”*. Her følger to vedlegg⁶⁴ kalt ”Sørlandskirkens visjon” og ”Dette tror vi på”. ”Sørlandskirkens visjon” består av 13 punkter som starter med *”Vi drømmer om en...”*. Disse ble presentert under visjonssøndagen på Saga kino i 2002. Drømmene omhandler en begeistret, sjenerøs,

⁶² Disse fem ”vektleggingene” har korte forklaringer for å forklare hva som menes med dem.

⁶³ I kapittel tre forklares bakgrunnen for Sørlandskirkens bruk av ”visjon”.

nådebasert, relasjonsbasert, målrettet, tidsaktuell, attraktiv, grensesprengende, visjonær og tjenende kirke. Punkt 13, 2. del er det som helst siteres i gudstjenestene: *”Vi drømmer om å bygge en kirke vi selv har lyst å være en del av og opplever som ”verdens beste kirke”. En kirke som elsker Gud, elsker mennesker og elsker livet”*.

Verd å merke seg er at ”Dette tror vi på” er så å si identisk med vedtektene fra 1994, men er noe moderert i ordlyden på tre av punktene. Vedtekt punkt E: *”Alle kristne har rett til dåpen i Den Hellige Ånd”* er i 2008 blitt til: *”Alle kristne kan oppleve dåpen i Den Hellige Ånd”*. F: *”Alle kristne har fått helbredelse...”* er blitt til *”Alle kristne har tilgang til helbredelse...”*. Formuleringer som ”har rett til” og ”har fått” er altså blitt til ”kan oppleve” og ”har tilgang til”. Dette speiler menighetens endrede teologiske retning. ”Erobringsforkynnelsen” om ”Josvagerasjonen” som skulle ”innta landet” og som skulle ”kreve sin rett” - er tonet ned. Også trosbevegelsens fokus på at ”alle har fått helbredelse – det er bare å ta imot og bekjenne det” er endret og tonet ned til noe det er mulig å oppnå (tilgang). Dette er med på å markere en avstand til trosbevegelsen og Hagin. I vedtektene av 2008 er noe av menighetens grunnpillars, ekklesiologien, blitt nedtonet: *”Alle gjenfødte kristne er ett. Menigheten vil derfor legge vinn på å bevare Åndens enhet, og ha et godt forhold til andre kristne”*. Momentet med *”å bygge broer mellom de ulike menighetene og samfunn”* er tatt bort. Dette vil jeg kommentere i neste avsnitt.

5.2 Kort plassering i forhold til pinsekarismatisk læretradisjon (jf kap 3)

Kjell Haltorps bakgrunn som pinsevenn er beskrevet i kapittel 3. Pentekostal tro er en viktig strømning i norsk og internasjonalt kirkelandskap fra det 20. århundre. Pinsebevegelsen regnes ofte som ”den fjerde store gren” på ”kristenhetens tre” sammen med den ortodokse og katolske og ulike protestantiske kirkesamfunn, som pinsebevegelsen i og for seg er en del av. Pentekostale menigheter finnes over hele verden og vokser sterkt i den ikke-vestlige verden; spesielt i Sør-Amerika og i sentral-Afrika. Det hevdes å være en av verdens raskest voksende bevegelser, uavhengig av religion. Det anslås å være ca 150 millioner ”klassiske pinsevenner”

i verden⁶⁵, og det antas at om lag 30 prosent av verdens kristne ”..hører i dag til den pentekostale eller karismatiske bevægelse” (Mogensen, 2010, p. 4).

Pinsebevegelsen har sine røtter i hellighetsbevegelsene i USA på 1800-tallet, men de fleste tenker nok på 1906 og Azusa Street i Los Angeles hvor William J. Seymore holdt sine møter, og tusenvis opplevde den såkalte åndsåpen som starten på bevegelsen. Metodisten og nordmannen Thomas Ball Barrat reiste dit, og ble den som anses å ha ”tatt åndsåpen”, og da også pinsevekkelsen, og det som ble pinsebevegelsen, til Norge. I USA opplevde han ”tungetalen”, og talte høyt ut i språk han selv ikke forsto. Dette gjorde han både liggende, på kne, stående og vandrende rundt i møtelokalet. Møtet hvor Barrats liv ble forvandlet varte til kl 0400. Disse opplevelsene fortalte han om gjennom et blad Barrat selv var utgiver av; *Byposten*⁶⁶. Da Barrat kom hjem til Norge hadde folk lest om metodistpresten Barrats opplevelser, og spenningen rundt hjemkomsten hans var stor. Møtene han holdt var uten et fastlagt program – det var Den Hellige Ånd som skulle lede. Han forteller om ”profetisk tale”, ”sang i Ånden”, tungetale og bønn (Ekorness & Barratt, 1991). Dette blir i pinsebevegelsen gjerne omtalt som identisk med det som skjedde med apostlene på pinsedagen⁶⁷. For mange pinsevenner og karismatikere er møtene Barratt holdt i 1906 et ideal og noe man ønsker skal skje igjen.

I *Sørlandskirkens* lære er den pentekostale teologien fundamentet. ”*SBMS er en pinsemenighet læremessig*” (LSJ 13.04. 2013). I denne læren er Bibelen fundamentet. Den betraktes som eneste lærenorm og tolkes etter manges oppfatning fundamentalistisk. Bibelen kan gi veiledning og hjelp tilknyttet alle områder i livet. Bibelens autoritet er uomtvistelig; det er Guds ord, skrevet av mennesker, men ”innblåst”⁶⁸ av Gud. Guds ord blir derfor regnet som ufeilbarlig og absolutt. Haltorp omtalte Bibelen ofte som ”veiboka fra jorda til himmelen”. ”*I Guds hellige bok åpenbares Skaperens, Majestetens, enorme velde.. Veien til en forsonet Gud er nå åpen for alle som vil ta imot frelsens gave. Evangeliet proklameres for all jorden.*” (Somdal, 1990, p. 16). Alle pastorene i *Sørlandskirken* har hatt et pentekostalt bibelsyn, og

⁶⁵ Fra pinsevennenes egen nettside: <http://pinsebevegelsen.wordpress.com/statestikk-og-tall/> (lest 4. april 2013).

⁶⁶ *Byposten* ble senere til Korsets seier – pinsebevegelsens ukeavis. Her refereres det til *Byposten* 6. oktober 1906 og 3. november 1906.

⁶⁷ I Apostlenes gjerninger kapittel 2 beskrives DHÅs komme til apostlene. Dette er nok et av de viktigste kapitlene i Bibelen for pinsebevegelsen. Apg. 2,4: ”Da ble de alle fylt av Den hellige ånd, og de begynte å tale på andre språk etter som Ånden ga dem å forkynne”. I resten av boka ser en resultatene av DHÅs komme; de forkynner evangeliet uten frykt.

⁶⁸ 2. Tim. 3,16 er et sentralt vers i argumentasjonen om at Bibelen er gudgitt.

selv om en har en såkalt bokstavtro i forhold til bibelen, blir den tolket, kontekstualisert og ulikt betonet eller vektlagt. *Sørlandskirken* bygger på pentekostal tradisjon. Dette er fundamentet, men det er bygd mye oppå dette.

5.2.1 Ekklesiologi

Jesus-vekkelsen på 70-tallet hadde ført ulike kirkesamfunn sammen. *Sarons dal* og den karismatiske bevegelsen *Agape* var eksempler på dette. Inspirert av dette samt den kinesiske predikanten og forfatteren Watchman Nees bøker, den svenske forkynneren og forfatteren Sven Nilssons forkynnelse, og Yongi Chos megamenighet i Korea, ville Haltorp samle de kristne i Arendal: ”Alle gjenfødte kristne er ett. Vi vil derfor legge vinn på å bevare Åndens enhet med alle troende, bygge broer mellom de ulike kristne menigheter og samfunn, tale vel om og ha et godt forhold til brødre og søstre i andre menigheter” (Vedtekter 28.08.94).

Grunntanken i den pentekostale forståelsen av menighet er at alle kristne er Guds barn og tilhører den samme familie, Guds familie (Somdal, 1990, p. 185). Alle kristne tilhører den samme menigheten, Guds universale menighet som Bibelen refererer som Kristi brud og Kristi legeme. Dette er pentekostal teologi og noe de fleste kristne er enige i. Haltorps syn om ”en menighet i hver by” må betegnes som noe mer spesielt og kontroversielt. I pinsebevegelsen er det en grunntanke om å komme tilbake til røttene og urmenigheten – dette var også Haltorp sitt syn. I synet på den lokale menigheten skiller *Sørlandskirken* seg ut. Menigheten var altså tuftet på ideen om at alle kristne i Arendal skulle forenes – ikke bare åndelig, men også praktisk. Den kinesiske predikanten og forfatteren Watchman Nee (Ni Tuosheng) er kjent for denne læren (Nee, 1980).⁶⁹ Den ble videreført av Witness Nee og dreier seg om prinsippet ”en menighet i hver by”. Det var den geografiske avstanden som var det bestemmende for hvor mange menigheter det skulle være. Watchman Nee grunnla nærmere 700 menigheter i Kina, og disse ble undergrunnskirker etter kulturrevolusjonen. En regner at det finns rundt 2300 menigheter globalt i dag som et indirekte resultat av Watchman Nees menighetsplanting.⁷⁰

⁶⁹ Ingunn M. Olsen har skrevet en masteroppgave om en menighet i Grimstad med Nees menighetssyn (I. M. Olsen, 2009).

⁷⁰ <http://www.watchmannee.org/life-ministry.html> (lest 3. april 2013).

I Watchman Nees lære om menighet tar han utgangspunkt i A) Ef. 3, 4-6 om at Kristi hemmelighet er menigheten. Det var Guds plan for verden som lå skjult helt til Kristus åpenbarte den. B) Rom 12, 3-5: Alle troende tilhører det samme legeme, Kristi kropp – og tilhører derfor hverandre. Alle troende er derfor en del av den samme menigheten. Nee talte blant annet om dette i en av sine siste publiserte taler (Nee, 1992, pp. 129-201) og beskriver det i boka *The Normal Christian Church Life* (Nee, 1980). Han hevder at det kun kan være en menighet i hver by eller tettsted. Hvis det etableres flere menigheter på samme sted, innebærer det en splittelse. Han forkynner også at det ikke står noe om forskjellige kirkesamfunn i Bibelen og at kirkesamfunnstanken dermed er ubibelsk. Dette begrunner han med å vise til 1. Tess. 2,14: ”Brødre, dere har gått i samme spor som Guds menigheter i Judea, de som har sitt liv i Kristus Jesus.” Nee påpeker at Judea som provins hadde mange menigheter – ikke en hovedkirke eller bispesete som mange kirkesamfunn opererer med. Det var mange lokale menigheter i provinsen Judea, men ingen distriktsmenighet. Når det derimot snakkes om byer og steder snakker NT alltid om en menighet i hver by. Nee begrunner dette blant annet ut i fra Åp. 2,11; ”..menigheten i Efesos”. Nee avviser altså en universell kirke (som den katolske) og betegner den ortodokse og den Lutherske kirke som ubibelske med sine bispeseter og provinsielle inndelinger. Han hevder det ikke kan være noen annen leder enn Kristus for menigheten og de ledere Han utpeker i hver lokale menighet. Nee hevder at det kun kan være et geografisk eller lokal sted som kan ha en menighet og viser også til menigheten i Korint hvor det var splittelse. Hovedinnholdet i 1. Korinterbrevs første kapitler er formaning om enhet og samhold. 1. Kor 1,10: ”Brødre, jeg formaner dere i vår Herre Jesu Kristi navn at dere må vise enighet. La det ikke være splittelse blant dere, men la alt komme i rett stand, så dere har samme syn og samme tanke”. Nee hevder at stridighetene og partidannelsene i Korint blir avvist av Paulus og at det å starte en ny menighet ikke gis som noe alternativ.

Nee tar også avstand fra menighetsplantning i en by hvis det allerede finnes en menighet der fra før. Da skal en heller gå inn i en av de eksisterende og støtte denne.

Haltorp hevdet i intervju (KH 06.08.2012). at han ikke har hatt Nees lære som grunnlag for sin menighetsplantning, men bekrefter at han hadde lest *The Normal Christian Church Life*. Haltorp mener at boka sammenfaller med det som allerede var hans tolkning av Bibelen når det gjaldt ekklesiologi. Haltorp definerte sitt syn på enhet som ”Den sterkeste trosundervisningen som finnes [...] vi er født til enhet” (Ibid). Haltorp går muligens på tvers av Nees syn om ikke å kunne etablere en menighet på et sted som allerede har en menighet.

Haltorp etablerte en menighet i Arendal hvor det allerede var flere titalls menigheter, men prøvde riktignok først å støtte en allerede etablert menighet, for så å forsøke å samle alle de etablerte menighetene til å bli en menighet, og kan av den grunn likevel sies å være på linje med Nee også på dette punktet. Det er liten tvil om at Nees tanker er sterkt gjeldende i Haltorps menighetsforståelse, selv om han selv ikke opplevde det slik.

Haltorp traff flere predikanter med menighetssyn på linje med Nee. Lektor og forfatter Geir Lie har skrevet en omfattende artikkel om dette i tidsskriftet *Refleks* (Lie, 2008). Lie beskriver at eksempelvis Haltorp, Åleskjær og sangartist og tidligere pastor Arnold Børud samsvarte i ekklesiologi, med Nees tanke om ”en by – en menighet” som ideal. De som hadde navn på menigheten og egen menighetsprotokoll kunne godt bli betegnet som sekteriske. ”*Menigheten var – Menighet...Man talte gjerne om ‘Kristi kropp’*. *Det ble viktig å ‘leve profetisk’, det vil si på forhånd leve i denne dimensjonen hvor de navnløse karismatiske fellesskapene ble anerkjent som forløpere for ‘den synlige Guds menighet, som ville reise seg’ og i så måte reflektere urmenighetens idealtilstand*” (Lie, 2008, p. 125).

Haltorp ble kritisert av flere for ikke å ville definere en tydelig menighetsstruktur. Åge Åleskjær, som senere startet *Oslo Kristne Senter*, hadde gått på bibelskolen til Kenneth Hagin i 84/85 hadde endret synet på menighet dette året. Nå var han en av Haltorps kritikere. Åleskjær hadde behov for å marke at han ledet en *menighet*, noe Haltorp etter hans egen vurdering ikke gjorde. Haltorps menighet var ”bare” et felleskap som ikke kunne begrunnes teologisk (Ibid. pp. 125-127). Dette rokket ikke ved Haltorps ide om ett folk, og synet på en menighet i hver by.

Haltorp hadde kontakter i Sverige, som var på besøk i menigheten i Arendal flere ganger, og som delte hans ekklesiologi. Predikantene Kjell Sjöberg og Rune Brännström var blant disse. I 1994, da ”fellesskapet” ble til en etablert menighet med medlemsregister, indikerte dette at en ga opp ideen om å samle alle menigheter i byen under ett tak. Menigheten hadde behov for å definere seg selv tydeligere, og har siden den gang hatt flere menighetsnavn og ført medlemsregister. Haltorp ga ikke opp å samle de kristne i Arendal, men måtte tenke nytt, og brukte sin tro på ”enhet” gjennom arbeidet i Predikantringen. Her nytolker Haltorp det bibelske materialet om enhet. Enhetslæren i møte med virkeligheten var vanskelig. Haltorp mente Predikantringen også kunne være en manifestasjon av enhet.

Haltorp møtte motbør for sitt enhetssyn av Jacobsen. Jacobsen hadde ikke tro på kun en menighet i byen. Han mente han hadde mer enn nok av oppgaver med å være hyrde i egen menighet om han ikke skulle være det for resten av menighetene også. Om enhetslæren sier han: ”..kommer ikke til å gå i oppfyllelse før Jesus kommer igjen” (LSJ 13.04.2013). Da Jacobsen kom i 1994 ble denne læren ”parkert eller satt på pauseknappen” (Ibid.). Haltorp sier dette om enhetslæren: ”Kanskje jeg var for tidlig ute, kanskje det vil skje? Jeg har ikke forandret syn på enhet [...] folk var ikke klare for det” (KH 06.08.2012). Jan Willy Jensen har et litt annet syn på dette: ”Mange av de tingene vi drømte om da er på mange måter oppfylt i dag” (JWJ 04.09.2012). Med dette tenkte nok Jensen på Haltorps arbeid i *Predikantringen*, kontakten med *den katolske kirke* og etableringen av et bønnekapell og kafe i Arendal.⁷¹

Johansen har i liten grad engasjert seg i det ekumeniske arbeidet i byen. *Sørlandskirken* har stort sett vært fraværende fra alle fellesmøter og annet ekumenisk arbeid de siste årene. Bruddet med Nees menighetsforståelse er i hovedsak pragmatisk begrunnet. Johansen hadde ikke tro på denne modellen, ”den var ubalansert” (KJ 12.09. 2012) og mente menigheten hadde forsøkt denne uten å lykkes.

5.2.2 Trosbevegelsen

”Alle kristne har fått helbredelse i Jesu sår. Vi praktiserer derfor bønn for syke. Guds velsignelse berører hele menneskelivet, både åndelig, fysisk, sosialt og materielt” (Vedtekter 28.08.94).

Trosbevegelsen oppsto i USA. Den amerikanske teologiprofessoren James M. Kinnebrew beskrev fenomenet som “*a religious trend that crosses denominational lines. It is a growing movement of loosely linked churches, pastors, and evangelists propagating a message that they feel has been overlooked by the majority of Christians*” (Kinnebrew, 1988, p. 10). Trosbevegelsen er altså ikke et nytt kirkesamfunn, men er snarere menigheter fra ulike kirkesamfunn som mener at deler av Bibelens budskap har blitt fortiet. Professor Kjell Olav Sannes ved Det teologiske Menighetsfakultet definerer bevegelsen som “*..forkynnere og menigheter som i samsvar med Kenneth E. Hagins lære hevder at alle troende har rett på og kan oppnå helse og all annen velsignelse, og som selv oppfatter seg som tilhørende*

⁷¹ Bønnekapellet under Trefoldighetskirken og kafeen Cornerstone ble etablert mens Haltorp var leder av Predikantringen. Haltorp var en viktig pådriver til å få dette til.

trosbevegelsen” (Sannes, 2005, p. 6). Trosbevegelsen blir gjerne knyttet til den amerikanske predikanten E.W. Kenyon. Hans litteratur og undervisning skal være grunnlaget for en annen amerikansk forkynner; Kenneth Hagins bøker og lære. Hagin regnes som grunnleggeren av trosbevegelsen. Hagin mente, i følge Jacobsen, at han ikke forkynte noe annet enn pentekostal teologi (LSJ 13.04. 2013). Hagins lære går ut på at den troende har de samme rettigheter som Kristus hadde på jorda. Ved å leve ”et liv i Ånden” kan en regne med å leve i helse, overflod, rikdom og fremgang. Alt dette gjelder for alle kristne her og nå (Kenneth E. Hagin, 1984a).

Hagins lære begynte å bli utbredt i Norge på midten av 70-tallet. Leif Jacobsen hadde blitt introdusert for Hagin mens han studerte i Göteborg. Jacobsen introduserte Hagin for Åleskjær i 1975. Bøkene *Bible Faith Study Course* og *Bible Prayer Study Course* skal ha blitt tatt imot med stor begeistring og vakte interesse for Hagins øvrige litteratur (Lie, 2008, p. 137). Haltorp og Åleskjær dro sommeren 1981 til Tulsa for å overvære Hagins årlige sommerstevne ”Campmeeting”. To år senere gikk Åleskjær på Hagins bibelskole i ett år. *Livets ord*-grunnleggeren Ulf Ekman studerte hos Hagin i 1982/1983. Alle tre var sterkt inspirert av Hagin i sin forkynnelse.

Menighetene som forbindes med trosbevegelsen er ofte karismatiske og har mange likhetstrekk med pinsebevegelsens lære. Særtrekkene i trosbevegelsen læremessig sett har gjerne omhandlet begrep som tro, bekjennelse, helbredelse, rikdom (prosperity), den troendes autoritet, demonbesettelse, læren om ånd, sjel og legeme, samt at de troende er ”guder”. Disse vil jeg kort beskrive i neste avsnitt. *Sørlandskirkens* lære har vært preget av disse temaene, men menigheten har aldri identifisert seg med trosbevegelsen. Menigheten i Arendal har likevel så mange karakteristika fra denne bevegelsen at den må sies å være en del av den.

Læremessige særtrekk i trosbevegelsen oppsummert:

Tro, og temaer knyttet rundt tro, har hatt et sterkt fokus i menigheten.⁷² Hagin brukte historien fra Mark. 11 i flere av sine bøker for å forklare at hvis en har tro kan en befale fjell eller hva det måtte være om å flytte seg. Han brukte sin egen helbredelse som referanse på at det er mulig. Hagin ble angivelig frisk etter å ha bekjent legedom over sin syke kropp på 50-tallet. Troen aktiviseres gjennom **bekjennelsen**. Trosbevegelsen lærer at ved Jesu seier på korset ble alt gjort mulig for de troende. Det betyr at en har tilgjengelig **helbredelse**, **rikdom** og alt en måtte ha behov for. ”*Kristus*

⁷² Senest som tale av Kai Johansen 27. januar 2013; ”Hvordan få større tro”?

har dekket ethvert behov. Han trenger ikke gjøre mer. Alle velsignelser tilhører oss i Kristus.” (Kenneth E. Hagin, 1984a, p. 4) Det avgjørende var å bekjenne eller si høyt det en hadde behov for eller ønsket seg. Gjennom Jesus død har alle samme rettigheter som Kristus hadde, og kunne derfor gjøre de samme gjerninger som Kristus gjorde. Den troende er satt til å regjere sammen med Kristus. ”Den kristne vil da herske over djevelen og glede seg over sine egne rettmessige rikdommer” (Kenneth E. Hagin, 1984a, p. 6). Mennesket blir gjerne oppdelt i tre; **ånd, sjel og legeme**. I Hagins lære blir ånden fremhevet. Gud er ånd, og han har lagt sin ånd inn i mennesket slik at disse kan ha kontakt. ”Mennesket er imidlertid en ånd. Det har en tredelt natur. Man er en ånd, man har en sjel og man bor i et legeme” (Kenneth E. Hagin, 1984b, p. 8). Teologien vektlegger derfor den åndelige verden og ”kampen i ånde verdenen”. Nøkkelen blir å forstå hvem man er som troende og innta sin posisjon og utøve **autoritet** over djevelen og hans åndehær. ”Du er satt med Kristus i himmelen. Bruk den autoriteten du har” (Kenneth E. Hagin, 1984a, p. 32). Autoriteten utøves gjennom bønn (krigføring) og ”riktig” bekjennelse. Menneskets ånd eller det ”indre mennesket” er i følge Hagin det egentlige mennesket, det sanne ”jeg” (Kenneth E. Hagin, 1984b, p. 6). ”..Guds egen natur kommer inn i vår ånd for å gjenføde oss og gjøre oss til nye skapninger; for å forvandre vår natur..Når vi er blitt født på nytt og Guds natur bor inne i oss, kan vi utvikle vår ånd slik at den når et høyere nivå når det gjelder tilbedelse og tjeneste for Gud” (Kenneth E. Hagin, 1984b, p. 6). Mennesket kan derfor forstås som en inkarnasjon av Gud – akkurat slik Jesus var inkarnert. De troende kan derfor anses som ”guder”. Hagins forståelse av **demonbesettelse** er beskrevet i *Navnet Jesus* kapittel 14 hvor han hevder at en kristen ikke kan være demonbesatt, men at man kan ”ha demoner”. ”Noen kan ha en demon uten å være besatt” (Kenneth E. Hagin, 1995, p. 86). Han forklarer at demoner kan hindre helbredelse og at en kan ha en ”besettelse” av materielle goder (for eksempel penger) – at penger da dominerer en person. Hagin forklarer uroen i menigheten i Korint som djevelens verk og at mange menigheter er dominert og influert av demoner – ofte uten å vite det selv (Ibid. p. 86).

Menighetens første år var sterkt preget av Hagins lære og Haltorps syn på den. Forkynnerne som gjestet menigheten underviste også i stor grad på linje med denne læren. Dette var på et tidspunkt da Hagins bøker ble oversatt til norsk for første gang, og mange i menigheten syntes denne læren representerte noe nytt og spennende. Å finne noe i menighetens lære på den tiden

som bryter klart med Hagin, er vanskelig. Da menigheten opplevde sitt første brudd, var Hagins ”demonlære”, om at kristne kan være påvirket av demoner, med på å skape dette bruddet. Det var beskyldninger om kontroll og manipulasjon i menigheten (KH 06.08.2012). Etter bruddet kom nye impulser inn i menigheten. Ekteparet Torvik som hadde bakgrunn fra *Ungdom i Oppdrag*, hadde ikke fokus på Hagins undervisning, men snarere på familie, relasjoner, Guds farskjerte og samhold (GR 20.02. 2013). Etter at menigheten igjen opplevde vekst, og Haltorp var tilbake som leder, ble det ikke tatt avstand til Hagin, men den klare linjen til hans bøker og lære var ikke lenger like tydelig.

Da Johansen overtok i 2002 ble forkynnelsen endret og det læremessige fikk et annet fokus. Johansen kjente godt til Hagin, men generasjonen Johansen tilhører har ikke vært like influert av denne læren. For dem sto ikke dette lenger for noe nytt, spennende og ”uprøvd”, og menigheten har i liten grad de senere årene knyttet seg opp mot tematikken som er typisk for trosbevegelsen eller forkynnere forbundet med den. Johansen har i stedet hatt fokus på praktisk undervisning relatert til folks hverdag. Pastor og grunnleggeren av *Willow Creek Community Church* Bill Hybels ”Seeker friendly” gudstjenesteform (omtales senere i kapitlet) har vært en viktig inspirasjon. *Sørlandskirken* er i dag også influert av blant annet *Hillsongmenighetene* og grunnleggeren Brian Houston, *United Öresundkyrkan* og pastor Magnus Persson, coach Scott Wilson og kanskje fremfor alt Rick Warren.

En av grunnene til at *Sørlandskirken* ikke har villet identifisere seg med trosbevegelsen skyldes mangelen på kontakten til andre trosmenigheter. Menigheten har hatt en viss forbindelse med *OKS* gjennom pastor Åleskjær som har gjestet menigheten både under Haltorp og Johansen. Både Haltorp og Johansen har vært i *OKS* som talere og gjester. *Sørlandskirken* har derimot aldri hatt en forbindelse til det som er mest karakteristisk for trosbevegelsen: *Livets ord-* eller *Levende ord-menighetene*, selv om Enevald Flåten var taler på et møte i Skytebaneveien i 1999. Mange av medlemmene i menigheten har riktignok gått på bibelskolene til *Livets ord* og *Levende ord* uten at menigheten har anbefalt disse. Begge bruddene i *Sørlandskirken* kan spores til konflikter knyttet opp mot medlemmer som har gått på disse bibelskolene. Trosbevegelsen har altså både inspirert positivt og har indirekte ført til brudd.

Trosbevegelsen eller ”Word of Faith Theology” er omstridt blant mange teologer. Den blir kritisert for å være en blanding av kristendom, Christian Science, New Age og Østens mystikk. Kritikerne hevder det er dype brister i fundamentale teologiske spørsmål som

omhandler treenigheten og menneskesyn. Hagin har blitt analysert og avslørt for å ha plagiert andre forkynnere og forfattere i sine bøker. Geir Harald Johannessen er en av mange som har skrevet en utførlig kritikk av bevegelsen (Johannessen, 1996). Mange hevder å ha fått store psykiske problemer etter befatning med slike miljøer.

5.2.3 The Kansas City Prophets (KCP)

KCP knyttes opp mot amerikanske pastorer som Paul Cain og Rick Joyner som ble omtalt som ”profeter”. Disse to var en del av *Kansas City Fellowship*. Dette var et senter for den ”profetiske tjeneste” og hevdet å ha mange profeter i menigheten. De hadde inspirasjon fra den amerikanske forkynneren William Branham (1909-1965). Kjennetegn på denne læren var ”åpenbaringskunnskap” eller såkalte ”rhema-ord”, som også var en sentral del av Hagins forkynnelse. Dette var Bibelord som ble åpenbart av Gud, gitt i spesielle situasjoner, ofte på det personlige plan. Profetene i Kansas hadde også mange syner og åpenbaringer som var sentralt i deres forkynnelse (Pyches, 1991). Spesielt fikk Rick Joyners bok *Høsten* (Joyner, 2002) mye oppmerksomhet. Boka kom på svensk i 1990, og ble spredt i mange karismatiske miljøer, og ble lest av Haltorp.⁷³ Boka inneholder visjoner forfatteren fikk i 1987 og omhandler det som vil skje i ”de siste tider”. Forfatteren gir tidsperspektiv på hendelser i boka på 5 til 10 år – i ”verste fall” 50 år. Enden er nær, ”*det er ingen tid å miste*” (Joyner, 2002, p. 6). ”*Det som kommer til å skje på jorden er ikke bare en ny vekkelse, eller en ny oppvåkning, men derimot en veritabel revolusjon*” (Ibid. bakside cover). Boka passet inn i pentekostal teologi om at endetiden er nært forestående. Det må en gjennomgripende ”renselse” av de kristne til, før den store ”innhøstningen av sjeler” kan skje. Samtidig har menigheten aldri anbefalt boken offentlig. ”Høsten” er svært omstridt i mange teologiske kretser siden den også gir profetier om at USA, Asia og Europa skal rammes av kraftige naturkatastrofer - Florida skal bli helt ødelagt og løsne fra fastlandet (Ibid. s. 139). Verdensøkonomien blir spådd om å bryte helt sammen og kommunismen skal eksplodere og bre seg i hele Latin-Amerika og Nord-Afrika.

Menigheten ble forstått av *Sørlandskirken* som Guds representant eller ”stedfortreder” på jorda. Menigheten var en del av Guds plan for verden – lokalt og globalt. Guds menighet

⁷³ Boka ble først utgitt på svensk med tittelen ”Skörden”. Den kom i revidert oppgave i 2007.

skulle *”reise seg” og finne tilbake til urmenighetens idealtilstand og reflektere denne* (Lie, 2008, p. 125). Det var derfor viktig å forstå hva Guds plan og vilje var for menigheten nå, og finne ut hans vilje for den til enhver tid. Å forstå Guds plan, bygger på en tro om at Gud leder sitt ”folk” som i dag er menigheten, akkurat slik Gud ledet israelfolket. Gud leder ”sitt folk” kontinuerlig, på daglig basis. Å forstå Guds plan og ledelse, og leve etter denne, ble omtalt som *”å leve profetisk”*. Dette er gjenkjennelig i pentekostal teologi, men jeg vil påstå Haltorp betonet dette spesielt og hadde et sterkere fokus på dette.

Sentralt i denne ”profetiske forståelsen” var tolkningen av Apg. 2, 16-17: *”Men her skjer det som profeten Joel talte om: I de siste dager skal det skje, sier Gud: Jeg vil utøse min Ånd over alle mennesker. Sønner og døtre hos dere skal tale profetiske ord, de unge menn skal ha syner, og de gamle blant dere ha drømmer”*. I både trosbevegelsen og pinsebevegelsen er det en utbredt tro på at tiden vi lever i nå er ”de siste dager”. Profeten Joels ord gjelder derfor for menigheten i dag. Gud taler derfor i dag gjennom menigheten ved profetier, syner og drømmer. Dette ble ofte omtalt som ”den profetiske dimensjon” i *Sørlandskirken* (Ef. 4,11: *”Og Gud ga... noen til profeter”*). Det var en oppfatning at menighetene i kirkehistorien hadde forsømt ”tjenestegavene” skissert i Efeserne. Det ble derfor fokus på hvem som hadde disse gavene og hvem som var profeter. Aril Edvardsen kunne bli omtalt som en med ”profetiske budskap”, likeså de svenske forkynnerne Kjell Sjöberg og Linda Graaf Bergling. Disse ble også invitert til menigheten som gjestetalere og til konferanser.

Menigheten hadde, spesielt under Haltorp, en tro på at Gud kunne ”gi” eller ”åpenbare” bibelvers som var spesielle for menigheten (”rhema-ord”). Haltorp hevdet at han fikk slike ord, og andre i menigheten eller forkynnere som gjestet menigheten kunne hevde det samme. Dette var ofte bibelvers som skulle være til oppmuntring eller trøst. Et ord som ofte ble sitert var Jak. 5,18: *” Så bad han på ny, og da gav himmelen regn, og jorden bar igjen sin grøde”*. Dette verset ble sett på som et tegn fra Gud etter nedgangstider og brudd. Johansen er av samme oppfatning når det gjelder profetord, men vektlegger det i noe mindre grad. I praksis betyr det at slike ”ord” sjelden nevnes på offentlige møter nå.

Verd å ta med i dette momentet er historien om hvordan menigheten kjøpte Skytebaneveien 3, det som har vært menighetens tilholdssted i snart 30 år. Troen på at menigheten har en spesiell oppgave på Sørlandet har vært viktig når det har vært motgang, og historien som følger regnes som en bekreftelse på at Gud holder sin overnaturlige hånd over kirken (se kap. 3):

Bygget var opprinnelig en møbelfabrikk. Arendals Møbelfabrikk var en av landets største møbelfabrikker (1898 – 1963). Etter at industriproduksjonen var avviklet, sto bygget for det meste tomt, men ble brukt til noen formål, blant annet som møbelbutikk (Johns Møbler) og lager (Myhres kjøkken). I 1985 var bygget eiet av en mandalitt. Kjell Haltorp følte at det var dette bygget menigheten skulle ha. Etter kort tid ble de nærmeste vennene overbevist om å forsøke å kjøpe Skytebaneveien 3. Audun Eik reiste til Mandal for å forhøre seg om bygget. Det viste seg å være lovet bort til Brødrene Reme. Brødrene Reme hadde fattet interesse og fått opsjon i bygget gjennom et kontantbeløp. Huset var derfor ikke til salgs. Audun Eik hadde fått et ”rhema-ord” som han mente omhandlet bygget: ”Løs det og før det til meg”. Han forteller videre: ”Jeg ble ikke kvitt disse ordene i hjertet”. Uviljen mot å selge skulle endre seg. Det viste seg at det ble en strøken, tyskimportert Mercedes som åpnet opp for et kjøp. Eieren av Skytebaneveien 3 fattet interesse for bilen, og sa at han bestandig hadde ønsket seg en slik, og Eik tilbød bilen som forskudd på bygget. Mannen sa at bygget allerede var lovet bort, og Eik måtte ta turen hjem uten noen avtale. Noen uker senere ringer mannen for å spørre om å låne bilen. Han ønsket å prøve bilen til Oslo. Eieren av bygget hadde i mellomtiden drømt ved flere anledninger at Skytebaneveien 3 var full av glade mennesker. Han kunne ikke få drømmene ut av hodet, og det var som om han ikke greide annet enn å selge bygget til Eik. Eik mistet sin Mercedes, men opsjonen til Reme ble opphevet slik at salget kunne gjennomføres (AE og IE 17.08. 2012).

5.2.4 Toronto-bevegelsen

Toronto-bevegelsen har mange navn: Toronto-vekkelsen, Toronto-fornyelsen eller latterbevegelsen⁷⁴. Den regnes å ha startet i 1994 i *Vineyard*-menigheten Toronto Airport Vineyard (Poloma, 2003, p. 15). Det som kjennetegner bevegelsen er ulike manifestasjoner som angivelig skal være synonymt med ”*a concentrated outpouring of the Spirit night after night...they include falling or resting in the Spirit, laughter, shaking, and crying*”.⁷⁵ Menigheten i Toronto fikk en voldsom medieoppmerksomhet og mange menigheter ble influert av dette. På 90-tallet skal menigheten ha hatt over to millioner besøkende.⁷⁶ Et viktig begrep for å forstå bevegelsen er ”soaking”. ”*Soaking is simply spending time in God’s*

⁷⁴ På engelsk har den enda flere navn, men er mest kjent som ”The Toronto Blessing”.

⁷⁵ <http://www.encyclopedia.com/doc/1O101-TorontoBlessing.html> (lest 4. april 2013).

⁷⁶ Menighetens egen nettside www.catchtefire.com (lest 4. april 2013).

presence, rather than striving. It's about resting in His Presence, experiencing Him and choosing to be intimate with Him [...] When we soak we focus on Him. Soaking puts us in a position where we are often more able to hear His voice and receive His love. It is also an opportunity for us to pour out our hearts to Him. It's about living in and enjoying an on-going relationship with our creator"⁷⁷. "Soaking" handler altså om en altopplukende opplevelse av Gud. "Soaking" er et begrep som er forholdsvis ubeskrevet. Det finnes paralleller til Østens mystikk og til meditasjon og det som kalles "soaking prayer". Menigheten i Toronto arrangerer før hver konferanse de avholder i egen menighet, eller rundt i verden, kurs i "soaking". Det er også laget omfattende kursmateriell og videoer om temaet.

På midten av 90-tallet reiste en liten gruppe av medlemmene fra *Sørlandskirken* til Toronto for å besøke menigheten hvor "store ting skjedde". Delegasjonen kom inspirerte tilbake og menigheten ble influert av denne bevegelsen i en periode. Haltorp var med på turen og traff den kanadiske pastoren Barry Boucher i Toronto. Ikke mye senere var han på besøk i menigheten i Arendal og underviste om "soaking". Pastoren illustrerte budskapet sitt med en tørr svamp. Hvis den tørre svampen blir plassert i en bøtte med vann blir den forandret, full av veske slik at det renner over. De kristne var de tørre svampene og med å ta i mot budskapet om "soaking" ville en bli full av DHÅ slik at det ville forandre en selv og gi utslag til omgivelsene. Menigheten ble berørt, og mange av de samme ytringene en hørte om i Toronto hendte nå i Arendal. Menighetens åpenhet til denne undervisningen og til "Torontovekkelsen" passer til en viss grad inn i tradisjonen fra pinsebevegelsen hvor en venter på at det skulle komme en vekkelse. Kanskje hendelsene i Toronto var "det neste store"? Da skulle ikke menigheten i Arendal stå utenfor. Mange mente at det som skjedde i Toronto var "Soaking" og disse spesielle ytringene pågikk i kun noen måneder i *Sørlandskirken*, og i følge Haltorp ble dette "for spesielt" for de fleste. Høylytt latter, rykninger og folk som lå strødd på gulvet var kjennetegn for dem som "fikk dette". For mange var dette skremmende. *Toronto Airport Vineyard* ble ekskludert fra *Vineyard*-familien, og lederne i *Sørlandskirken* likte ikke det som var i ferd med å skje. Boucher eller "soaking" har ikke vært på dagsorden siden 1996. Det ble ikke tatt noe formelt oppgjør med Torontovekkelsen, like lite som det ble uttalt at menigheten var influert av dette. Påvirkningen herfra forsvant like fort som den hadde kommet, og ble avsluttet i det stille.

⁷⁷ <http://www.catchthefire.com/About/Soaking> (lest 4. april 2013).

5.2.5 Church Growth Movement (CGM)/Church Growth

Da Kai Johansen overtok som pastor i 2002, innbar det en klar endring i profil. Menigheten skulle bli en "seeker-sensitive" eller "seeker-friendly" kirke og fokuserte på såkalt "life teaching". Det vil si praktisk undervisning om hvordan en kan leve kristenlivet i hverdagen. Møtetiden ble endret til ettermiddagstid, musikkstilen endret og det ble dannet "service team" for å gi gudstjenestebesøkende en hyggelig velkomst, en kopp kaffe og noe å "bite i". Talene fikk attraktive titler som berørte folks hverdagsliv, det ble laget responskort (jmf. kap. 3) hvor en skriftlig kunne gi tilbakemelding – også anonymt. Gudstjenestene skulle vare i maksimalt 90 minutter og skulle avholdes med minuttregnskap. Alt måtte være planlagt og alle involverte i gudstjenesten var der for å gjøre sitt ytterste for at gudstjenesten skulle bli så godt gjennomført som mulig. Ingen ting skulle overlates til tilfeldighetene. Talene ble for første gang i menighetens historie nedskrevet ord for ord. Den friere formen menigheten hadde adoptert fra pinsebevegelsen var borte. Ingen tungetale eller ytringer fra møtebesøkende, ingen spontane sanger eller bønner. Jeg mener denne omleggingen også fikk følger teologisk. Det skal jeg komme tilbake til i oppsummeringen.

*Church Growth Movement*⁷⁸ oppsto i USA. India-misjonær og professor Donald McGavran skrev boka *The Bridges of God* i 1955. Boka skulle vise seg å få stor betydning og regnes som starten på det som ble *Church Growth Movement*. McGavran startet også en skole for å undervise pastorer i kirkevekst (McIntosh et al., 2004, pp. 10-16). Forfatter, og den andre gründeren bak skolen, C. Peter Wagner sier: "*Church growth is not some magic formula which can produce growth in any church at any time. It is just a collection of common-sense ideas that seem to track well with biblical principles which are focused on attempting to fulfill the Great Commission more effectively than ever before*" (P. C. Wagner, 1984, p. 43) Forfatter og grunnlegger av *Crystal Cathedral*-menigheten, Robert Schuller regnes også som viktig for bevegelsen. Omtrent samtidig med McGavran etablerte han også en skole, *Institute for Successful Church Leadership*. Alumni inkluderer Bill Hybels og Rick Warren. Schuller flettet inn markedsøkonomiske prinsipper inn i forståelsen av menighetsbygging: Produktet er kristendom, men det skal pakkes inn og selges. Produktet må være så attraktivt og salgbart som mulig. Det er når budskapet blir "solgt", og nye medlemmer kommer til, at suksess

oppnås. Vekst og antall medlemmer er det avgjørende målet for om du har lyktes (Sargeant, 2000, p. 111).

CGM har en tydelig pragmatisk undertone. Pragmatikken handler om at hvis noe virker kan det forsvares. Hvis en teori fører til handlinger som er effektive og gir suksess, er det dette menigheten trenger. Den stiller spørsmål til det meste av dogmer og etikk og er målfokusert. Målet er å skrelle av alt som står i veien for at budskapet skal nå fram. Alle kan omvendes, bare en presenterer produktet riktig. En skal sette seg mål, og hvis ikke menighetens eller pastorens måloppnåelse blir innfridd er det på grunn av feil som må bli korrigert (C. P. Wagner & Wimber, 1976, p. 12). Store menigheter som regnes som en del av CGM, er *Willow Creek Community* og *Saddleback Valley Community Church* (McGavran, 1980). Mange kirker har trekk og elementer fra CGM – der i blant *Hillsong*-bevegelsen. Bill Hybels har lagt mye av dette som basis for sin suksess som pastor og forfatter. Han er opptatt av at mennesker som kommer til kirken må oppleve omgivelser som er attraktive og vennlige. Han hevder også at det å komme til tro ofte er en prosess som kan ta tid: *“We've designed our weekend services to sensitively address the issues people face when they're investigating the Christian faith. We also let them know they won't be asked to sign, say, or give anything while they're in their search phase. This allows them the opportunity they need to adequately honor Jesus' command to "count the cost" of following Him before they actually sign on the dotted line”* (Mittelberg & Hybels, 2000, p. 204).

Rick Warren forfekter mange av de samme tankene i *Målrettet menighet* (Warren, 1999) når han snakker om gudstjenester for kirkefremmede og hevder at en ikke trenger å forandre på teologien, men på omgivelsene. Det kan være hvordan folk blir ønsket velkommen, musikkstil, valg av bibeloversettelser og prekentitler (Warren, 1999, pp. 223-232).

Sørlandskirken må sies å være en del av CGM. Spesielt har Rick Warren hatt stor innflytelse på menigheten. Hvis en kikker nærmere på *Målrettet menighet*, kan en fort få inntrykk av at *Sørlandskirken* nå er tuftet på prinsipper derfra. Menigheten har også hatt kurs hvor hele menigheten har hatt i oppgave å lese *Målrettet liv* (Warren & Nilsen, 2011). Kurset ble avholdt i smågruppene med eget kompendium knyttet til boka. Johansen har også selv vært i menigheten til Warren.

KONKLUSJON

Sørlandskirkens lære har endret seg betydelig i løpet av den 30-årige historien. Det påstår jeg selv om den pentekostale teologien har vært det teologiske fundamentet hele veien. Men den teologiske betoningen, og temaene det blir undervist om, har endret seg. Bibelsynet står urokkelig fast. Det som har forandret seg mest, er formen eller måten budskapet presenteres på. I følge CGM er det ikke teologien en trenger å forandre på, men hvordan en presenterer den. Dette mener jeg bare er delvis riktig. *Sørlandskirkens* forankring er uforandret, men fokuset på hva som blir forkynt har forandret seg mye. Den uskrevne teologiske basisen ligger der, og de fleste i styret eller pastorgruppa har et pentekostalt teologisk grunnsyn, men denne teologien er nok blitt fremmed for de fleste kirkegjengerne. Det forkynnes sjelden eller aldri om åndens dåp, onde ånder, helvete, endetiden, tjenestegavene eller enhet på gudstjenestene. Det gjør at menighetens retning de siste ti årene med *CGM*-innflytelse ikke bare kan ses på som et organisatorisk grep, men at det også gir følger teologisk, og endrer i praksis deler av teologien. Kritikerne vil hevde at møtedeltakerne kun får høre ”solsiden” av evangeliet; om at vi er verdifulle, utvalgte og tilgitt. Guds dom og hellighet blir ikke betonet – det ”selger” kanskje ikke så bra?

Målet for Sørlandskirken nå er å gi menigheten taler som en kan knyttes opp mot hverdagen. Min mening er at menigheten forkynner en lære, som spesielt i gudstjenestene, kan mangle teologiske overveielser. Mange vanskelige og tyngre teologiske spørsmål passer ikke inn i en ”seeker friendly” gudstjeneste. Jeg tror at menigheten, med denne stilen, mister noe av ”dybden” og ”bredden” i teologien. Samtidig er det vanskelig å påstå at menigheten representerer en ”lightversjon” av kristendommen. Johansen er ikke redd for å ta opp temaer som kan være ubehagelige – slik han gjorde det ved ”restart”.

Verd å merke seg er kontinuitet og endringer i lovsangen. Tekstene som blir fremført i møter og samlinger formidler også teologi. På 80-tallet handlet tekstene ofte om å ”innta landet” at man var med i ”Guds arme”, og at man var en ”overvinner” - som oftest sunget på svensk. På 90-tallet ble fokuset endret, og menigheten fikk i en periode sangbok lik mange pinsemenigheter, og menigheten fikk sangkor. Det var ofte enkle, tradisjonelle lovsangskor, som hadde fokus på å tilbe Gud, med tekster med tilbedelse. I senere tid ble musikkstilen i menigheten definert til å være gitarbasert ”lovsangsrock” med forbilder og sanger fra blant annet *Hillsong*-bevegelsen. Tekstene gikk på å ære Gud – og var rettet til Gud, og har blant annet omhandlet at en kan ”komme som man er med frimodighet”, med tekster i stor grad på engelsk. Tekster med metaforer fra GT eller som omhandler Jesu blod m.m. er så godt som borte. Tekstene skal være enkle å identifisere seg med, og skal egne seg for kirkefremmede.

Et tema som har stått ved lag i kirkens tre desennier er et sterkt og enkelt uttrykk med innhold av kjærlighet i lovsangstekstene. ”Gud elsker oss” og ”vi elsker Gud” – det har det blitt sunget utallige ganger i menigheten.

Lovsangstekstene og det teologiske fokuset i menigheten kan synes å ha en parallell utvikling og endring.

6. Religiøs praksis med hovedvekt på helbredelse og lovsang

Det er mange likhetstrekk med denne menigheten og pinsebevegelsen når det gjelder religiøs praksis: dåpen i vann, dåpen i DHÅ med tungetale som bekreftelse, vektlegging av sang og musikk, bønn og evangelisering er alle sentrale i denne sammenhengen (se kapittel 5). Med religiøs praksis forstår jeg hvordan mennesker utfører sin tro i menigheten, hjem og hvor de ellers er. I denne oppgaven legger jeg hovedvekt på trosutøvelse i menigheten.

I dette kapitlet vil jeg undersøke og beskrive bønn, nattverd, nådegavebruk, evangelisering og lovsang med vekt på endring generelt, og på å forklare dem. Jeg vil legge mest vekt på lovsang. Det vies stor plass i slutten av kapitlet. Menigheten har hatt en rekke profilerte sangere og musikere, og lovsang har vært veldig viktig helt siden menigheten startet.

6.1 Bønn

Bønn blir gjerne omtalt som ”fellesskap med Gud” – og betegnes som livsnerven i all religion (Austad, 1989, p. 13). I en pentekostal teologi blir ikke bønn i utgangspunktet definert annerledes enn i andre kristne trossamfunn. Pinsebevegelsen har tradisjonelt ikke hatt et eget syn på bønn, men har tilført begrepet noe nytt. I pentekostal teologi blir nemlig ”bønn i ånden” gitt et nytt innhold. Ofte forstås det som tungetale. Tungetale blir vanligvis definert som a) bønneglossolalia; bønnespråk som bare Gud kan forstå, b) profetisk glossolalia; der tungetalen blir tolket og c) xenolalia; hvor det tales et reelt språk uten at den tungetalende vet det (Bergstøl, 2006, p. 11). Pinsemisjonær og forfatter Alf Somdal beskriver tungetalen som noe alle burde bruke til selvoppbyggelse. Han forklarer at ”*Når vi ber i tunger, leder Ånden*

oss i vår bønn. Da kan vi be på en måte som ikke vår forstand kan make” (Somdal, 1990, p. 261).

Bønn er et sentralt tema i NT. Det oppfordres til å be om alt (Fil. 4,16), og om alltid å be (Ef.6,18). Luther mente at bønn var mer enn ”begjæring”, men også takk og lovprisning.⁷⁹ Den engelske baptistforkynneren og forfatteren Charles Spurgeon skrev: ”Sann bønn er at sjelen ved Guds Ånd nærmer seg Guds trone... Sann bønn er verken en mental øvelse eller en muntlig eksersis...vår ånd...kommuniserer med ham” (Spurgeon & Wubbels, 1997, p. 12). Spurgeon omtaler det jeg oppfatter som kjernen i Sørlandskirkens syn på bønn: samfunnet, felleskapet og kommunikasjonen med Gud. Dette forteller Haltorp om i sitt publiserte hefte; *Veien til Gud i bønn*: ”Det som betyr mest for meg i mitt Gudsliv er at jeg får trekke meg tilbake og være sammen med Jesus..bare det å få være i Hans nærhet og kjenne det at Han bryr seg” (Haltorp, 1998, p. 15). Haltorp forkynte om bønn slik teolog Oddvar Søvik oppsummerer det i sin bok om emnet: ”Bønn er fortrolig felleskap med vår himmelske far” (Søvik, 1995). Haltorp hadde en oppfatning av bønn som den mest sentrale religiøse praksisen for en kristen. Dette hadde han med seg fra sin pinsebakgrunn, og mange av talene hans omhandlet bønn. Bønnemøter ble tidlig etablert i Sørlandskirkens historie. De første årene var det bønnemøter flere dager i uken. Bønneiveren var stor, og menigheten sluttet opp om disse samlingene. Det ble arrangert bønneetter og bønneuker med bønn hele døgnet. Dette var sentralt helt til det første bruddet i 1989. Da ble nesten alle møter og samlinger lagt ned utenom søndagsmøtene. Kun ett bønnemøte var igjen – morgenbønn en dag i uken. Utover på 90-tallet ble bønn igjen mer sentralt, men aldri i den målestokken det hadde vært. Det var likevel bønnemøter om morgningen og av og til på fredagskveldene.

Haltorp brukte mange av sine taler til å undervise om bønn. Bibelord hvor Jesus ber ble hyppig brukt til å forklare viktigheten av denne praksisen.⁸⁰ Haltorps filosofi var enkel; hvis Jesus måtte bruke mye tid i bønn for å lykkes, er det minst like viktig med bønn for menigheten i dag. Haltorp var også inspirert av mange ”store” forkynnere, og hadde lest biografier om disse. Han la merke til hva disse ”store” menn og kvinner underviste om bønn. De ba ofte i mange timer hver dag, og før store kampanjer kunne de faste og be flere dager i strekk.⁸¹ Dette ble forbildet til Haltorp. Bønn var hemmeligheten for å lykkes og for at

⁷⁹ <http://www.fagsider.org/ab/luthersalmer.htm> (sjekket 7. april 2013).

⁸⁰ Jesus sto tidlig opp for å be (Mark. 1,35) eller var i bønn hele natten (Luk. 6,12).

⁸¹ En av disse ”store” predikanter var den britiske predikanten Smith Wiggelsworth. En av medarbeiderene hans forteller at bønnen var Wiggelsworths liv, og at han regelmessig tilbragte lange perioder i bønn, og at

menigheten skulle vokse. Han fikk bekreftet dette da han besøkte menigheten til David Yonggi Cho i Sør-Korea i 1981. Han så hvor flittige og ivrige de var med å be der. Der var det bønn hver morgen kl 0500 – og tusenvis kom på bønnemøtene. Det var bønnetetter, hele natten i gjennom, og de hadde eget ”bønnefjell” lenger nord i landet med plass til ca 10 000, hvor det var bønn hele døgnet. Dette ble en stor inspirasjon for Haltorp. Når det i tillegg var slik at dette var blitt verdens største menighet, var det ikke noen tvil: bønn var hemmeligheten for å lykkes.

Hva skjedde på disse bønnemøtene? Et bønnemøte kunne ofte forløpe med et program hvor en i starten av samlingen ble hilst velkommen av møteleder – ofte Haltorp, som leste et Bibelord med en kort forklaring: veldig ofte et vers som omhandlet teamet bønn eller tro. Deretter ble det oppfordret om å reise seg, be ”frimodig ut i tunger”, alle tilstedeværende samtidig, slik de gjorde det i Sør-Korea. Etter ca en halv time med dette ble det bedt for konkrete ”bønnebegjær”. Det var bønneønsker de enkelte møtedeltagerne eller møtelederen kom med. Flere kunne be om det samme temaet, og det kunne også være at noen følte de hadde et Bibelord som passet inn i situasjonen.

Da Johansen overtok menigheten, ble bønn som en menighetseksersis nedtonet. Det var riktignok ”bønnegrupper” bestående av personer som følte at de hadde en spesiell oppgave eller et ”kall” til å be. De møttes på uformelle samlinger ukentlig – helt fram til Johansen la gruppen ned ved ”restarten” i 2010. Det ble også satt av tid på onsdagsmøtene til å be for konkrete bønneønsker og gitt rom for forbønn. Johansen hadde tro på at bønn fungerte, men ønsket færre aktiviteter og mer tid for menigheten til å ta seg av familien, nabolag og venner. Medlemmene i menigheten skulle ikke bruke all tid og energi på møter, men på å ”bygge relasjoner”. Dette var vanskelig å skjønne for mange i menigheten. Spesielt for dem som hadde vært med en stund i kirka og hørt all undervisningen om bønn. At det ikke var åpenhet for tungetale eller profetier forsterket noe av skepsisen enkelte fikk til Johansens ”nye stil”. ”*Kai ønsket å gjøre menigheten relevant, vasket vekk det som er av karismatikk [...] gått alt for langt*” (JWJ 04.09. 2012). Jensen var en av dem som synes at møteformen var for stram og ikke ga rom for ”Ånden”. Det skjematisk og den programmessige strukturen frustrerte han.

bønnen var hemmeligheten til hans kraft (Hibbert, 2005, p. 27). Et velkjente svar Wiggelsworth ga angående bønn var: ”Jeg tilbringer sjelden mer enn en halv time i bønn, men jeg lar det aldri gå mer enn en halv time mellom hver gang jeg ber” (Hibbert, 2005, p. 27).

6.2 Nattverd

Menighetens syn på nattverd eller brødsbrytelse er tilsvarende det pinsebevegelsen har.⁸² Nattverd har i denne tradisjonen mange likhetstrekk til den metodistiske lære. Augustin hevdet at Jesus *”..ikke lenger er personlig til stede på jorden, men virker her bare gjennom Den Hellige Ånd”* (Somdal, 1990, p. 219). Nattverden er først og fremst en symbolsk handling til minne om Jesu forsoning. Pentekostal teologi omtaler nattverden som et møtested mellom Gud og mennesker, et minnemåltid, et fellesskapsmåltid, et takkemåltid, et seiersmåltid, et styrkemåltid, et reisemåltid og et profetisk måltid hvor brødet symboliserer Jesu legeme (1. Kor. 11,24) og vinen Jesu blod (Matt. 26, 28) (Somdal, 1990, pp. 219-222). Det er et pedagogisk virkemiddel for å forstå Jesu forsoningsverk, uten krav til type brød eller vin eller hvem som leder eller deler ut nattverden – altså er det soteriologiske motivet i sentrum. Nattverden i Sørlandskirken fokuserte ofte på det som et fellesskapsmåltid. Det ekumeniske ble vektlagt. Gjennom denne handlingen forkynner man enhet; ”ett i Kristus” og at alle kristne hører sammen (1. Kor. 10,17).

Nattverden ble mye benyttet de første årene – på søndagsmøtene månedlig, bønnemøtene og på ledersamlinger. Det ble også praktisert og oppfordret til at en skulle ta store brødbiter for å dele ut til andre på møtet eller samlingen for å symbolisere at en står sammen i enhet - som ”en mann”. Forbønn for hverandre ble praktisert mens man gikk rundt og ga en bit av brødet til hvem man ønsket for så å be for hverandre.

Siden Johansen overtok som pastor, har menigheten nesten ikke hatt søndagsmøter med nattverd, og det var flere år hvor dette knapt ble praktisert. Dette må ses i lys av Johansens ”Seeker friendly” filosofi (kap. 5), at nattverden kan ses på som noe som ikke ”kommuniserer” med folk som ikke er kjent med den kristne troen, og derfor praktiseres i mer interne møter. På onsdagsmøtene har det ikke heller vært en systematisk nattverdspraksis, men har blitt praktisert noe oftere. Det er i ”smågruppene”, i hjemmene, det oppfordres til å praktisere nattverden, og praksisen er overlatt til den enkelte gruppeleder om det gjennomføres eller ei.

⁸² <http://www.pinsebevegelsen.no/sider/tekst.asp?side=34> (lest 4. april 2013)

6.3 Nådegaver

Ordet nådegave kommer fra det greske ordet *charisma* som betyr «gave mottatt av nåde». Læren om nådegaver kalles *karismatikk* og hører ofte inn under læren om Den Hellige Ånd og kirken. Når nådegavene skal beskrives, er det vanlig å ta utgangspunkt i 1. Kor. 12 til 14, Ef. 4 og Rom. 12. I disse paulinske skriftene listes det opp mange nådegaver: visdom, kunnskap, trosgave, helbredelse, mektige gjerninger, **profeti**, bedømme åpenbaringer, **tungetale**, tydning av tungetale, **apostel**, lærer, hjelpetjenester, styringsoppgaver, salme, diakontjenesten, rettlede, gi, **forstander**, barmhjertighet, kjenne hemmeligheter, evangelist og hyrde. Pinsepastor og tidligere leder for Pinsebevegelsens Lederråd, Roger Skaug beskriver dette i sin bok om nådegaver (Skaug, 1994). I pinsetradisjonen er det mest vanlig å fokusere på dem Skaug omtaler som ”karismatiske nådegaver” i 1. Kor. 12. 8-11. Det er visdomstale, kunnskapstale, trosgave, helbredelsesgave, mektige gjerninger, profetisk tale, bedømme åndsåpenbaringer, tungetale og tydning av tungetale. Det er disse Skaug konsentrerer seg om i sin bok. Tradisjonen innen pinsebevegelsen og karismatiske menigheter, er å betone nådegavene spesielt, og det gjaldt også for *Sørlandskirken*.

Haltorp underviste ofte om nådegavene på både søndagsmøtene og andre samlinger, inviterte forkynnere som hadde slike gaver, og oppmuntret menigheten til å praktisere disse. Johansen har også hatt fokus på dette, men ikke i stor grad på søndagsmøtene, men ledersamlinger og onsdagsmøtene. Ikke alle nådegavene som er omtalt her har fått like mye fokus i undervisningen eller i den religiøse praksisen, og jeg kan ikke omtale alle nådegavene som er blitt praktisert i menigheten. Jeg har valgt ut helbredelse fordi menigheten har hatt et spesielt fokus på dette, og fordi det har vært både kontinuitet og endringer.

Den tyske teologen, forfatteren og lederen for et svært omfattende forskningsprosjekt om menighetsvekst, Christian Schwartz, hevder at noe av det viktigste kjennetegnet på en voksende menighet er ”nådegavebasert tjeneste”. Han forklarer at alle mennesker har nådegaver, og at menighetslederens oppgave er å bevisstgjøre menigheten i hvilke gaver den enkelte har. Slik kan ”.. *vanlige mennesker oppnå uvanlige resultater*” (Schwarz & Rolfsen, 1999, pp. 8-9).

Helbredelse ved bønn

Bønn for syke og helbredelse er sentrale temaer i NT. Både i Jesu liv, misjonsbefalingen og i apostlenes virke er dette et gjennomgangstema og hører vanligvis under ”nåde-gaver”.

Kirkefedre som Justin Martyr, Teofilus av Antiokia og Irenius omtaler alle helbredelser ved bønn som en del av den kristnes liv og lære (P. Olsen, 1948, pp. 12-14).

Helbredelse ved bønn har vært sentralt i pinsebevegelsens religiøse praksis og lære og blitt videreført i de fleste karismatiske retninger. Forståelsen om at helbredelse er en del av Jesu frelsesverk ligger til grunn for denne forståelsen. Det betyr at Bibelen lover helbredelse til alle her og nå.⁸³ Somdal skriver: ”Vi er kalt til både å være den ”gode samaritan” og samtidig helbrede de syke i Jesus navn” (Somdal, 1990, p. 275). Han beskriver det som en plikt å be for syke, og at helbredelse i dag gjelder for hele mennesket.

Menigheten har helt siden starten praktisert bønn for syke på bakgrunn av forståelsen av misjonsbefalingen i Mark. 16, 17-18 og befalingen om salving av syke, Jak. 5, 14-15. Haltorp har selv møtt og sett ”helbredelsespredikanter” på nært hold. Dette er personer fra karismatiske miljøer som er kjent for å fokusere på helbredelse ved bønn. Kathryn Kuhlmann, T.L. Osborn, Kenneth Hagin, Oral Roberts, Morris Cerullo, Reinhardt Bonnke og Ian Andrews er eksempler på predikanter som hevder å ha utført helbredelser, mirakler og ”tegn og under”. Alle disse har Haltorp møtt og sett i aksjon, og de har inspirert han.

Haltorp begynte å praktisere forbønn for syke i sin tid i *Filadelfia*, Oslo. Han hadde spesielt tro på at vonde rygger kunne helbredes. Idéen var at ryggmerter kom av en skjevhet i skjellettet. Haltorp ba derfor ofte den som hadde vondt i ryggen, og som ønsket forbønn, om å sette seg ned på en stol med ryggen helt inntil stolryggen. Han tok tak i bena på personen og målte lengden på bena. Ofte var det en forskjell på flere centimeter mellom høyre og venstre ben. Haltorp ba om at skjevheten skulle komme på plass, og mange opplevde at skjevheten forsvant.⁸⁴ Haltorps forbønn ble ikke bare godt mottatt i *Filadelfia*. Eldsterådet mente at han ikke burde be for syke – i hvert fall ikke på formiddagsgudstjenesten. Dette frustrerte Haltorp

⁸³ <http://www.pneumafoundation.org/resources/downloads/refleks1-2-2002.pdf> (lest 5. april 2013).

⁸⁴ Jeg har selv sett ben ”vokse ut” mer enn 10 ganger når Haltorp har praktisert bønn for dette.

og føyde seg inn i menighetens skepsis for nye strømninger eller bevegelser på slutten av 70-tallet.⁸⁵

Haltorp sluttet ikke å be for syke, og i mange av hans møter inviterte han til forbønn. Menigheten i Arendal hadde flere møter og kampanjer med helbredelse og bønn for syke som tema. Predikanter som man mente hadde nådegaver til å helbrede ble invitert. Både Åge Åleskjær og Ian Andrews hevdes å ha slike gaver, og har gjestet menigheten ved flere anledninger. Predikant, skribent og gründeren bak organisasjonen *Misjonen Jesus leger*, Svein Magne Pedersen har talt i menigheten ved flere anledninger. Hans forkynnelse dreier seg ofte om helbredelse. Ved begynnelsen av 2000-tallet var han også medlem av menigheten og hadde flere møter i menigheten. Tom Roger Edvartsen er evangelist og ”helbredelsespredikant” og står bak organisasjonen *Helbredet*. Han var medlem av menigheten fra 1996 og til 2008 og talte på menighetens møter ved flere anledninger. Han hevder å ha sett mellom 2-3000 personer bli helbredet som et resultat av hans forbønn.⁸⁶

Når bønn for syke ble praktisert i menigheten skjedde det i slutten av gudstjenesten. Møtet ville forløpe slik det vanligvis gjorde på søndagene, men etter talen ville det bli gitt mulighet for å komme fram til plattformen å bli bedt for. Predikanten ba ofte de tilstedeværende om å reise seg, og så kunne lovsangsteamet komme fram å spille rolige lovsanger mens dem som ønsket forbønn kom fram foran plattformen – gjerne i en uformell kø slik at hver enkelt fikk forbønn etter tur og orden. Bønnen ble praktisert med håndspåleggelse. Håndspåleggelse har blitt praktisert ved forbønn helt siden starten av, men Den norske kirke kan også praktisere dette. Håndspåleggelse nevnes mange steder i Bibelen, og i misjonsbefalingen blir man ”befalt” om å gjøre dette (Mark. 16, 18). Når Svein Magne Pedersen hadde forbønn ble lovsangsbandet ikke benyttet. Det skyldtes at han ikke ønsket at bandet skulle spille i mange timer i strekk. Pedersen tok seg bedre tid enn andre ”helbredelsespredikanter” og det var ikke uvanlig at han brukte flere timer med forbønn. Da ble menigheten informert om at møtet var slutt, men at de som ville ha forbønn ble igjen. Ved Pedersen sine møter i menigheten ble det også delt ut kølapper for å organisere forbønnskøen. Slike møter har ikke forekommet siden Johansen overtok som pastor. Det bes fremdeles for syke, men sjelden eller aldri på søndagsmøtene. Onsdagsmøtene kan inneholde bønn for syke, men det er mer et unntak. På

⁸⁵ Det var på denne tiden Aril Edvardsen ble diskutert og hvor menigheten tok avstand til Edvardsen og Sarons dal.

⁸⁶ Opplysninger som står oppført på <http://www.helbredet.no> (lest 4. april 2013).

ledersamlinger og smågrupper blir det oppfordret til å praktisere nådegavene, og da er helbredelse inkludert i dette. Johansen kan selv be for syke i disse samlingene.

6.4 Evangelisering

Ordene i Matt. 28,19: ”Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler..” har vært sentrale i den kristne kirken i snart 2000 år. Fra apostlene og kirkefedrene, korstogene, fransiskanerne og protestantene til de moderne misjonsorganisasjonene.⁸⁷ Pinsebevegelsen er ikke noe unntak: ”Frelsens gave er ikke noe vi skal holde for oss selv...En menighet som ikke bryr seg om synderes frelse, er en død menighet” (Somdal, 1990, p. 193).

Evangelisering og misjon er gjerne betegnelser som brukes om hverandre.⁸⁸ Evangeliet er ”det glade budskapet” og misjon er å spre dette budskapet. Allikevel bruker en ofte ”misjon” om evangelisering utenfor landets grenser og evangelisering om det som skjer mer lokalt, og slik brukes de her. Sørlandskirken har siden starten hatt et sterkt fokus på evangelisering og misjon. Evangelisering ble sett på som nøkkelen for at menigheten skulle vokse. Stort engasjement og tidvis kreative og utradisjonelle former og metoder preger menighetens evangelisering.

Etter Kjell Haltorps omvendelse på Lillehammer i 1961, fikk han en ”trang” til å fortelle om sin tro til andre. Etter ”åndsdøpen” i 1962 ble denne ”trangen” forsterket, og kort tid etterpå hadde han sine første møter utendørs, såkalte friluftsmøter, for å forkynne til tilfeldige forbigående (Sørensen, 2011, pp. 50-51). Denne formen for forkynnelse eller evangelisering har preget Haltorps liv og virke og derfor også *Sørlandskirkens*. Haltorp mente det ikke var nok å ha kristne møter i kirker og bedehus, men at en måtte ut der hvor folket var og forkynne der.

Evangelisering har gjennomsyret menighetens religiøse praksis siden den startet, og i bunn og grunn er alt som foregår i menigheten tuftet på ønsket om å spre det kristne budskapet og få

⁸⁷ For eksempel den amerikanske hjelpeorganisasjonene Operation Blessing International som i 2011 hadde en omsetning på 221 millioner dollar.
<http://dagen.no/Nyheter/Kristenliv/tabid/380/Default.aspx?ModuleId=79659&articleView=true> (lest 4. april 2013).

⁸⁸ Pinsevennenes ytremisjons hjemmeside hevder det er samme sak:
<http://www.pym.no/sider/tekst.asp?side=797> (lest 4. april. 2013).

med nye i det kristne fellesskapet. Det blir derfor umulig å fortelle om alle aktiviteter som har med evangelisering å gjøre, men heller å legge vekt på det viktigste.

Menigheten i Arendal ble fra starten oppfordret av Haltorp til å ”gå ut”. Gatene i sentrum lå bare noen hundre meter fra Skytebaneveien, og hver fredag, på store deler av 80-tallet, var det forkynnelse i byens sentrum etter bønnemøtet. Av og til ble det holdt et såkalt friluftsmøte, noen ganger ble det delt ut gratis vafler for å komme i kontakt med ”folk på byen”, andre ganger gjaldt det å stoppe tilfeldige forbipasserende for å snakke om tro.

Nærradioarbeidet hadde som hensikt å spre evangeliet og få omvendt nye samtidig som det skulle være oppbyggelig undervisning for de troende. Men drivkraften bak nærradiosatsingen var evangelisering.

Haltorp har publisert en god del evangeliseringslitteratur i form av traktater⁸⁹ og trykket opp tusenvis av sine egne hefter *Veien til Gud* (Haltorp, 1996) og *Jesusboka* (Haltorp, 1999). Haltorp tolket Luthers arbeid med å oversette Bibelen som ”å kaste trykksverte på djevelen”.⁹⁰ Det ønsket Haltorp også å gjøre. Det var derfor viktig å få spredt litteratur – gi folk kunnskap om Gud - for at de kunne bli frelst⁹¹. Haltorp og hans ”disipler” hadde med seg bunker med bøker, hefter og traktater til utdeling ved evangelisering i helgene. Fredag og lørdag kveld var i perioder faste kvelder for slik utdeling.

Etter bruddet i 1989 ble evangelisering tonet ned. Fokuset ble flyttet; det mest viktige nå var ikke å ”vinne nye”, men å ta vare på dem som var igjen i kirka. Etter hvert som menigheten igjen begynte å vokse, ble evangelisering og friluftsmøter gjenopptatt. Det ble også arrangert evangeliseringskampanjer. ”Jesus Revolution” i 1991 og 1992 var eksempler på dette. Ungdommer ble invitert på leir i menigheten. Det var undervisning på dagtid og konserter og møter i Arendal sentrum på kveldstid. Det var rundt 100 deltagere på leirene, alle med like t-skjorter med ”skrikende” farger for å vekke undring og oppmerksomhet i byen.

Kai Johansen hadde vært med på ”Jesus Revolution” og annen type evangelisering. Han hadde selv stått med mikrofonen i hånda og oppfordret tilhørerne til å omvende seg. Da han tok over som pastor, var det tydelig at denne tiden med evangelisering var ubehagelig og

⁸⁹ ”Traktat” er her en betegnelse på en kortfattet brosjyre med en enkel innføring i den kristne tro. Menigheten lagde flere traktater. Den ene hadde overskriften ”Gud er ikke sinna på deg”.

⁹⁰ Dette sitatet skal stamme fra Martin Luther og er blitt diskutert og kommentert på mange nettsteder: <http://www.luther.de/en/tintenfass.html>.

⁹¹ Frelse er omtalt i kapittel 5.

Johansen mente at avkastningen ved evangeliseringen var mindre enn innsatsen. Med det mente han at selv om mange ”kom til tro” en sen nattetime på byen, var det få av dem som ble med i kirken. Det var ikke verd det, og Johansen selv var ikke komfortabel med denne utadrettede virksomheten. ”Vennskapsevangelisering” eller ”relasjonsbasert evangelisering” ble introdusert og erstattet det utadrettede arbeidet i byen da Johansen ble pastor. Fokuset lå i å skaffe seg venner utenfor kirken og introdusere disse for den kristne troen. Evangelisering kan også være en prosess. Enkelte trenger tid for ”å komme til tro”. Det skal man ha respekt for, ble det sagt. Man trengte ikke et evangelisk møte eller en kampanje for at noen skal bli omvendt (Gumbel, 1997, pp. 208-226).

Denne formen for evangelisering er omstridt, og mange mener den er ubibelsk.⁹² Johansen tolket Matteus` ord om å gå ut i all verden til å omhandle sin egen verden (gresk: Oikos). Oikos ble definert som ikke bare familie, men også å gjelde venner, omgangskrets og bekjente – hele ditt hushold eller din verden. Det var gjennom omgangskretsen menigheten skulle vokse og det var slik flere skulle komme til tro. Pastor Bill Hybels’ ”Seeker friendly” modell på gudstjenestene var en naturlig konsekvens av vennskapsevangeliseringsmodellen. Gudstjenesten ble forsøkt de-kodet og endret slik at en kunne ta med seg hvem som helst uten frykt for at noen skulle bli støtt av verken budskap eller religiøse ytringer som tungetale.

Alpha-kurs har menigheten benyttet som evangeliseringsredskap. Kurset har sin bakgrunn fra den anglikanske kirken og forfattet av engelskmannen, juristen og presten Nicky Gumble. Kurset gir en kortfattet og pedagogisk innføring i den kristne tro over 10 kurskvelder og en ”alphaweekend”. Siden slutten av 90-tallet har menigheten hatt mer enn 30 slike kurs. Noen ganger i menighetens lokaler, andre ganger i hjemmene. De fleste smågruppelederne i menigheten har ledet et Alpha-kurs hjemme.

I 1999 trykte menigheten opp 17 000 aviser som presenterte menigheten og som hadde en evangeliserende profil. Samme år lanserte menigheten sitt første nettsted: www.sbms.no.

Kai Johansen spilte i 2008 inn *Jesus for folk flest*. Dette er en evangeliserings-dvd som er profesjonelt laget og produsert med tanke på evangelisering. Den inneholder temaer som en kjenner igjen i Alpha-kurset og har et studiehefte som følger med. Menigheten arrangerte kurs i forbindelse med lanseringen av dvd-en og alle smågruppene var involvert. Poenget med

⁹² Mange hevder dette og publiserer dette på ulike nettsteder. For eksempel: <http://carm.org/friendship-evangelism> (lest 4. april 2013).

både Alpha-kurs og ”Jesus for folk flest” var å invitere kirkefremmede for å få disse omvendt og med i kirken. Strategien for å få med nye er veldig forskjellig hvis en sammenligner Haltorp og Johansen. Haltorps pågående evangelisering ovenfor ”tilfeldig utvalgte” er forlatt. Johansens ”metoder” ser ut til å fungere. Hvert år er det flere som får en omvendelse. Noen vil nok si at det er for få, men hvis en ser på andre kirker i Norge og måler vekst og ”omvendte” vil nok mange si at Sørlandskirken gjør det bra.

6.5 Lovsang

Begrepsavklaring: Når jeg skriver ”musikk”, mener jeg sanger akkompagnert av instrumenter. Menigheten har ingen tradisjon for instrumentalmusikk. Når ”lovsang” omtales menes sanger som blir fremført med instrumenter og som synges av hele menigheten. Med ”musikk” og ”sanger” mener jeg derfor lovsang. ”Lovsangsleder” er betegnelsen på den personen som er forsanger, og som bestemmer hvilke sanger som skal spilles og hvor mange ganger hver sang skal spilles. De som akkompagnerer lovsangslederen kalles lovsangsband.

Lovsangslederen fikk en sentral posisjon på 80-tallet i mange karismatiske menigheter. Lovsangslederen skulle ”bane vei” for predikanten og ”bryte igjennom” slik at ”Ordet” kunne forkynnes med stor gjennomslagskraft. Selv om pastoren var øverste myndighet hadde lovsangslederen mye innflytelse i gudstjenestepaksisen. Lovsangslederen fikk ofte stort ansvar, for de skulle ”bringe himmelen ned”. Målet for lovsangslederen var å finne sanger som gjorde at menigheten ”henga seg” til lovsangen. I Neh. 11, 47 nevnes begrepet ”*ledet lovsang*”.

Musikkprofessor Per Kjetil Farstad har skrevet en bok om sang- og musikklivet i menigheter med utgangspunkt i hans bakgrunn som pinsevevner (Farstad, 2003). Her skriver han blant annet om sine opplevelser som musiker og pinsevevner. Farstad beskriver musikklivet i en pinsemenighet som noe som har utviklet seg forskjellig fra *Den norske kirke* på grunn av den relativt korte historikken, frigjørelsen fra kirkelige forordninger og tradisjoner (Ibid s. 22). Pinsebevegelsens musikkuttrykk er et resultat av den kultur og erfaring medlemmene i menigheten er en del av, skriver han. Han sier videre at ”*Musikkulturen i mange frimenigheter er preget av at de har vært bærere av vekstbevegelser som har satt enkel musikk i høysetet, med vekt på ’ordet og ånden*” (Ibid s. 23). Sørlandskirken må sies å stå i denne

tradisjonen som Farstad beskriver hvor det er enkle melodier som fremføres, med relativt lite tekst, og som synges med flere repetisjoner – dette blir ofte kalt lovsang.

Sang og musikk er, og har alltid vært, sentralt i Sørlandskirkens gudstjenester. Den har utviklet seg fra det svært enkle - med en gitarist som spiller og synger til avansert popmusikk med profesjonell lyd, lys og profesjonelle musikere. Hvorfor musikken har fått nettopp det uttrykket den har, kommer av mange faktorer. Å analysere dette skikkelig kan sikkert kreve en egen masteravhandling. Derfor må jeg forenkle årsaksforholdene og nedtone det sosiologiske aspektet rundt dette. Dette blir derfor en grovskisse av hvordan sang- og musikklivet har utviklet seg.

Religionssosiologiprofessor Pål Repstad, skriver i *Norsk bruksteologi i endring* (Repstad, 2010) om endringer i det norske kirkelandskapet. Et trekk han beskriver er at det i Norge i løpet av 1900-tallet er en klarere vektlegging av en erfarings- og opplevelsesbasert religiøsitet. De formelle og konfesjonelle sidene ved troen er tonet ned. ”.. *det er en synkende interesse for teologi, dogmatikk og konfesjonelle skiller. Kristendommen blir mindre kognitiv og læreorientert, og mer ekspressiv og opplevelsesorientert.*” (Ibid s.27). Sørlandskirken må sies å være en del av en slik erfarings- og opplevelsesbasert kristendom. Det er med på å forklare, ikke bare hvorfor musikk kan være viktig, men enda mer hva slags musikk som er viktig. Lovsang blir derfor et naturlig musikkuttrykk i denne kirka.

Haltorp og det første lederskapet hadde alle en bakgrunn fra pinsebevegelsen. Musikken i starten av menighetens historie har mange likhetstrekk til pinsevennenes musikk, men menigheten har i liten grad benyttet sangene som har vært karakteristiske for pinsebevegelsen.⁹³ Menigheten oppsto i en tid der begrepet lovsang dukket opp. Forståelsen av lovsang har vært basisen for musikken og musikkutviklingen i menigheten.

Jeg påstår at pastorene har hatt en helt avgjørende rolle for å bestemme mål og retning i menigheten – også når det gjelder sang og musikk (jf. kap. 4). De har vært avgjørende for hva slags musikk som skulle være dominerende, og hvilken plass den skulle ha i gudstjenesten. Begge pastorene hevder i intervjuene at lovsang er svært viktig for menigheten, og ved hvert søndagsmøte har musikk en sentral plass. I tillegg brukes musikk ved alle offentlige møter for ungdom og barn og ved de fleste ledermøter.

⁹³ *Evangelietoner* regnes som pinsevennenes sangbok (Farstad, 2003), men er ikke like flittig brukt de senere år.

Førstelektor Tove R. Skaar skriver i sin bok *Inn i tilbedelsen* (Skaar, 2007) om lovsang: ”Det er vanskelig å gi en eksakt beskrivelse av lovsang som en enhetlig sjanger. Det mest typiske er at lovsang består av nyskrevne tekster som er forholdsvis enkle og som ærer og lovpriser Gud. Lovsang har et populærmusikalsk uttrykk, og de fleste lovsanger kan karakteriseres som pop, pop - ballader eller rock. Noen kaller sjangeren for ”pop - lovsang” (Ibid s.11). Skaars beskrivelse av lovsang er dekkende for musikken i *Sørlandskirken*.

Lovsang, i den form Skaar beskriver, kom til Norge gjennom den karismatiske fornyelsen og Jesusvekkelsen på 70-tallet (Farstad, 2003, p. 26). Både i Sarons dal og på OASE-samlingene ble det fremført lovsang. Fornyelsen og vekkelsen dyrket den personlige relasjonen til Jesus gjennom den Hellige Ånd og lovsangen var med å understreke dette. Sangene var enkle og forstå og lette å synge. Dette var annerledes enn de lange, tunge salmene og sangene. Lovsang er nå spredd utover hele verden og det er skrevet tusenvis av slike sanger. (Smith, 2011, p. 6).

Sang og musikk blir ofte betraktet som et middel til kommunikasjon på tvers av landegrenser, kulturer, hudfarge og klasseskiller. Lovsangen har også dette i seg. Sangen virker ofte økumeniske. De går på tvers av tradisjonelle skiller mellom konfesjonene. Karismatiske menigheter er ofte lovsangseksportører.

Betydningen av lovsang

Musikk som et pedagogisk middel for at taleren skulle få menigheten eller tilhørerne ”i sin hule hånd”, forsto man allerede på midten av 1800-tallet. Metodistpresten Dwight L. Moody reiste omkring sammen med sangeren Ira D. Sankey i rundt 30 år under sine vekkelseskampanjer. I boka *Life and Work of Dwight L. Moody: The Great Evangelist of the 19th Century* beskrives kraften i Sankeys sang: “..his voice carrying the message into the very depths of many souls that had been shut against the appeals of the preacher” (Williams & Colfelt, 1900, p. 129). Dette synet på viktigheten av sang og musikk var ikke uvanlig i hverken bedehusmiljøer og etter hvert også i pinsebevegelsen. Sangen som ordets tjener var kjent fra tiden med pave Gregor den store (540-604), men nå var det i en form som appellerte til følelsene i større grad. Sangerne hadde stor frihet til selv å bestemme hvordan de ville opptre og i hvor stor grad menigheten skulle delta.

Menigheten var påvirket av en rekke menigheter og personer som hadde fokus på lovsang. Rachel V. Jeffries var en amerikanske forfatter, predikant, musiker og lovsangsleder. Hun har

en karismatisk bakgrunn, og har vært elev på bibelskolen til Hagin i Tulsa. Jeffries skrev boken *Capture a City Through Praise* eller på norsk: *Innta høyder med lovsang*. I boken (Jeffries, 1983) skriver hun om lovsangens betydning, og skriver også om at hun fikk et overnaturlig ”syn” om å komme til Norge. Nevnte Jeffries havnet i Arendal i 1984 og møtte da Haltorp. Hun ble invitert til å tale i kirka, og underviste menigheten og musikerne til å forstå ”kraften i lovsangen”. Jeffries undervisning om lovsang var i stor grad hentet fra den gammeltestamentlige (GT) av lovsangstjenesten. Hennes tolkning av musikkstjenesten i GT kan gjenkjennes i pinsekarismatiske kretser. I GT gikk ofte sangerne og musikerne først i krigen når byer skulle inntas eller fiender beseires. Kjernen i boka er nettopp en slik historie: israelfolket med Josva i spissen og beseiringen av Jeriko. Det var når lyden fra instrumenter og stemmer lød at murene falt (Josva kap. 6). I overført betydning betydde dette at lovsang kunne gjøre det slik at byer ble forvandlet – at hele byer ville omvende seg. Uttrykket å ”bryte igjennom” med lovsang ble vanlig. Hva som menes med dette uttrykket varierer nok noe avhengig av hvem man spør. Lovsangslederen og låtskriver Tommy Walker beskriver ”å bryte igjennom” på en måte jeg tror mange i Sørlandskirken vil være enige i: *”I was doing a worship event.. I sensed a darkness all around us...We worshiped the Lord every night for more than an hour before we felt we could even begin to present the Gospel. Only then did we sense a real breakthrough in the spirit, and we saw hundreds come to Christ”*.⁹⁴ Her fungerer lovsangen som et middel for å få forsamlingen i en ”åndelig atmosfære” hvor de er mottagelige for å høre Gud tale. I praksis; ”klare” for å lytte til hva som sies fra plattformen.

Den amerikanske sangeren, musikeren og låtskriveren Janny Grein var også en viktig inspirasjonskilde og var toneangivende for lovsangen i kirken den første tiden. Hun hadde skrevet en bok om lovsang (Grein, 1981). I boka tar hun opp hva som kreves av dem som ønsker å spille og syng i forsamlingen. Her blir ord som hellighet, full overgivelse, innvielse og ”eksellense” brukt som en forutsetning for musikkutøvelse. Den åndelige siden av lovsangen blir betonert, og viktigheten av å være helt dedikert og overgitt til Gud og DHÅ en nødvendig.

Et annet aspekt ved det å ”bryte igjennom”, var å definere forskjellen på lovprisning og tilbedelse. Her er det nødvendig å kommentere språkspillet og musikkens karakter for å definere forskjellen. ”Lovprisning” ble gjerne beskrevet som takkesanger til Gud – sanger som gjerne var ”up-tempo” eller ”gladsanger”. Ord som ”glede”, ”takk” og ”pris” går igjen i

⁹⁴ Sitat Tommy Walker: <http://www.billygraham.org/articlepage.asp?articleid=790> (lest 4. april 2013).

”lovprisning”. Tilbedelsen kommer etter forsamlingen har ”lovprist” en viss periode, og en går da ”over i tilbedelse” som er sanger av roligere karakter, gjerne ballader i sent tempo og enkle akkordprogresjoner om med et annet språkspill. Ord som ”hellig”, ”ærefrykt” ”herlighet”, ”knele” og ”tilbe” gikk igjen. Per Kjetil Farstad beskriver dette: *”..løft hans navn opp i lovprisning...Når du og jeg gjør dette, vil salvesen før eller siden ta tak, og vi flyter inn i tilbedelsen og det vil på ett eller annet tidspunkt utløse Guds herlighet”* (Farstad, 2003, p. 89). Farstad beskriver her hva som mange mente var slik lovsangen i et møte skulle fungere. Målet var å komme ”inn i tilbedelse”. I dette stadiet kunne menigheten komme dit musikerne gjorde det i tempelstjenesten i GT. Musikerne og sangerne i tempelet spilte og *”Da ble huset, Herrens hus, fylt av en sky. Og på grunn av skyen kunne ikke prestene bli stående og gjøre tjeneste. For Herrens herlighet fylte Guds hus”* (2.Krøn. 5, 13-14). Målet med lovsangen var å oppleve dette. At ”herligheten” eller ”salvelse” skulle ”komme” på en slik måte at ord og handlinger ble overflødige. Det optimale var ”bare å være i Guds nærvær”.

Troen på at lovsang kunne ”innta byer” gjorde at musikken i menigheten i Arendal fikk mye fokus. Lovsangen kunne vare i over en time i strekk – som oftest med alle stående og gjerne med lukkede øyne og hendene løftet. Den samme sangen kunne synges både 20 og 30 ganger etter hverandre og en ventet at ”det skulle bryte igjennom”. Det kunne også hende at taleren på møtet ønsket ”bakgrunnsmusikk” mens talen pågikk. Da spilte menighetens lovsangsteam lovsanger instrumentalt på et lavere volum.

Viktigheten av lovsangen hadde også en skyggeside. Siden musikken hadde en slik kraft i seg, var forventningen til lovsangen stor. Siden møtet skulle ”bryte igjennom” var det i stor grad beroende av lovsangslederens evne til å spille de ”riktige” sangene et ”riktig” antall ganger for å komme ”igjennom”. Hvis dette gjennombruddet ble tolket som å ikke komme, var det lett å tenke at det var lovsangslederens feil – at vedkommende ikke var mottagelig nok for ”Ånden”. Det hvilte derfor en til tider tung byrde på lovsangslederen, spesielt i de første årene av menigheten da dette hadde størst fokus.

Enkelte ville nok kalle lovsangen i *Sørlandskirken* for massesuggesjon eller selvhypnose. Enkle sanger ble sunget om og om igjen med en lovsangsleder som manet til deltagelse og hengivenhet. Noen mente at med denne repeteringen fikk man en mantraeffekt. Det er kjent at musikk har påvirkningskraft og at den kan manipulere. Noen vil hevde at lovsangen var satt sammen slik at den skulle sette mennesker i en hypnotisk tilstand. Man blir suggerert på en slik måte at den kognitive delen av hjernen blir nedsatt og at det limbiske følelsessenteret blir

det dominerende. Psykolog, forfatter og selvhypnoseekspert Ronald Shone skriver om dette og beskriver fire trinn for at en selvhypnose kan virke (Shone, 1988):

- a) Motivasjon – du må ønske en transetilstand
- b) Engasjement – helhjertet deltagelse og bevisst konsentrasjon
- c) Vilje til samarbeid – gjøre det de blir bedt om (løfte hender, klappe m.m.)
- d) Ukritisk godtakelse – bevisst dempe egen vurderingsevne

Enkelte vil hevde at det er disse fire trinnene som har vært etterstrebet ved fremføring av lovsang i *Sørlandskirken*. Jeg har selv spilt på hundrevis av møter i menigheten, og vært med på utallige øvelser og ”stabsmøter” for sangere og musikere. Det er ingen som har ledet lovsang i menigheten, så langt jeg vet, som bevisst har benyttet seg av selvhypnose som teknikk for å påvirke deltagerne på møte. Samtidig er det påfallende mange elementer og likeheter i disse fire trinnene som har blitt brukt, og delvis brukes, for at deltagerne skal komme ”inn i tilbedelse”. Det gjelder spesielt de tre første trinnene de første 5 årene. Jeg tror ingen lovsangsledere vil være komfortabel med begrepet ”transetilstand”. Målet med lovsangen var å oppleve Guds nærhet. Den opplevelsen vil nok de fleste si er noe helt annerledes enn en transe.

6.5.1 Sørlandskirkens lovsang

Allerede på de første samlingene i hjemmene ble det sunget og spilt enkle sanger som de fleste kjente til fra før. Baptist og adjunkt Walther Dønnestad og Jan Willy Jensen var blant bidragsyterne musikalsk. Begge kunne spille og synge. Da samlingene ble flyttet til Moltemyr skole ble lovsangen mer formalisert. Den første som fikk et mer formelt ansvar for sangen var Bjørn Aslaksen. Han var en ung, talentfull sanger og musiker fra en musikalsk familie. Han ble introdusert til lovsang gjennom menigheten og begynte å undersøke hva lovsang var.

En tidlig inspirasjon for Aslaksen var svenske Jonnie Slottheden. Slottheden fikk en omvendelse i 1981 og begynte å skrive egne lovsanger. Hans første utgivelse *Sigjonot* (1982) var en av de første i sitt slag i Skandinavia. Haltorp hadde truffet Slottheden i Sverige på en av sine taleoppdrag der. Haltorp inviterte Slottheden til menigheten i Arendal, og det drøydde ikke lenge før han kom. Tekstene Slottheden skrev var annerledes. I stedet for å synge om Gud var tekstene i stor grad direkte rettet *til* Gud (tilbedelse). Den type tekster som Slottheden

skrev har vært de dominerende gjennom Sørlandskirkens historie. Slottheden har skrevet en rekke sanger som brukes i hundrevis av menigheter. Blant annet er han forfatter av ”Velsignelsen” som er salme 140 i *Norsk salmebok* (2002). Den sangen finnes på nevnte ”Sigjonot”. Slotthedenes innflytelse på *Sørlandskirken* var påtagelig. Et stort antall lovsanger som ble framført i menigheten var på svensk. Dette skyldes jo at sangene menigheten brukte var skrevet på svensk, men det var også en oppfatning om at svensk var et vakrere og enklere språk å synge på, så å oversette dem til norsk var ikke et aktuelt tema. Størstedelen av lovsangene var på svensk gjennom hele 80-tallet.

Menigheten blir etablert på et tidspunkt der sanginnslag, korsang og allsang ble omdefinert i karismatiske menigheter til lovsang. Alle i menigheten skulle være delaktige og sammen oppleve Guds nærhet gjennom sangen og musikken. Sangbøker ble erstattet med visning av tekster på overheadprojektor.

Det ble etablert et lovsangsband rundt Aslaksen,⁹⁵ og dette bandet begynte å akkompagnere Aslaksen og sangene på samlingene. Aslaksen inspirerte musikerne til å øve og ga de muligheter til å prøve seg. Ved ”Påskefestdagene” i 1985 var Aslaksen og bandet på en stor scene for første gang sammen med Slottheden som lovsangsleder. Samarbeidet mellom de to førte også til en plateutgivelse; *Nära Dej* (1989).

Bjørn Aslaksen var lovsangsleder fra 1984 til han gikk ut av menigheten i 1989. Aslaksen var også blitt en betydelig låtskriver og mange av sangene hadde sine urfremføringer i menigheten. Mange av disse sangene synges i hundrevis av menigheter i dag. Aslaksen ledet lovsangen med Jeffries og Grein sin ”lære” som utgangspunkt. Lovsangsbandet brukte nok like mye tid på å be som å øve på sangene. Før møter kunne det være satt av både en og to timer til bønn før møtet skulle starte. Lovsangerne og musikerne måtte være forberedt åndelig hvis Gud skulle kunne bruke dem. Helge Kolflaath, som startet Sentrumsmenigheten, var med i lovsangsteamet – både som gitarist og sanger. Lovsang var også en viktig ingrediens på ungdomssamlingene. Her var det ofte ikke band, men kun akustisk gitar som akkompagnerte sangene. Selv om de ytre rammene var enklere, var innholdet og betydningen av lovsangen den samme ved disse samlingene som ved søndagsmøtene. Teamet rundt Aslaksen ble kjent utenfor Arendal, og de reiste til flere menigheter i Sør-Norge og ledet lovsang der. De kalte lovsangsteamet Love Song.

¹⁵⁶ Jeg ble med i dette bandet sammen med noen kamerater jeg hadde i menigheten. Den første trommeslageren var en kamerat fra ungdomsskolen.

Walther Dønnestad hadde vært med å spille sammen med Aslaksen og ledet også selv lovsang. Dønnestad tok over ansvaret for lovsangen når Aslaksen forsvant. Sammen med sin datter Elin⁹⁶, utgjorde de den viktigste sangressursen i perioden fram til Glenn Rasmussen tok over i 1992. Dønnestads oppfatning av lovsang var ikke den samme som Aslaksens, og lovsangens funksjon ble endret. Dønnestad tilhørte generasjonen over Aslaksen og delte ikke synet på at en skulle ”bryte igjennom” i hvert møte med repeterende sang. Dønnestad tok lovsangen tilbake i tid når det gjaldt komposisjoner, og brukte sanger han hadde et forhold til som baptist, eller sanger som var vanlige i Sarons dal og på Oase-stevnene. Det førte også til at mesteparten av lovsangene nå ble sunget på norsk. Mange av musikerne og sangerne fra tiden med Aslaksen hadde forsvunnet ut av menigheten. Store deler av bandet manglet, og Dønnestad sitt piano ble ofte det eneste sammen med undertegnede basspill.

I begynnelsen av 90-tallet begynte folk igjen å komme tilbake til menigheten, og musikere og sangere som ville være med i lovsangen kom til. En av dem som ville være med, var Glenn Rasmussen. Han var sanger og gitarist og hadde vært med i en rekke lokale band. Hans omvendelse var radikal og hans syn på lovsang var mer tilsvarende det Aslaksen hadde. Rasmussen gjorde veldig mye av det Aslaksen hadde gjort; han hadde en forståelse av lovsangens kraft og det og ”bryte igjennom”. Rasmussen kunne skrive egne sanger og ha en forståelse for å lede slik Jeffries og Grein beskrev i sine bøker. Dønnestad var ofte med i lovsangsbandet, og han ledet lovsangen når Rasmussen ikke gjorde det. Undertegnede startet menighetskor i 1993 som hadde ca 30 medlemmer og koret sang på møtene av og til. Koret hadde et repertoar med hovedvekt på lovsanger. Det ble avvirket i 1995. Avviklingen skyltes at undertegnede ikke kunne prioritere dette tidsmessig.

På midten av 90-tallet ble det gjort et forsøk om å innføre sangbok og mer tradisjonelle sanger. Filadelfiaforlagets sangbok *Syng!* ble innkjøpt av en anonym giver. Dette er en sangbok med 129 sanger og representerer både salmer og lovsanger (*Syng!*, 1993). Denne ble brukt i en kort periode, men ble ganske fort slitt og ødelagt siden den ikke hadde stive permer, og ble etter kort tid lagt bort. Det var knyttet en viss skepsis til å innføre en slik sangbok, og lovsangslederen følte seg nok litt bundet opp av sangutvalget. Det var ikke noe dramatisk knyttet til innføring av sangboken, men ingen av musikkreftene i menigheten beklaget når bøkene ble kassert. Ingen sangbok har vært i bruk utenom denne.

⁹⁶ Elin Dønnestad giftet seg i 1993 med Thomas Børud (sønn av Arnold Børud).

Rasmussen fikk med seg mange dyktige musikere og sangere. Flere musikere som var knyttet til Rasmussen er profesjonelle musikere i dag. For eksempel er Stig Værnes profesjonell trommeslager og spiller for artister som Gabrielle og Maria Mena, Rasmus Solem har jobbet med Espen Lind og spiller blant annet for jazz-sangerinnen Inger Marie Gundersen. Rasmussen og undertegnede startet bandet Walk the Talk som spilte inn to plater og turnerte rundt i Sør-Norge og spilte på flere kristne festivaler. Rasmussen ble kjent med Slottheden og ga ut to cd-er sammen med ham.⁹⁷ Glenn Rasmussen ga også ut en engelskspråklig solo-cd i 1998 produsert av undertegnede.

På midten av 90-tallet hadde menigheten besøk av mange av Sveriges og Norges ledende lovsangere innen frimenigheter og karismatiske menigheter. Profesjonelle musikere på toppnivå var også hyppige gjester. En av dem var Lars Berg – ansatt i Den Norske Operas Orkester, oboist og lovsangsleder. Han var med på cd-innspilinger, konferanser og misjonsturer. Han inspirerte og underviste sangerne og musikerne i menigheten. Svenske Lars Ludvigson – sanger/musiker/låtskriver var også en hyppig gjest og en inspirasjon. Mange av hans sanger ble benyttet i menigheten. Per Sjøtorp, sanger/musiker/låtskriver, var lovsangsleder i *OKS* og besøkte menigheten ved flere anledninger.

I år 2000 begynte Rasmussen studier på *Levende ord*, Bergen og trakk seg ut av lovsangen i menigheten. Etter at Rasmussen trakk seg tilbake, og senere gikk ut av menigheten, har lovsangen endret seg. Når Rasmussen startet *Skjærgårdskirka*, forsvant noen sangere og musikere ut av menigheten.

Metodisten Tor Magne Braathen var utdannet sanger fra musikkonservatoret i Kristiansand og hadde vært ansatt i *DNK* og erfaring som musikkskolerektor i Kyrkseterøra. Han gikk inn i menigheten i 2000 og tok over lovsangsansvaret kort tid etterpå. Braathen var en dyktig sanger, låtskriver og musiker, men hadde ikke bakgrunn fra karismatiske menigheter. Han hadde bakgrunn fra *metodistkirken* i Arendal og i *DNK* i Oddernes, Kristiansand. Han hadde en annen forståelse av lovsangen. Det ”å bryte igjennom” ble sett på som et tilbakelagt stadium, og Braathen brukte heller tid på å heve det musikalske nivået i menigheten gjennom øvelser, korarrangering og organisering av team. Menigheten har de siste 13 årene ikke hatt en lovssangsleder, men lovsangskoordinatorer. Braathen organiserte lovsangen fram til 2009.

⁹⁷ ”Just för denna tid” kom ut i 1992 hvor Walk the Talk spilte og undertegnede produserte platen. I 1994 kom en utgivelse spilt inn utenfor Arendal.

Familien Thomas og Elin Børud flyttet til Arendal på slutten av 90-tallet og gikk inn i menigheten. Elin Børud gikk inn som lovsangsleder sammen med Braathen. Thomas Børud var kjent for svært mange gjennom Børudgjengen, Tvers og Arnold B Family. Thomas Børud hadde vært med i *OKS*, Hamar og *OKS*, Oslo.⁹⁸ - nå gikk han inn i menigheten for å stille sitt musikalske talent og erfaring til menighetens disposisjon. Datteren til Børud, Lisa, ble stadig å se på scenen i kirken og ble en av Norges mest populære artister med over hundre tusen solgte album⁹⁹ og omfattende turnevirksomhet hele året.

Menighetens sangere og musikere skrev mange lovsanger og ga i 2004 ut albumet *Lovsang fra Sørlandskirken*. Thomas Børud var produsent for cd-en.

Scott Wilson¹⁰⁰ hadde mange meninger om hvordan en kirke skulle fungere – også når det gjaldt lovsang. Han besøkte menigheten flere ganger gjennom hele 2000-tallet. Hans syn på lovsang har vært skjellsettende for det som er blitt framført de siste ti årene. Wilson mener at en ikke skal benytte seg av sanger som er av ”eldre årgang”. Med eldre årgang mener han salmer og sanger skrevet av forrige generasjons komponister, men også sanger som har blitt sunget mye og som har blitt ”noen år”.¹⁰¹ Wilson mener at hvis en ”skal nå” mennesker i dag, må det gjøres med musikk denne generasjonen relaterer til – ny musikk som er ”hip” nå. Noen av menighetens sanger og musikere har vært uenige i dette. Men det meste som har vært framført på scenen i Sørlandskirken har vært musikk skrevet de siste 5 årene. Anslagsvis 70 % av sangene har engelsk tekst.¹⁰² Noe av årsaken til alt det engelskspråklige er at det produseres forholdsvis lite lovsang på norsk i forhold til engelsk – utvalget å velge fra er derfor snevrere. Pastor Johansen har også hatt en klar formening om at en ikke kan favne alle musikalsk. Dette skrev Rick Warren om i sin *Målrettet menighet* : ”Valget du gjør når det gjelder musikkstil i gudstjenestene, er en av de viktigste (og mest kontroversielle) bestemmelsene du tar i menigheten. Det kan også være den mest innflytelsesrike faktoren når det gjelder å bestemme hvem menigheten har tenkt å nå for Kristus og om menigheten skal vokse eller ikke. Musikken må tilpasses de menneskene du tror Gud vil du skal nå” (Warren, 1999, p. 212). Johansen definerte målgruppen i Sørlandskirken som 20-40 år, og da gjaldt det

⁹⁸ Faren, Arnold Børud, var kjent i hele Skandinavia som sanger, musiker, låtskriver, produsent og pastor. Han fikk kongens fortjenestemedalje i gull i 2007.

⁹⁹ <http://www.k-s.no/artikkelside/article/82114> (lest 3. april 2013)

¹⁰⁰ Wilson er beskrevet i kapittel 4.

¹⁰¹ Wilson har uttalt dette når han har undervist ledere i menigheten, og har også debattert om dette, bla. med Braathen på en ledersamling (ca 2008).

¹⁰² Hvis en ser på menighetens database over aktuelle lovsanger på nettportalen planningcenter.com bekrefte dette.

å spille den type musikk den målgruppen likte. Menigheten endte opp med å spille musikk lik Hillsong-bevegelsen og hentet mange sanger derfra. Dette er gitarbasert ”mainstream” rockemusikk eller såkalt ”stadion rock”.

Wilsons syn på lovsang har vært gjeldende de siste ti årene, men det er blitt noe moderert noe de siste årene. Det er blitt mer akseptert å spille sanger som er eldre en 5-10 år, og det er også greit å synge en sang fra *Norsk Salmebok* samtidig som det fremdeles skal være målgruppas musikk som skal være hovedfokus. Det har vært en del debatt og frustrasjoner rundt menighetens valg av musikkstil. De eldre i menigheten, som kanskje ikke skjønner engelsk særlig godt, og som ikke er flasket opp med rock, føler seg nok fremmede når den ene rockelåta etter den andre spilles opp. Menighetens lovsangsledere har også hatt sine utfordringer med musikkstilen. De har sett at rockelåtene fra *Hillsong* eller *Planetshakers*¹⁰³ ikke appellerer så godt i menigheten – de deltar ikke slik lovsangslederen ser de gjør på for eksempel mer tradisjonelle norske låter.

Oppsummering

Menigheten har alltid vektlagt sang og musikk. Det har fått stor plass og prioritet i gudstjenestene og samlingene. Praktiseringen av lovsangen har endret seg. Fra etableringsfasen hvor det var en mer spontan og ”tilfeldig” lovsang, til at en lovsangsleder ble definert og fikk status tett oppunder pastoren. De siste ti årene har lovsangen fortsatt, men mer som innslag i et oppsatt møteprogram hvor gudstjenestene har hatt stor grad av forutsigbarhet. Nå er det et produksjonsteam som bestemmer hvordan søndagsgudstjenesten skal forløpe seg. Tidligere var det lovsangslederen og predikanten som gjorde som de ville og ønsket. Det er ikke lenger snakk om ”å bryte igjennom” eller å innta byer med lovsang, men om å synge for å lettere kunne fokusere på Gud. Tekstene har hatt en kontinuitet når det gjelder språk og tematikk. Fokus i tekstene er tilbedelsen av Gud, ofte med enkelt språkspill og relativt få setninger. De siste årene har ikke menigheten hatt en lovsangsleder, og ikke vektlagt lovsang like sterkt. Mange av menighetens sangere og musikere regnes som noen av de dyktigste i distriktet, og flere av dem synger og spiller på scener rundt i hele landet.

¹⁰³ Hillsong og Planetshakers er menigheter med røtter i pinsebevegelsen. De er fra Australia og har et sterkt fokus på lovsang.

7.0 Konklusjon/sammenfatning

Jeg har forsøkt å beskrive menigheten ut i fra tradisjonene i konfesjonskunnskapen. Målet mitt var å svare på problemstillingen: *Hva karakteriserer Sørlandskirken historisk, organisatorisk, læremessig, og hva kjennetegner dens religiøse praksis?*

Historisk

Menighetens historie så langt rommer mye: Det har vært mange oppturer og nedturer, konflikter og brudd, det har vært fulle haller og tomme stoler. Mange mennesker er blitt berørt av menigheten, de fleste har positive opplevelser å tenke tilbake på, noen har det ikke. Menigheten har uansett markert seg sterkt i Arendal, og har ingen planer om å stoppe nå. Etableringene i Grimstad og Kristiansand og planleggingen av nytt bygg bekrefter dette. *Sørlandskirken* kan sies å ha vært et barometer på de karismatiske strømningene spesielt i USA, men også i Norden. Den har likevel ikke adoptert noen spesiell bevegelse fullt og helt, men prøvd å finne sin egenart. Det har vært store svingninger med mange sterke aktører involvert, mange ulike samarbeidspartnere og store medlemssvingninger.

Menigheten ble startet av Kjell Haltorp på tidlig 80-tallet. *Filadelfia*, Arendal og Kjell Haltorp hadde møter for og eventuelt å bli enige om et samarbeid. Det forelå et ultimatum fra den daværende pastoren i *Filadelfia* hvor valget sto mellom han og Haltorp. Haltorp ble valgt bort. Samtidig hadde Haltorp hatt samlinger med bønn og fellesskap hvor kontakter og venner i Arendal var blitt etablert. Husfellesskapet vokste, og andre og større lokaliteter tvang seg snart fram. Skoler, hoteller, fritidsklubber og gymsaler ble forsamlingslokaler for menigheten. Men menigheten ønsket ikke å kalle seg ”menighet”. De ville være ”en del av de kristne i byen” og hadde som mål og forene alle kristne i Arendal. De andre menighetene i byen reagerte med skepsis. Haltorp og menigheten fikk ikke være med i det felleskirkelige samarbeidet. I 1985 kjøpte noen enkeltpersoner som var knyttet til menigheten Skytebaneveien 3. Dette fremstår ennå som menighetens tilholdssted og eies nå av menigheten. Menigheten opplevde en stor vekst på 80-tallet, hadde omfattende radiovirksomhet, starter misjonsarbeid og menigheter på Balkan, og talte flere hundre på søndagsmøtene og samlet over tusen personer til påskekonferanse i Granehallen. På slutten av 80-tallet forsvant store deler av menighetens ”medlemmer”. Ungdomspastor Helge Kolflaath og Haltorp hadde en opprivende konflikt som førte til partier og splittelse. Haltorp tok en liten pause som pastor og Kolflaath starter *Sentrumsmenigheten*. Kun noen titalls mennesker var igjen i Skytebaneveien 3. Menigheten startet bibelskole på 90-tallet og fortsatte radioarbeidet.

På midten av 90-tallet var menigheten igjen flere hundre, og den registrerte seg som et trossamfunn. Leif S. Jacobsen ble medpastor til Kjell Haltorp og igjen ble Granehallen fylt av flere hundre mennesker. Rundt 100 personer forsvant fra menigheten på begynnelsen av 2000-tallet for å bli med Glenn Rasmussen i etableringen av *Skjærgårdsskirka*. I 2002 tok Kai Johansen over og menigheten fikk navnet *Sørlandskirken*. Johansen hadde allerede vært i menigheten i over ti år, og tok over ledelsen av menigheten sammen med sin kone, Stina. Menigheten endret møtetidspunkt og møteprofil, legger ned radio-og tv-driften og opplever stagnasjon. Menigheten prøvde å profilere seg i byen med sponning av fotballag, julekonserter i Arendal kulturhus og store arrangement for ungdom. På midten av 2000-tallet var det en jevn økning i medlemstallet fram til 2010 og ”restart”. ”Restart” skapte uro i menigheten og media, og menigheten mistet medlemmer. I 2012 startet en avdeling av *Sørlandskirken* i Kristiansand og i 2013 startet en avdeling i Grimstad. I 2013 har menigheten ca 400 medlemmer inkludert barn og unge. I mange år har menigheten vært på utkikk etter nye menighetslokaler. Nye lokaliteter kan bli realisert i 2016 gjennom ”byggetrinn 3” i Barbu, Arendal.

Organisatorisk

Menigheten hadde en løs struktur fram til den ble registrert på midten av 90-tallet. Fellesnevneren er at den hele veien har hatt en sterk leder som har hatt mye makt. Menigheten har kun hatt to hovedpastorer, og begge kan karakteriseres som karismatiske og sterke ledere. Det er disse to som har drevet menigheten framover, som har formet den og ført den dit den er i dag. Organiseringen har hele tiden vært rundt pastoren, men strukturen rundt har forandret seg. Først var det en liten ledergruppe bestående av fire ektepar. Den vokste til nærmere femten par på slutten av 80-tallet. Ved registreringen som kirkesamfunn i 1994 ble det formelt dannet avdelingsledere, daglig leder og sekretær. Strukturen ble tydeliggjort gjennom vedtektene som da ble skissert. *Sørlandskirken* har aldri praktisert ”menighetsmøter” tilsvarende pinsebevegelsen. Demokratitanken har ikke vært løftet fram og den har hatt få arenaer. Oppfatningen var at lederen var innsatt av Gud, og han hadde øverste myndighet. I dag er årsmøtet det øverste demokratiske organ, hvor medlemmer kan komme med saker og har myndighet til å stemme i mot vedtak og nye styremedlemmer eller ledere som blir innsatt. Menigheten har i dag også en ekstern kontrollgruppe bestående av flere ledere og pastorer fra forskjellige steder i landet. Kvinner har hele veien vært med i organisasjonen, både som

ledere, talere og medpastorer. Menigheten har stadig utviklet nye ledere; blant annet gjennom bibelskolen, ledertreningskurs og ledersamlinger. Synet på lederskap og ledelsesstruktur var en viktig årsak til at overgangen mellom Haltorp og Johansen ikke gikk smertefritt. Det er ro om lederskapet nå.

Læremessig

Sørlandskirkens lære er fundamentert i pentekostal teologi. Læren om frelse, forsoning, treenigheten, nådegaver, Jesu gjenkomst, Israel, nattverd og dåp er nærmest identisk den pentekostale lære. Noe av det kontroversielle med *Sørlandskirken* var læren om enhet slik en kjenner det igjen i Watchman Nees litteratur. Menigheten hadde en visjon om at alle de kristne i byen skulle ”stå sammen” – ikke bare under etiketten ”kristne”, men samarbeide praktisk og lage en stor innflytelsesrik menighet hvor Jesu bønn i Joh, 17, 22 ble oppfylt: ”*Da vil verden skjønne at du har sendt meg.*”. Læren om enhet ble gradvis visket ut, og på midten av 90-tallet ble menigheten et registrert kirkesamfunn. Menigheten hadde også et sterkt fokus på bønn. Menigheten ble påvirket av mange bevegelser og strømninger uten å adoptere disse helt. Den største påvirkningen finner vi fra trosbevegelsen og Kenneth Hagins litteratur. Hans forståelse av ”tro” har vært sentral i læren. Også læren om ”rhema-ord”, hvor Gud kan gi Bibelord direkte til en person, er en del av denne påvirkningen. Menigheten hadde en gruppe på besøk i *Vineyard Toronto* og menigheten hentet inspirasjon derfra et års tid. Menigheten har vært åpen for profetier og profetgaver. Ingen av ”The Kansas City Prophets” gjestet menigheten, men noe av litteraturen ble lest og diskutert av lederne i kirka. I dag ligner *Sørlandskirken* på en ”Church Growth”- menighet. Den forsøker å tolke kulturen vi lever i med å fremstå som relevant for kirkefremmede. Inspirasjonen fra Rick Warren er spesielt tydelig. Hans bok *Målrettet menighet* (Warren, 1999) definerer mye av det som skjer i *Sørlandskirken* i dag.

Religiøs praksis

Menigheten markerte seg fra første stund i bybildet i Arendal. Menigheten var aktiv med evangelisering og gatemøter, store konferanser i Granehallen og radiodrift med over 20 timers sendetid pr. uke. Det ble også annonsert ”helbredelsesmøter” og ”profetiske møter” med mange nysgjerrige tilhørere – også lokalavisene fattet interesse. Bønn var svaret på det meste,

det var ”lønningskammeret” og det kunne være 4-5 samlinger i uken med bønn. Inspirasjonen til dette var blant annet hentet fra Sør-Korea og Yonggi Chos menighet hvor det var bønn døgnet rundt, og hvor tusenvis kom på morgenbønnemøter. Det er ingen organiserte bønnemøter i Sørlandskirken i skrivende stund. Menigheten praktiserte bønn for syke på sine møter. På 80-tallet og deler av 90-tallet var dette et vanlig innslag i møtene. Sang og musikk har vært viktig for menigheten, og den har hatt mange profilerte sangere og musikere innen ”lovsang”. Sangene ble i starten i stor grad hentet fra Sverige, og det ble definert et skille mellom lovprisning og tilbedelse. Lovsangslederen hadde en viktig oppgave siden det var han eller hennes ansvar å lede forsamlingen ”inn i tilbedelse”. Kraften og betydningen av lovsang ble tydelig uttalt, og var en viktig del av møtet, hvor det ble gitt rikelig tid for lovsangslederen til å komme med de sangene vedkommende ønsket. Lovsangen er fremdeles viktig, men er blitt mer formalisert. Lovsangslederen har ikke ”frie tøyler” til å synge og spille det antall sanger, og hvilke sanger, den finner for godt. Nå skal alle sangene være planlagt flere dager i forveien – både antallet og sangtittelen. En produksjonsgruppe er med og ”godkjenner” hva som skal skje på søndagsgudstjenesten. Musikken skulle fra tidlig 2000-tallet representere en sjanger som var tilpasset målgruppen til menigheten.

Sluttord

Det har skjedd mye i og rundt menigheten. Menigheten har vært sensitiv overfor strømninger i tiden. Den har vært reseptiv for nye bevegelser siden den ikke er tradisjonsbundet. Derfor har den blitt sterkt påvirket av bølger fra spesielt USA. Menigheten legger stor vekt på å være tidsriktig. Den har en sterk leder som har vært pastor i over ti år. Pastor Johansen fortalte menigheten på gudstjenesten 28.04. 2013 at han nå gjør seg klar for de neste ti årene. ”..sterke, kreative individer former historien” skrev jeg i kapittel en. Menigheten er blitt formet av sine to ledere, og slik vil det nok fortsette. Kontinuiteten disse lederne har representert har vært avgjørende for menighetens overlevelse i turbulente tider. Bruddene har gitt menigheten mange sår, men har nok også gjort den sterkere og ført den videre. Min forståelse av menigheten er blitt endret. Mange temaer og emner som jeg har belyst har jeg hatt en sterk forforståelse av. Gadammers hermeneutiske perspektiv har vært mitt anliggende, og jeg har måttet bearbeide mine fordommer og forforståelse i møtet med intervjupersonenes uttalelser og teksten transkribert derfra. Dette har jeg også måtte forholde meg til i møte med bøker, nettsider og andre tekster. Slutningene mine i enkelt anliggender er blitt annerledes og

gitt meg en ny forståelse. Spesielt har intervjuene vært spennende og viktige bidrag i kildearbeidet. En av utfordringene mine har vært å gjengi intervjupersonene slik at bidragene ikke blir fragmentiske og løsrevet fra konteksten. Gadamer fokuserte på at ”saken selv” må få opptre på sine egne premisser. Det har vært en utfordring i forhold til implementeringen av intervjuene i oppgaven, siden sitater og uttalelser er blitt puttet inn i forhold til strukturen og tematikken i masteravhandlingen. Jeg har også måttet tolke mer enn tekstene i intervjuene. Måten intervjupersonene responderte på var forskjellige, og ikke alle følte seg komfortable med alle spørsmålene. Det har vært vanskelig å vurdere intervjusituasjonen opp mot ”intervjuteksten”. Etter som månedene har gått er det nonverbale stadig blitt svakere og teksten sterkere. Samtidig har jeg gått tilbake til opptakene for å høre de om igjen for å lettere analysere krent, pauser, nøling og stemmebruk.

Å skrive om sitt eget kirkesamfunn var nok vanskeligere enn jeg hadde forespeilet meg, men desto mer spennende. Analysing av sin egen far og sine venners handlinger, uttalelser, meninger og adferd har tidvis vært utfordrende. Det vanskeligste har vært å se alle endringene i et større perspektiv. Innenfraperspektivet har blendet meg, spesielt for mindre, gradvise endringer. Sosiologprofessor Hornsby-Smiths teorier om hvilke fordeler det er med ”insider research” har holdt meg oppe når jeg har følt meg blindet. Jeg mener at jeg har hatt mange fordeler med denne dype kjennskap til menigheten jeg har beskrevet, og at jeg også har vist glimt av dybde, klarhet og distinksjon.

Litteraturliste:

Alle bibelsitater er hentet fra Det Norske Bibelselskap 78/85 oversettelsen (*Bibelen: Den hellige skrift : Det gamle og Det nye testamente*, 1985).

- American, A., & African Studies Program University of California Milmon F. Harrison Assistant Professor, D. (2005). *Righteous Riches : The Word of Faith Movement in Contemporary African American Religion: The Word of Faith Movement in Contemporary African American Religion*: Oxford University Press, USA.
- Arment, B., & Stetzer, E. (2010). *Church in the Making*: B & H Publishing Group.
- Austad, T. (1989). *Bønn til Gud : fra troens og teologiens hverdag*. Oslo: Credo.
- Bergstøl, O. A. (2006). *Åndsåp : pinseteologi gjennom 100 år*. Skjetten: Hermon.
- Bibelen: Den hellige skrift : Det gamle og Det nye testamente*. (1985). Oslo: Det norske bibelselskap.
- Bloch-Hoell, N. E. (1956). *Pinsebevegelsen : en undersøkelse av pinsebevegelsens tilblivelse, utvikling og særpreg med særlig henblikk på bevegelsens utforming i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bonnke, R., & Dahl, E. (2011). *Et liv i fyr & flamme*. Skjetten: Hermon forl.
- Buchberger, M., Höfer, J., & Rahner, K. (1961). *Lexikon für Theologie und Kirche. 6, Karthago bis Marcellino*. Freiburg: Verlag Herder.
- Busch, T., & Vanebo, J. O. (2000). *Organisasjon, ledelse og motivasjon*. [Oslo]: Universitetsforl.
- Cho, Y.-g. (1987). *Bønn*. Bergen: Rhema Media.
- Cho, Y.-g., & Hostetler, H. (1983). *Cellegrupper som lykkes*. Kvinesdal: Logos ; Oslo : OFK-forl.
- Collins, J. (2002). *Good to great*. Oslo: Universitetsforl.
- Conger, J. A., & Kanungo, R. N. (1988). *Charismatic leadership: the elusive factor in organizational effectiveness*: Jossey-Bass Publishers.
- Dahl, O. (1973). *Grunntrekk i historieforskningens metodelære*. Oslo: Universitetsforl.
- Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Døving, C. A., & Thorbjørnsrud, B. (2012). *Religiøse ledere : makt og avmakt i norske trossamfunn*. Oslo: Universitetsforl.
- Ekorness, K., & Barratt, T. B. (1991). *"Samtaler" med T.B. Barratt*. [Oslo]: Filadelfiaforl.
- Farstad, P. K. (2003). *Tanker om musikk og menighet*. Ottestad: Prokla-media.
- Fossum, K. (2010). *Å lykkes med eldre historie*. [Oslo]: Cappelen Damm.
- Furseth, I., & Repstad, P. (2003). *Innføring i religions sosiologi*. Oslo: Universitetsforl.
- Gadamer, H.-G. (2004). *Truth and method*. London: Continuum.
- Gilbrant, T. (1977). *Pinsebevegelsens svar til Aril Edvardsen: kompendium*. Oslo: Eget forlag.
- Gill, R. (2006). *Theory and Practice of Leadership*: SAGE Publications.
- Goethals, G. R., Burns, J. M. G., & Sorenson, G. (2004). *Encyclopedia of Leadership, Volume 1A Berkshire Reference Work Series Encyclopedia of Leadership, George R. Goethals*: SAGE Publications.
- Gomm, R. (2004). *Social research methodology : a critical introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Grein, J. (1981). *Called, Appointed, and Anointed*: Foundation Ministries.
- Gumbel, N. (1997). *Gi det videre*. Ottestad: Prokla-media.
- Hagin, K. E. (1984a). *Den troendes autoritet*: Livets ord.
- Hagin, K. E. (1984b). *Menneskets ånd*. [Torp]: Livets ord forl.
- Hagin, K. E. (1985). *Tjenestegavene: apostel - profet - evangelist - hyrde - lærer*: Livets Ord.
- Hagin, K. E. (1995). *Navnet Jesus*. Torp: Livets ord forl.
- Haltorp, K. (1996). *Veien til Gud*. [Hovet]: Logos forl.
- Haltorp, K. (1998). *Veien til Gud i bønn*. [Nesbyen]: Logos forl.
- Haltorp, K. (1999). *Jesus-boka*. [Kvinesdal]: Logos.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forl.

- Haraldsø, B., & Borgen, P. (1993). *Kristne kirker og trossamfunn*. Trondheim: Tapir.
- Hibbert, A. (2005). *Smith Wigglesworth : hemmeligheten til hans kraft*. [Fevik]: www.himmelen.info.
- Hornsby-Smith, M. (2002). Reasearching religion: the vocation of the sociologist of religion. *International Journal of Social Research Methodology*, 5(2), 133-146.
- Jeffries, R. V. (1983). *Capture a City Through Praise*: Rachel Jeffries Evangelistic Ministries.
- Jensen, I. S. (2005). *Ona fyr: for deg som vil lykkes sammen med andre*. Lysaker: Dinamo forl.
- Johannessen, G. H. (1996). *Vekkelse eller villfarelse? : trosforkynnelsen alias herlighetsteologien : hvor herlig er den?* Oslo: Lunde.
- Johansen, K. A. (2011). *Restart*. Skjetten: Hermon forl.
- Joyner, R. (2002). *Høsten*. Lier: Gabriel distribusjon og forl.
- Kearsley, R. (2008). *Church, community and power*. Farnham, England: Ashgate Pub. Ltd.
- Kinnebrew, J. M. (1988). *The Charismatic Doctrine of Positive Confession: A Historical, Exegetical, and Theological Critique*: Mid-America Baptist Theological Seminary.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lie, G. (2008). Refleks (Refleks-Publishing) (Vol. 7-1, pp. 105-145). Oslo: Refleks-Publishing.
- McGavran, D. A. (1980). *Understanding Church Growth*: William B. Eerdmans Publishing Company.
- McIntosh, G., Towns, E. L., McIntosh, G. L., Engle, P. E., & Snyder, H. (2004). *Evaluating The Church Growth Movement: 5 Views*: Zondervan.
- Menigheten i Filadelfia, S. O. O. (2012). Filadelfia, Oslo Retrieved 26. september 2012, 2012, from <http://www.filadelfia.no/info/om-menigheten-i-filadelfia/historie/>
- Mittelberg, M., & Hybels, B. (2000). *Building a contagious church : revolutionizing the way we view and do evangelism*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan Publishing House.
- Mogensen, M. S. (2010). *Den pentekostale bevægelse* (Vol. Nr. 19). København: Unitas Forlag.
- Molland, E. (1961). *Konfesjonskunnskap: kristenhetens trosbekjennelser og kirkesamfunn*. Oslo: Land og kirke.
- Molland, E. (1961). *Konfesjonskunnskap: kristenhetens trosbekjennelser og kirkesamfunn*: Land og Kirke.
- Murray, S. (2004). *Church after christendom*. Milton Keynes: Paternoster.
- Myhre, B., Pettersen, T. B., & Østnor, A. (1990). *Credo : bibelkunnskap, kristne grunntankar, konfesjonskunnskap*. Oslo: Aschehoug.
- Møller, A. (1978). *Aril Edvardsen i Sarons Dal*. [Oslo]: Cappelen.
- Nee, W. (1980). *The Normal Christian Church Life*: Living Stream Ministry.
- Nee, W. (1992). *The Finest of the Wheat volume 1*: Christian Fellowship Publishers, Incorporated.
- Nilsson, B. (2007). Gadamer's hermeneutikk. *Sykepleien Forskning*(1), 266-268.
- Olsen, I. M. (2009). *De lokale menigheter- et bidrag til konfesjonskunnskapen*. Kristiansand: I.M. Olsen.
- Olsen, P. (1948). *Helbredelse ved bønn*. Oslo: Lutherstiftelsen.
- Poloma, M. M. (2003). *Main street mystics : the Toronto blessing and reviving Pentecostalism*. Walnut Creek, Calif.: AltaMira Press.
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Pytches, D. (1991). *Some said it thundered : a personal encounter with the Kansas City prophets*. Nashville, Tenn.: Nelson.
- Repstad, P. (2002). *Dype, stille, sterke, milde: religiøs makt i dagens Norge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, P. (2010). *Norsk bruksteologi i endring* (Vol. nr. 21). Trondheim: TAPIR.
- Riis, O. (2011). Kvalitet i kvalitative studier. 341-370.

- Råmunddal, L. (1997a). *Skjulte ressurser*. [Oslo]: Rex.
- Råmunddal, L. (1997b). *Skjulte ressurser : elementer til en teologi om menighetens oppbygging, fornyelse og vekst*. [Oslo]: Rex.
- Sannes, K. O. (2005). *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeliggjorte Gud: en kritisk teologisk analyse av synet på forholdet mellom mennesket og Gud hos Kenneth E. Hagin, trosbevegelsens grunnlegger og lærer*: Refleks-publishing.
- Sargeant, K. H. (2000). *Seeker Churches: Promoting Traditional Religion in a Non-Traditional Way*: Rutgers University Press.
- Schwarz, C. A. (1998). *Naturlig kirkevekst : åtte kvaliteter ved sunne menigheter*. Evenskjer: K-vekst.
- Schwarz, C. A., & Rolfsen, O. (1999). *ABC i naturlig kirkevekst*. Evenskjer: K-vekst.
- Shone, R. (1988). *Selvhypnose : en trinnvis innføring i selvhypnose*. Oslo: Hilt & Hansteen.
- Skaug, R. (1994). *Nåde-gavebruk for alminnelige mennesker*. [Oslo]: Rex.
- Skaar, T. R. (2007). *Inn i tilbedelsen*. [Oslo]: Verbum.
- Slee, M. (2004). *The Church in Antioch in the First Century CE: Communion and Conflict*: Bloomsbury.
- Smith, S. P. (2011). *"I see a generation"*. [Oslo]: S.P. Smith.
- Somdal, A. (1990). *Tro og lære : et forsøk på en samlet presentasjon av pinsevennenes tro og lære*. [Oslo]: Filadelfiaforlaget.
- Spurgeon, C. H., & Wubbels, L. (1997). *Bønnens hemmeligheter*. [Hovet]: Hermon forl.
- Syng!* (1993). [Oslo]: Rex.
- Sødal, H. K., Austad, T., Leer-Salvesen, P., & Oftestad, B. T. (2002). *Det Kristne Norge: innføring i konfesjonskunnskap*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Sørensen, S. (2011). *Kjell Haltorp: visergutt i verdens største firma*. Skjetten: Hermon forl.
- Søvik, O. (1995). *Bønn - framfor alt*. Oslo: Luther.
- Tvinnereim, J. (1977). *Lokalsamfunnet i historia: eit utval av eldre og nyare artiklar om lokalhistorie*: Samlaget.
- Wagner, C. P., & Wimber, J. (1976). *Your church can grow*. Ventura, Calif.: Regal.
- Wagner, P. C. (1984). *Leading your church to growth*. Ventura, Calif.: Regal Books.
- Warren, R. (1995). *The purpose driven church*. Grand Rapids, Mich.: Zondervan.
- Warren, R. (1999). *Målrettet menighet*. [Oslo]: Rex forl.
- Warren, R. (2007). *Mer lik Jesus*. Skjetten: Hermon.
- Warren, R., & Nilsen, O. (2011). *Målrettet liv*. Skjetten: Hermon.
- Weber, M. (1971). *Makt og byråkrati : essays om politikk og klasse, samfunnsforskning og verdier*. Oslo: Gyldendal.
- Weber, M., & Parsons, T. (1964). *The theory of social and economic organization*. New York: Free Press.
- Williams, A. W., & Colfelt, L. M. (1900). *Life and Work of Dwight L. Moody, the Great Evangelist of the XIXth Century: The Founder of Northfield Seminary, Mount Herman School for Boys and the Chicago Bible Institute*: P. W. Ziegler & Company.
- Wilson, S. (1997). *Leadership Tips*: Royal.
- Wisløff, C. F. (1988). *Kristne kirkesamfunn*. Oslo: Lunde.
- Woodhead, L., Guest, M., & Tusting, K. (2004). *Congregational studies in the UK: Christianity in a post-Christian context*. Aldershot: Ashgate.
- Åleskjær, Å. (2000). *Snadder på troens vei*. Skjetten: Hermon forl.
- Aase, T. H., Fuglestad, O. L., & Fossåskaret, E. (1997). *Metodisk feltarbeid: produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforl.

Informanter:

Kjell Haltorp (KH) Intervjuet 12. juli 2012

Kai Johansen (KJ) Intervjuet 12. september 2012

Jan Willy og Solveig Jensen (JWJ) (SJ) Intervjuet 04. september 2012

Audun og Ingrid Eik (AE) (IE) Intervjuet 6. august 2012

Leif S. Jacobsen (LSJ) Intervjuet 13. april 2013

Glenn Rasmussen (GR) Intervjuet 20. februar 2013

Helge Kolflaath (HK) Intervjuet 12. juli 2012

,

Intervjuguide:

Halvstrukturert intervju Sørlandskirken (SK)

Hva karakteriserer Sørlandskirken historisk, læremessig, organisatorisk, og hva kjennetegner dens religiøse praksis?

- **Innledning:** Hvor lenge har du vært med i kirken? Hvorfor ble du med?
- **Historie:**
 - Hvordan vil du beskrive den perioden du har vært med i menigheten?
 - Hvilke hendelser vurderer du som særlig viktige?
 - Hva tror du var årsaken til disse hendelsene?
 - Er det noe som du mener at ikke har endret seg og hvorfor?
 - Brudd, personer, betydning, kontinuitet..
- **Lære:**
 - Hva synes du er mest karakteristisk for menighetens lære?
 - Mener du læren har endret seg i epoken – hvordan og hvorfor? (bibelsyn, teologisk bevegelse/retninger)
 - Enhetslæren, Antiokia, Hagin/trosbevegelsen, Rick Warren
- **Organisasjon:**
 - Hvordan vil du karakterisere menighetens organisering, og hvordan og hvorfor har den eventuelt endret seg?
 - Hvilke funksjoner har pastoren, og har de endret seg?
 - Hvordan er menigheten som organisasjon oppbygd?
 - Hva med kjønnsperspektiv, organisering, demokrati, organisering?
- **Rel. Praksis**
 - På hvilken måte har nådegaver blitt praktisert?
 - Hvilke nådegaver har fått mest betydning?
 - Har dette endret seg? Hvorfor? Hva er uforandret?
 - Hvilken betydning har sang/musikk? Har det endret seg?

Vedlegg:

Kristne i
Sørlandet Bibel- og Misjonssenter
Vedtekter pr. 03.05.94

1. Menighetens navn er Kristne i Sørlandet Bibel- og Misjonssenter
2. Vi er en frittstående, lokal menighet, som ønsker å forkynne og opphøye Jesus, og å styrke den enkelte kristne. For å nå dette mål, legger vi vekt på:

A. Evangelisering

Jesus har sendt oss ut for å forkynne for alle mennesker, og for å utfri og helbrede i Hans navn. Derfor tror vi at hele menigheten skal være et evangeliseringsredskap, der den enkelte er et vitne i sin hverdag. Selv om vi er en lokal menighet, ønsker vi å være med i den vekkelsen som går fram over hele verden. Vi vil med våre resurser være med å spre evangeliet til alle mennesker.

B. Undervisning

Forkynnelse og undervisning av Guds Ord, med de tegn og under som følger med og stadfester ordet. (Mark. 16,20). Vi tror på en vekkelse der "Herrens Ord har framgang og får stor makt". (Ap.gj. 19,20).

C. Fellesskap

Vi møtes regelmessig, både i store møter og i mindre fellesskap i hjemene. Vi vil være en menighet der Jesus opphøyes og den enkelte kristne kan møte kjærighet, omsorg og oppleve personlig vekst.

D. Lovsang

Lovsang og tilbedelse av Jesus Kristus. Lovsang er en nøkkel til å oppleve Guds nærvær og herlighet, derfor bruker vi mye tid til å prise Herren.

E. Bønn

Bønn og forbønn er en viktig del av et levende menighetsliv. Vi legger vekt på å samles regelmessig til bønn, og tar god tid til forbønntjeneste i møtene.

3. Grunnleggende trosbekjennelse:
Ingen kan i noen enkle punkter favne Bibelens lære. Derfor er de punktene vi her har tatt med bare ment å vise hva som er vårt standpunkt i de mest elementære spørsmål.

A. Bibelen er Guds inspirerte ord. Den inneholder ikke feil, og er Guds åpenbarte vilje. Den er den endelige autoritet i alle spørsmål som gjelder vårt liv og vår lære.

B. Det finnes bare en levende og sann Gud - den tre-enige Gud som åpenbarer seg i tre personer - Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd.

C. Mennesket blir frelst uforskyldt av nåde ved troen på Jesus Kristus.

D. Dåp i vann skjer med full neddykkelse etter at personen har kommet til tro på Jesus Kristus og bekjent dette med sin munn.

E. Alle kristne har rett til dåpen i Den Hellige Ånd. Det første ytre tegnet på åndsdaopen er at man taler i nye tunger.

F. Alle kristne har fått helbredelse i Jesu sår. Vi praktiserer derfor bønn for syke.

G. Alle gjenfødte kristne er ett. Vi vil derfor legge vinn på å bevare Åndens enhet med alle troende, bygge broer mellom de ulike kristne menigheter og samfunn, tale vel om og ha et godt forhold til brødre og søstre i andre menigheter.

H. Guds velsignelse berører hele menneskelivet, både åndelig, fysisk, sosialt og materielt.

I. Jesus kommer snart igjen. Hans gjenkomst skjer i to avdelinger. Først kommer han for å hente sin menighet. Deretter kommer han for å opprette sitt rike på jorden. Jesus skal regjere på jorden i 1000 år. Deretter kommer en ny himmel og en ny jord.

4. Menigheten ligger i Arendal kommune, med adresse Skytebaneveien 3, 4800 ARENDAL.
5. Menigheten ledes av pastoren. Han er menighetens hyrde og ansvarlig leder for menigheten.

Menighetens signatur innehas av pastoren.

Pastoren kan meddele prokura.

6. Menighetens øvrige ledelse består av pastorsrådet, lederrådet og avdelingslederforumet.

Pastorsrådet består av personer som har en tjenestegave og er Ordets forkynnere. De skal bistå pastoren i ledelsen av menigheten spesielt med tanke på pastorale oppgaver, forkynnelse, undervisning og annet som pastoren ønsker å delegere. Pastoren utpeker de personer som skal være med i rådet.

Lederrådet består av personer som i kraft av sin åndelige og/eller praktiske utrustning er kvalifisert til å være med i menighetens ledelse. Rådet skal behandle saker som gjelder menighetens økonomi og administrasjon. Forøvrig kan lederrådet ta opp saker som pastoren eller rådets øvrige medlemmer finner nødvendig. Pastoren kan delegere oppgaver vedr. menighetens ledelse til rådets medlemmer. Rådet samles

ordinært en gang i måneden, eller ved behov. Pastoren utpeker de personer som skal være med i lederrådet.

Avdelingslederforumet består av menighetens avdelingsledere. Forumet skal ta opp saker av felles interesse for menighetens avdelinger og gi informasjon om menighetens arbeide. Rådet skal samles ordinært en gang i måneden eller ved behov. Pastoren utpeker menighetens avdelingsledere.

7. Dersom pastoren misbruker sin stilling, ved å leve i synd, eller på annen måte forsømmer sin tjeneste, skal menighetens medlemmer kunne avgjøre hans videre stilling som menighetens hyrde. Menighetsmøtet som skal behandle pastorens stilling, sammenkalles av lederteamet. Det kreves 2/3 flertall blant de fremmøtte for at et vedtak i en slik sak skal kjennes gyldig.

Dersom pastoren blir avsatt, skal lederteamet velge en formann blant sine medlemmer, og overta ledelsen av menigheten inntil ny pastor er innsatt. Signaturen innehas av den nye formannen sammen med to av organets medlemmer. Lederteamet skal arbeide for å få frem kandidater til pastorsembedet. Ny pastor skal være innsatt innen 6 måneder.

8. Menigheten baserer sin økonomiske drift i hovedsak på tiende og gaver. Pastoren og administrasjonsrådet er ansvarlig for at inntektene forvaltes på en forsvarlig måte. Det er ingen som skal ha personlig fordel av menigheten økonomisk. Alle inntekter går derfor til drift av menigheten, til ytre misjon og til finansiering og støtte til de prosjekter menigheten engasjerer seg i

Menighetens medlemmer kan på forespørsel få tilsendt menighetens årsregnskap.

Menighetens regnskap skal revideres. Dette inkluderer regnskapene for alle menighetens virkegrener.

9. Enhver gjenfødt kristen er velkommen som medlem av menigheten. Det forventes at medlemmene er enige i menighetens målsetning og visjon, er villige til å underordne seg menighetens ledelse i overenstemmelse med Bibelens lære.
10. I spesielle tilfeller kan medlemmer utelukkes av menigheten ut fra Matt. 18,15-17; 1.Kor.5,3-13 og Rom.16,17-18. Dette dreier seg om tilfeller hvor personen lever i bevisst synd, og ikke vil omvende seg. til tross for menighetens irettesettelse, eller at vedkommende sprer falsk lære, splitter menigheten eller motarbeider menighetens ledelse, målsetning og visjon.

Sørlandskirken

Vedtekter pr. 10.04.08

1. **Navn**

Menighetens navn er Sørlandskirken.

Menigheten er en forening. Foreningen er en selveiende og frittstående juridisk person, med upersonlig og begrenset ansvar for gjeld.

2. **Formål**

Sørlandskirken er en menighet, som ønsker å forkynne evangeliet om Jesus Kristus og være et varmt og inspirerende fellesskap for den enkelte. Menigheten tror på tjenestegavene i henhold til blant annet Efeserbrevet 4:11-12.

3. **Visjon**

Vår visjon, vårt trosgrunnlag og våre verdier er beskrevet nærmere i egne dokumenter.

4. **Adresse**

Menighetens lokaler har adresse Skytebaneveien 3, 4841 ARENDAL.

5. **Medlemskap**

Alle som ønsker det er velkomne som innskrevne medlemmer i trossamfunnet Sørlandskirken. Sørlandskirken har tre typer medlemskap:

- Sørlandskirken venn – assosiert medlem
- Sørlandskirken medlem – ikke stemmeberettiget medlemskap
- Sørlandskirken leder – stemmeberettiget medlemskap

6. **Årsmøte**

- a. Til årsmøte skal det innkalles skriftlig med minst 14 dagers varsel. Det skal føres protokoll.
- b. Årsmøtet velger minst 3 representanter til styret. Man kan kreve skriftlig valg. Det kreves simpelt flertall for at valget skal være gyldig.
- c. Det sittende styret fungerer som valgkomité.
- d. Alle som er Sørlandskirken leder kan delta og stemme på årsmøtet.
- e. Menighetens regnskap skal revideres av ekstern revisor, og godkjennes av årsmøtet
- f. Menighetens årsregnskap legges frem for menigheten.

7. **Styret**

- a. Styret behandler saker knyttet til større økonomiske investeringer, opptak av lån, salg av bygg, ansettelse av hovedpastor og daglig leder. Øvrige ansettelser og daglig drift er delegert til hovedledergruppen. Styret godkjenner menighetens budsjett.
- b. Styret konstituerer seg selv. I tillegg til valgte medlemmer er hovedpastor og daglig leder medlemmer av styret, med like rettigheter som de andre styremedlemmene.

- c. Styremedlemmene sitter for 2 år av gangen. Styremedlemmene kan gjenvelges.
- d. Det skal minst være 2 styremøter i året. Det skal føres protokoll fra møtene.
- e. Saker avgjøres med simpelt flertall.
- f. Hele styret må være informert om møtet med minst 14 dagers varsel, og minst 2/3 må være tilstede for at vedtak skal være gyldige.
- g. Styret kaller inn til årsmøte og kan også ved behov innkalle til ekstraordinært årsmøte, etter samme rutine som ved ordinært årsmøte.
- h. Menighetens signatur innehas av hovedpastor og en av styrets medlemmer, unntatt er salg og kjøp av fast eiendom og opptak av lån. Her må styrereferat fremlegges. Styret kan meddele prokura.
- i. Dersom et styremedlem krever det skal styret ta kontakt med tilsynsgruppen.

8. Hovedledergruppen

- a. Hovedledergruppen behandler saker knyttet til visjon, verdier, strategi, utvikling, lærespørsmål, menighetsplanting, menighetsbygging og lignende. Hovedledergruppen jobber frem Sørlandskirkens årlige budsjett.
- b. Hovedledergruppen består av minst 5 personer, og ledes av hovedpastor.

9. Tilsynsgruppen

- a. Tilsynsgruppen er en ekstern rådgivningsgruppe som skal hjelpe menigheten i vanskelige situasjoner. Gruppen skal være sammensatt av 3-5 eksterne personer som er aktive i menighetsarbeid og som står i relasjon til menigheten. Deres innflytelse skal være basert på tillit og relasjon.
- b. Gruppen skal gjøres kjent for menigheten.
- c. Medlemmer av tilsynsgruppen forespørres av styret.

10. Vedtektsendring

Vedtektene kan endres med 2/3 flertall av årsmøtet med unntak av punkt 2 og 11. Disse punktene er ufravikelige.

11. Oppløsning

Ved et $\frac{3}{4}$ vedtak fattet av de fremmøtte på årsmøtet kan Sørlandskirken oppløses.

Ved oppløsning av Sørlandskirken skal eventuelle økonomiske midler og eiendeler overdras til evangelisk virksomhet som vedtas av styret.